New Cover 2 edit 3-2.pdf 1 8/9/2558 9:36:31

สำนักสิ่งแวดล้อมชุมชนและพื้นที่เฉพาะ
สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
๖๐/๑ ซอยพิบูลวัฒนา ๗ ถนนพระรามที่ ๖ เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร ๑๐๔๐๐
โทร./โทรสาร : ๐๒-๒๖๕-๖๕๗๐
http://www.onep.go.th

พรรณไม้ลดมลพิษ เสริมสร้างชีวิตชุมชนเมือง

ISBN ๙๗๘-๖๑๖-๑๑๖-๓๑๖-๒

พรรณไม้ลดมลพิษ

เสริมสร้างชีวิตชุมชนเมือง

เอกสารภายใต้โครงการชุมชนอยู่คู่อุตสาหกรรม

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

พรรณไม้ลดมลพิษ

เสริมสร้างชีวิตชุมชนเมือง

เอกสารภายใต้โครงการชุมชนอยู่คู่อุตสาหกรรม

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ชื่อหนังสือ : พรรณไม้ลดมลพิษ เสริมสร้างชีวิตชุมชนเมือง
เอกสารภายใต้โครงการชุมชนอยู่คู่อุตสาหกรรม

เจ้าของ : สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติ
และสิ่งแวดล้อม (สผ.)
สำนักสิ่งแวดล้อมชุมชนและพื้นที่เฉพาะ
๖๐/๑ ซอยพิบูลวัฒนา ๗ ถนนพระรามที่ ๖ เขตพญาไท
กรุงเทพมหานคร ๑๐๔๐๐
โทร./โทรสาร : ๐๒-๒๖๕-๖๕๗๐ http : //www.onep.go.th

ที่ปรึกษา : นางรวีวรรณ ภูริเดช เลขาธิการ สผ.
นายพงศ์บุณย์ ปองทอง รองเลขาธิการ สผ.
นางปิยนันท์ โศภนคณาภรณ์ รองเลขาธิการ สผ.
นางอัษฎาพร ไกรพานนท์ รองเลขาธิการ สผ.

เอื้อเฟื้อภาพ : ภาพถ่ายพรรณไม้ของโครงการชุมชนอยู่คู่อุตสาหกรรม
นายปิยชาติ ไตรสารศรี นายวัชนะ บุญชัย
นางอนงค์ สุขขัง นางสาวพันธ์พีรา อักษรพรหม
นางสาวสุภาภรณ์ สงวนสุข

พิมพ์ที่ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด บี.วี.ออฟเซ็ต ๖๙/๕ ซอยวัดราชาธิวาส
ถนนสามเสน แขวงวชิระ เขตดุสิต กรุงเทพ ฯ ๑๐๓๐๐

การอ้างอิง : สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
พรรณไม้ลดมลพิษ เสริมสร้างชีวิตชุมชนเมือง
เอกสารภายใต้โครงการชุมชนอยู่คู่อุตสาหกรรม
กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด บี.วี.ออฟเซ็ต ; พิมพ์ครั้งที่ ๑
กันยายน ๒๕๕๘ จำนวนพิมพ์ ๕๐๐ เล่ม
จำนวนหน้า ๑๖๐ หน้า

คำสืบค้น : พรรณไม้, มลพิษ, พื้นที่สีเขียว, สวนสาธารณะ

ISBN : ๙๗๘-๖๑๖-๓๑๖-๒๖๕-๖

สงวนลิขสิทธิ์ : สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย

คำนำ

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้จัดทำโครงการชุมชนอยู่คู่อุตสาหกรรม ในพื้นที่จังหวัดระยอง มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อส่งเสริมให้ชุมชนกับอุตสาหกรรมอยู่ร่วมกันได้อย่างยั่งยืน โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมทั้งการบูรณาการความรู้ท้องถิ่นและความรู้สากล ในช่วงเวลาที่ผ่านมา โครงการมีคณะทำงานประกอบด้วยผู้แทนชุมชน ผู้แทนหน่วยงานในพื้นที่ ภาคอุตสาหกรรม องค์กรไม่แสวงหากำไร ปราชญ์ชาวบ้าน ข้าราชการบำนาญ สื่อ และประชาชนทั่วไป ซึ่งเข้าร่วมกิจกรรมโดยความสมัครใจและอย่างต่อเนื่อง และได้สร้างผลผลิตและผลลัพธ์ซึ่งเป็นรูปธรรมและมีประโยชน์โดยตรงต่อพื้นที่หลายประการ อาทิ เครื่องมือและกลไกการดูแลรักษาพื้นที่สีเขียวเพื่อประโยชน์ด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิต ซึ่งประกอบด้วยเอกสารและระบบฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ เอกสาร **“พรรณไม้ที่เหมาะสมสำหรับการดำเนินงานโครงการชุมชนอยู่คู่อุตสาหกรรม ในพื้นที่จังหวัดระยองและพื้นที่ใกล้เคียง ฉบับวิชาการ”** และเอกสาร **“พรรณไม้ที่มีศักยภาพลดมลพิษในพื้นที่จังหวัดระยองและพื้นที่ใกล้เคียง ฉบับประชาชน”** ซึ่งได้รวบรวม**พรรณไม้ ๒๓๒ ชนิด** ในเบื้องต้นที่พบในระบบนิเวศของพื้นที่จังหวัดระยองและพื้นที่ใกล้เคียงที่มีความเหมาะสมกับวิถีชีวิตชุมชน และมีศักยภาพลดมลพิษด้านอากาศ

ในปี ๒๕๕๘ โครงการชุมชนอยู่คู่อุตสาหกรรมได้คัดเลือกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นตัวอย่างในการพัฒนาระบบการอนุรักษ์ ดูแลรักษา และพัฒนาพื้นที่สีเขียวในชุมชนอย่างยั่งยืน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน สำหรับใช้เป็นเครื่องมือกำหนดทิศทางการพัฒนาพื้นที่ด้วยตนเอง ในการนี้ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการจัดทำเอกสารเผยแพร่เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการจัดทำพื้นที่สีเขียวในพื้นที่ที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน อาทิ สวนสาธารณะ พื้นที่ริมชายคลองและริมถนน จึงได้จัดทำเอกสาร **“พรรณไม้ลดมลพิษ เสริมสร้างชีวิตชุมชนเมือง”** ฉบับนี้ขึ้น โดยเน้นไม้ยืนต้น เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการของความยั่งยืน และได้ศึกษาค้นคว้าต่อยอดความรู้ด้านพรรณไม้จากเอกสารเดิมซึ่งเป็นผลผลิตจากคณะทำงานดังกล่าวข้างต้น พร้อมทั้งได้รับความอนุเคราะห์และความร่วมมือ

เพิ่มเติมจากนักวิชาการของสำนักงานหอพรรณไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช และสวนพฤกษศาสตร์ระยอง จึงถือได้ว่าเป็นผลผลิตต่อเนื่องที่เกิดจากการบูรณาการความรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความตั้งใจให้เอกสารฉบับปัจจุบัน เป็นเครื่องมือชิ้นหนึ่งสำหรับชุมชน ประชาชน เยาวชน และผู้สนใจทั่วไป ได้รับทราบถึงประโยชน์ของพรรณไม้ดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ยังมีความรู้อื่นที่จะช่วยส่งเสริมให้การนำความรู้ในเอกสารฉบับนี้ไปใช้ให้ประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น อาทิ การเพาะชำ การขยายพันธุ์ และการออกแบบการปลูกต้นไม้ ซึ่งผู้สนใจสามารถศึกษาค้นคว้าหรือสอบถามจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป เช่น กรมป่าไม้ และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช นอกจากนี้ สำนักงานฯ เชื่อมั่นว่า ชุมชน และประชาชน ตระหนักถึงความสำคัญของพื้นที่สีเขียวต่อความหลากหลายทางชีวภาพและความสมดุลของระบบนิเวศ ซึ่งมีความเกี่ยวพันอย่างใกล้ชิดกับวิถีชีวิตและคุณภาพชีวิต และเชื่อว่าชุมชนและประชาชนมีองค์ความรู้ท้องถิ่น รวมทั้งมีศักยภาพในการพึ่งพาตนเอง ดังนั้น จึงเชื่อว่าจะสามารถต่อยอดและขยายผลความรู้จากเอกสาร เพื่อทำให้การดูแลรักษา และขยายพื้นที่สีเขียวในชุมชน เป็นไปอย่างมีระบบและมีความยั่งยืนต่อไปได้ในอนาคต

ท้ายนี้ สำนักงานฯ ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน บุคลากรหน่วยงานภาครัฐและเอกชน และประชาชนทุกท่านที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานโครงการชุมชนอยู่คู่อุตสาหกรรม และสนับสนุนให้การจัดเตรียมเอกสารนี้สำเร็จสมประสงค์ เพื่อประโยชน์อย่างกว้างขวางที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้แก่สังคม

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
กันยายน ๒๕๕๘

สารบัญ

หน้า

คำนำ ..... ก

สารบัญ ..... ค

ความเป็นมาและหลักการ ๑

พื้นที่สีเขียวสำหรับชุมชนเมือง ๔

พรรณไม้ที่เหมาะสมสำหรับพื้นที่สาธารณะ และพรรณไม้ที่ควรหลีกเลี่ยง ๖

ตัวอย่างพรรณไม้ลดมลพิษ สำหรับพื้นที่สาธารณะในเมือง ๙

๑. กรวยป่า ๑๐

๒. กระดังงาไทย ๑๒

๓. กระโดน ๑๔

๔. กระถินณรงค์ ๑๖

๕. กระถินเทพา ๑๘

๖. กระทิง ๒๐

๗. ก่อขี้ริ้ว ๒๒

๘. กันเกรา ๒๔

๙. ก้านเหลือง ๒๖

๑๐. เกด ๒๘

๑๑. ขันทองพยาบาท ๓๐

๑๒. แคทุ่ง ๓๒

๑๓. แคแสด ๓๔

๑๔. จามจุรี ๓๖

๑๕. จิกน้ำ ๓๘

๑๖. จิกเล ๔๐

๑๗. เฉียงพร้านางแอ ๔๒

๑๘. ตะขบฝรั่ง ๔๔

๑๙. ตะคร้อ ๔๖
๒๐. ตะเคียนทอง ๔๘
๒๑. ตะแบก ๕๐
๒๒. เตยทะเล ๕๒
๒๓. ไทรย้อย ๕๔
๒๔. นนทรี ๕๖
๒๕. บุนนาค ๕๘
๒๖. ประดู่ ๖๐
๒๗. ประดู่บ้าน ๖๒
๒๘. ปอทะเล ๖๔
๒๙. ปาล์มขวด ๖๖
๓๐. โปรงแดง ๖๘
๓๑. พะยอม ๗๐
๓๒. พิกุล ๗๒
๓๓. โพทะเล ๗๔
๓๔. โพศรีมหาโพ ๗๖
๓๕. มะกอกน้ำ ๗๘
๓๖. มะขาม ๘๐
๓๗. มะขามป้อม ๘๒
๓๘. มะค่าโมง ๘๔
๓๙. มะดัน ๘๖
๔๐. มะเดื่ออุทุมพร ๘๘
๔๑. มะพอก ๙๐
๔๒. มะม่วงป่า..... ๙๒
๔๓. มะหวด ๙๔
๔๔. เม่าไข่ปลา ๙๖
๔๕. ยางนา ๙๘
๔๖. รัง ๑๐๐

๔๗. ราชพฤกษ์ ๑๐๒
๔๘. ลำพูทะเล ๑๐๔
๔๙. สนทะเล ๑๐๖
๕๐. สัก ๑๐๘
๕๑. สำรอง ๑๑๐
๕๒. สำรองกะโหลก ๑๑๒
๕๓. เสม็ด ๑๑๔
๕๔. เสม็ดชุน ๑๑๖
๕๕. โสกน้ำ ๑๑๘
๕๖. หมากสง ๑๒๐
๕๗. หลุมพอทะเล ๑๒๒
๕๘. หว้า ๑๒๔
๕๙. หาด ๑๒๖
๖๐. หูกวาง ๑๒๘
๖๑. เหียง ๑๓๐
๖๒. อโศกเซนคาเบรียล ๑๓๒
๖๓. อะราง ๑๓๔
๖๔. อินทนิลน้ำ ๑๓๖
๖๕. อินทรชิต ๑๓๘
บรรณานุกรม ๑๔๐
ดัชนีภาพพรรณไม้ (ก–ฮ) ๑๔๕
แหล่งกล้าไม้ ๑๕๐
ที่ปรึกษาด้านวิชาการ ๑๕๑
ที่ปรึกษาด้านการจัดทำเอกสาร ๑๕๑
คณะทำงานจัดทำเอกสาร ๑๕๑

ความเป็นมาและหลักการ

หนังสือ “พรรณไม้ลดมลพิษ เสริมสร้างชีวิตชุมชนเมือง” ใช้ข้อมูลพื้นฐานมาจากเอกสารเผยแพร่ภายใต้โครงการชุมชนอยู่คู่อุตสาหกรรม ของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ หนังสือ “พรรณไม้ที่เหมาะสมสำหรับการดำเนินงานโครงการชุมชนอยู่คู่อุตสาหกรรม ในพื้นที่จังหวัดระยองและพื้นที่ใกล้เคียง ฉบับวิชาการ” และหนังสือ “พรรณไม้ที่มีศักยภาพลดมลพิษ ในพื้นที่จังหวัดระยองและพื้นที่ใกล้เคียง ฉบับประชาชน” ซึ่งรวบรวมพรรณไม้ยืนต้น ไม้พุ่ม และไม้เลื้อย รวมจำนวน ๒๓๒ ชนิด ที่ได้จากการสำรวจเบื้องต้นในพื้นที่ในจังหวัดระยองและพื้นที่ใกล้เคียง ร่วมกับปราชญ์ชาวบ้านและผู้นำท้องถิ่น พร้อมกับการศึกษาค้นคว้าเอกสารวิชาการด้านพรรณไม้ และการปรึกษาหารือผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง จากนั้นได้นำมาจัดแบ่งลักษณะของใบ เพื่อแยกประเภทศักยภาพของการลดมลพิษด้านอากาศ ดังนั้นจึงสามารถกล่าวได้ว่า เอกสารหลักทั้งสองฉบับนี้ ได้ประมวลชนิดพรรณไม้มาจากความรู้ท้องถิ่นกับความรู้สากล และพรรณไม้ดังกล่าวนั้น เป็นพรรณไม้ที่เหมาะสมกับระบบนิเวศและวิถีชีวิตของชุมชนที่ศึกษา และชุมชนในพื้นที่ใกล้เคียง

“พรรณไม้ลดมลพิษ เสริมสร้างชีวิตชุมชนเมือง” ประกอบด้วยตัวอย่าง **ไม้ยืนต้น จำนวน ๖๕ ชนิด** ที่เหมาะสมกับการปลูกในพื้นที่สาธารณะบนบกและริมน้ำ ส่วนใหญ่มีระดับชั้นเรือนยอดประเภท**ไม้ชั้นบน** ซึ่งได้แก่ ไม้ที่มีชั้นเรือนยอดแผ่ขยายอยู่เหนือระดับชั้นเรือนยอดของไม้ต้นอื่นในหมู่ไม้นั้น ได้รับแสงเต็มที่จากด้านบนและบางส่วนจากด้านข้าง โดยปกติเป็นต้นไม้ที่มีขนาดใหญ่โตกว่าถัวเฉลี่ย เป็นต้นที่แข็งแรงสมบูรณ์เต็มที่ โดยทั่วไปมักมีความสูงตั้งแต่ ๒๐ เมตรขึ้นไป และ**ไม้ชั้นรอง** (ไม้ชั้นกลาง) ซึ่งได้แก่ ไม้ที่อยู่ต่ำกว่าไม้ชั้นบน มีเรือนยอดพุ่งขึ้นจนเกือบถึงระดับโดยทั่วไปของหมู่ไม้ จึงทำให้ได้รับแสงโดยตรงเฉพาะทางด้านบนเท่านั้น ส่วนด้านข้างจะถูกบดบังหมด ปกติเป็นต้นที่มีเรือนยอดขนาดเล็ก มีลำต้นไม่ใหญ่ ความแข็งแรง และความสมบูรณ์ของต้นไม้มีปานกลาง โดยทั่วไป มักมีความสูงในช่วงประมาณ ๑๐–๒๐ เมตร ดังนั้นอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ไม้ยืนต้นในเอกสารฉบับนี้ **ส่วนใหญ่เป็นไม้ที่แข็งแรงสมบูรณ์ มีลำต้นสูงโดยทั่วไปในช่วงประมาณ ๑๐ เมตร ขึ้นไป** แตกกิ่งก้านสาขาในระดับสูง และ

มีเรือนยอดแผ่ขยายในระดับทั่วไปของหมู่ไม้และเหนือระดับชั้นเรือนยอดของไม้ต้นอื่นในหมู่ไม้นั้น หนังสือฉบับปัจจุบันนี้ เน้นไม้ยืนต้นเนื่องจากมีความ**สอดคล้องกับหลักการของความยั่งยืน** กล่าวคือ **พื้นที่สีเขียวที่ยั่งยืน** มักมีองค์ประกอบหลัก ๓ ประการ ได้แก่ (๑) เน้นการปลูก**ไม้ยืนต้น**แบบยั่งยืน อาทิ ลำต้นสูงไม่น้อยกว่า ๕ เมตร มีเรือนพุ่มไม่น้อยกว่า ๕ ตารางเมตร (๒) ปลูกไม้ยืนต้นหลากหลายพันธุ์คละกันไป เพื่อรักษาและเพิ่มพูนความหลากหลายทางชีวภาพของพืชและสัตว์ ซึ่งเป็นการรักษาความสมดุลของระบบนิเวศ และ (๓) พื้นที่ในที่โล่งและใต้ร่มไม้ยืนต้น ควรเป็นพื้นแบบซึมน้ำเป็นส่วนใหญ่ (เช่น สนามหญ้า) ไม่ใช่พื้นที่ดาดแข็ง

ไม้ยืนต้นทั้ง ๖๕ ชนิด นี้ มีรายละเอียดประกอบด้วย ชื่อพฤกษศาสตร์ (ชื่อวิทยาศาสตร์) และชื่อพื้นเมืองซึ่งอ้างอิงจากหนังสือ **"ชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย เต็ม สมิตินันทน์ ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๕๗"** พร้อมทั้งมีคำบรรยายสรุปลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่นของพรรณไม้ **ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศ** ประโยชน์ทั่วไป พร้อมทั้งภาพถ่ายลักษณะสำคัญของพรรณไม้ ทั้งนี้ ใน**การจัดกลุ่มพรรณไม้ตามลักษณะใบที่มีศักยภาพลดมลพิษด้านอากาศ**นี้ ได้จากการประยุกต์ใช้ข้อมูลในเอกสารวิชาการ ซึ่งมีการจัดแบ่งตาม**ลักษณะใบ** ได้แก่ **(๑) ใบเรียบ กว้าง มีศักยภาพในการลดออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ โอโซน (๒) ใบหนา ผิวใบมีลักษณะเป็นไข มีศักยภาพในการลดสารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย โพลีคลอริเนตเตดไบฟีนิล (พีซีบี) ไดออกซิน ฟูแรน และ (๓) ใบเรียวเล็ก ใบหยาบ มีขน เหนียว มีศักยภาพในการลดฝุ่นละออง** และในการจำแนกลักษณะใบ คือ ใบเรียบ กว้าง หนา ผิวใบเป็นไข ใบเรียวเล็ก ใบหยาบ มีขนและเหนียว นั้น มิได้ยึดหลักเกณฑ์ที่เข้มงวด แต่เป็นไปตาม**ดุลยพินิจของผู้ทรงคุณวุฒิ** ดังนั้น พรรณไม้บางชนิดอาจพบลักษณะใบได้หลายแบบ เช่น ใบเรียบ กว้าง และหนา ผิวใบมีลักษณะเป็นไข จึงสามารถมีศักยภาพลดมลพิษทั้งประเภทออกไซด์และประเภทสารอินทรีย์ระเหยง่าย นอกจากนี้ มีข้อสังเกตที่สำคัญเพื่อช่วยให้การนำข้อมูลในหนังสือไปประยุกต์ใช้ได้อย่างรอบคอบ ได้แก่ (ก) ศักยภาพลดมลพิษในที่นี้เน้นเฉพาะด้านอากาศ ยังมิได้ครอบคลุมถึงการศึกษาศักยภาพลดมลพิษผ่านทางรากหรือส่วนอื่นของต้นไม้ และในอนาคตหากมีการศึกษาวิจัยใหม่ในรายละเอียด

อาจให้ผลลัพธ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้ และ (ข) พรรณไม้ที่ปรากฏได้ครอบคลุม **ไม้ในห่วงโซ่อาหาร** ซึ่งอาจต้องพิจารณาถึงโอกาสการสะสมมลพิษ โดยการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมต่อไป

พื้นที่สีเขียวสำหรับชุมชนเมือง

ในปัจจุบันและในอนาคตอันใกล้ ผู้คนจะเข้ามาอยู่อาศัยรวมตัวกันมากขึ้นในชุมชนเมือง และเมืองจะมีขนาดและความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น มีปัญหาความขัดแย้ง ความจำกัดของทรัพยากรและการเพิ่มขึ้นของของเสีย ดังนั้น จึงเกิดความพยายามใน**การพัฒนาเมืองให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อให้มีความยั่งยืน** โดยมีแนวทาง วิธีการ รูปแบบ หรือจุดเน้นที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม มี**องค์ประกอบสากลที่ขาดไม่ได้**ประการหนึ่งที่สอดคล้องกัน คือการ**ดูแลรักษาและเพิ่มพื้นที่สีเขียวในชุมชนเมือง** ซึ่งอาจวัดจากสัดส่วนพื้นที่สีเขียวต่อประชากร หรือการเข้าถึงพื้นที่สีเขียว เป็นต้น

โดยทั่วไป คำว่า "**พื้นที่สีเขียว**" หมายถึงพื้นที่ที่ปกคลุมด้วย**ไม้ยืนต้น**และ**พืชพรรณที่หลากหลาย** อย่างไรก็ตาม ในทางผังเมือง คำว่า "พื้นที่สีเขียว" ถูกจัดให้อยู่ในประเภทของ "**พื้นที่โล่ง**" ซึ่งมี**หน้าที่และประโยชน์ต่าง ๆ กัน** อาทิ ปกป้องประชาชนและชุมชนจากภัยธรรมชาติกรณีน้ำหลากน้ำท่วม รักษาความหลากหลายทางชีวภาพ ส่งเสริมสุขอนามัยของประชาชนและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในกรณีใช้เป็นพื้นที่กันชนระหว่างพื้นที่อุตสาหกรรมและพื้นที่ชุมชน ส่งเสริมรักษาวัฒนธรรมของเมือง โดยเฉพาะแหล่งมรดกโบราณสถาน และยังมีหน้าที่อื่นแล้วแต่**แนวคิดและนวัตกรรมของแต่ละท้องถิ่น** ทั้งนี้ "**พื้นที่สีเขียวชุมชนเมืองอย่างยั่งยืน**" ตามความหมายจากผลการระดมสมองของผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการพื้นที่สีเขียว ภายใต้*โครงการสนับสนุนและเสริมสร้างสมรรถนะการดำเนินงานด้านพื้นที่สีเขียวชุมชน* ได้ให้นิยามว่า "เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตชุมชนเมืองที่ปกคลุมด้วยไม้ยืนต้นและพืชพรรณที่หลากหลาย มีการดูแล บำรุง รักษาให้สมบูรณ์ ร่มรื่น สามารถคงอยู่อย่างยั่งยืน เพื่อเอื้อต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศที่พึงประสงค์"

พื้นที่สีเขียวมีความสำคัญต่อชุมชนเมือง เนื่องจากเป็นปัจจัยหนึ่งที่**ช่วยลดอุณหภูมิ**ในเวลากลางวันและกลางคืนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการ**เพิ่มคุณภาพชีวิต**ให้คนในเมืองและ**ช่วยบรรเทาภาวะโลกร้อน**และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ช่วยเสริมสร้าง**ความน่าอยู่**ของเมืองทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ (๑) **ด้านเศรษฐกิจ** ช่วยเพิ่มมูลค่าที่ดินและ

สิ่งก่อสร้าง ดึงดูดผู้ซื้อรวมทั้งนักท่องเที่ยว **(๒) ด้านสังคม** ทำให้ประชาชนมีแหล่งนันทนาการ พักผ่อนหย่อนใจ เป็นที่พบปะสังสรรค์ เสริมสร้างสุขภาพกายและใจ เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อเยาวชน **(๓) ด้านสิ่งแวดล้อม** เป็นแหล่งรวมของความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นแหล่งนิเวศที่อยู่อาศัยของสรรพชีวิต เพิ่มความสมดุลและเป็นแหล่งอาหารให้แก่เมือง นอกจากนั้นยังสามารถช่วย**ลดมลพิษด้านอากาศ ดักฝุ่นละอองและดูดซับสารเคมี**รวมทั้งโลหะหนักซึ่งเป็นอันตรายต่อสุขภาพ เพิ่มความชุ่มชื้นให้บรรยากาศและความร่มรื่น และ**ดูดซับก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์** ซึ่งเป็นก๊าซเรือนกระจกที่สำคัญ พร้อมทั้ง**กักเก็บคาร์บอน**

พื้นที่สีเขียวสำหรับชุมชนเมืองมีได้หลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับสภาพพื้นที่ทางภูมิศาสตร์และวัตถุประสงค์ อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไป สามารถแบ่งออกเป็น ๖ ประเภท ได้แก่ (๑) พื้นที่สีเขียวเพื่อนันทนาการและความงามด้านภูมิทัศน์ เช่น สวนสาธารณะ และสนามเด็กเล่น (๒) พื้นที่อรรถประโยชน์ เช่น สวน ไร่ นา และพื้นที่กันชน (๓) พื้นที่สีเขียวเพื่อการอนุรักษ์ เช่น ป่าชายเลน และอุทยาน (๔) พื้นที่สีเขียวที่เป็นริ้วยาว เช่น เกาะกลางถนน และริ้วเส้นทางเดิน (๕) พื้นที่อื่น เช่น พื้นที่รกร้าง และ (๖) พื้นที่สีเขียวพิเศษ เช่น แหล่งเรียนรู้พรรณไม้ธรรมชาติ

พรรณไม้ที่เหมาะสมสำหรับพื้นที่สาธารณะ และพรรณไม้ที่ควรหลีกเลี่ยง

พรรณไม้ที่เหมาะสมสำหรับเขตชุมชนเมือง ควรเป็น**ไม้ยืนต้น** มี**ความหลากหลายของพืชพรรณ อายุและขนาด** และเป็นไปตาม**วัตถุประสงค์หรือการใช้ประโยชน์ของพื้นที่** โดยทั่วไป **พรรณไม้ยืนต้นในชุมชนเมือง** ควรมีลักษณะและบทบาทหน้าที่ อาทิ **มีเรือนยอดที่ให้ร่มเงา ให้ดอกสวยงาม และบรรเทามลพิษ** ยกตัวอย่าง พรรณไม้ที่ให้ร่มเงา เช่น กันเกรา จามจุรี ตะเคียนทอง นนทรี ยางนา พรรณไม้ที่ให้ดอกสวยงามสร้างความสดชื่น เช่น กันเกรา กระดังงาไทย กระทิง พิกุล อินทนิลน้ำ และพรรณไม้ที่ศักยภาพลดมลพิษด้านอากาศ และกักเก็บคาร์บอน เช่น กระถินณรงค์ ตะเคียนทอง พิกุล ราชพฤกษ์ สัก หูกวาง อินทนิลน้ำ ทั้งนี้ พรรณไม้บางชนิดได้มีกล่าวไว้ในเอกสารวิชาการหลายฉบับว่า มีศักยภาพลดมลพิษประเภทออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน รวมทั้งฝุ่นละอองได้ดี เช่น แคแสด จามจุรี ราชพฤกษ์ สนทะเล สัก ไทรย้อย

พื้นที่สาธารณะในเขตชุมชนเมือง เช่น สวนสาธารณะ สนามเด็กเล่น สนามกีฬากลางแจ้ง สนามบริเวณศาลาประชาคม ศาสนสถาน สถาบันการศึกษา พื้นที่ริมเส้นทางถนน พื้นที่ริมน้ำริมชายตลิ่ง นั้น มีข้อแนะนำให้ปลูกไม้ยืนต้นที่มีลักษณะ ดังนี้

ในพื้นที่**สวนสาธารณะขนาดใหญ่** ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อการพักผ่อน การเรียนรู้และเสริมสร้างทัศนียภาพ ควรเน้นไม้ยืนต้นที่มีเรือนยอด ทรงพุ่ม ให้ร่มเงาและดอกที่สวยงาม ควรให้ความสำคัญแก่ ความหลากหลายของพรรณไม้ เพื่อให้เกิดโครงสร้างหลายระดับชั้นเรือนยอด ไม่มียางที่เป็นพิษ เจริญเติบโตได้ดี และมีศักยภาพลดมลพิษทั้งด้านอากาศและเสียง ไม้ยืนต้นที่เหมาะสม อาทิ กระดังงาไทย กระถินณรงค์ กระถินเทพา กระทิง แคแสด ตะเคียนทอง ไทรย้อย นนทรี บุนนาค ปอทะเล พิกุล มะพอก รัง เสม็ดชุน โสกน้ำ อโศกเซนคาเบรียล

ภายในพื้นที่**สถาบันการศึกษาและสนามเด็กเล่น** ควรคัดเลือกพรรณไม้ที่ไม่เป็นอันตราย เช่น ไม่มีหนามแหลมคม กิ่งก้านไม่เปราะหักง่าย ไม่มีพิษ ไม่มีแมลง

รบกวน มีรูปทรงที่ไม่เกะกะรกรุงรังอันจะเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ที่มีพิษ ไม้ยืนต้นที่เหมาะสม อาทิ กระถินณรงค์ พะยอม พิกุล รัง ราชพฤกษ์ เสม็ดชุน อโศกเซนคาเบรียล

บริเวณ**ริมเส้นทางสัญจรทางถนน** ควรเน้นคัดเลือกพรรณไม้ทนมลพิษด้านอากาศ ทนต่อความร้อนและความแล้ง ไม่ผลัดใบ ปลูกง่าย เจริญเติบโตเร็ว ให้ร่มเงา เรือนยอดและความสูงพ้นการสัญจร แต่ไม่ควรมีขนาดใหญ่และสูงจนเกินไป กิ่งไม่เปราะ รากไม่งัดหรือชอนไชทำลายถนน ไม้ยืนต้นที่เหมาะสม อาทิ กันเกรา กระถินณรงค์ กระถินเทพา กระทิง ตะเคียนทอง ตะแบก พะยอม พิกุล นนทรี ประดู่ ราชพฤกษ์ สนทะเล อะราง อินทนิลน้ำ เสม็ดชุน อโศกเซนคาเบรียล ส่วนพรรณไม้ที่สามารถปลูก**บริเวณริมทางเท้าและที่จอดรถยนต์** ควรมีเรือนยอดแผ่กว้าง กิ่งเหนียว ไม่เปราะหักง่าย มีระบบรากที่ไม่ทำลายผิวจราจรและระบบระบายน้ำใต้ดิน เช่น ประดู่ พะยอม โสกน้ำ อินทนิลน้ำ อินทรชิต

สำหรับ**บริเวณริมแหล่งน้ำ** ควรปลูกพรรณไม้ที่ชอบขึ้นริมน้ำ มีระบบรากยึดตลิ่ง ทนต่อน้ำท่วม มีดอกใบและผลที่ไม่ร่วงหล่นง่ายเพราะจะทำให้ลำน้ำสกปรกและเน่าเสีย ไม้ยืนต้นที่เหมาะสม เช่น กันเกรา ก้านเหลือง กระทิง จิกน้ำ จิกเล พิกุล ปอทะเล โพทะเล มะกอกน้ำ มะเดื่ออุทุมพร สนทะเล โสกน้ำ ทั้งนี้ไม่ควรปลูกไม้ผลที่มีพิษ เช่น เทียนหยด ดองดึง รำเพย ลำโพง ระหุ่ง แสลงใจ

นอกจากนี้ พรรณไม้ที่นำมาปลูกใน**พื้นที่สาธารณะ โดยทั่วไปควรหลีกเลี่ยงไม้ที่มีลักษณะ** ดังนี้ (๑) ไม้ที่มีพิษเป็นอันตรายต่อคนและสัตว์เลี้ยง เช่น ดองดึง สลอด แสลงใจ หางไหลแดง สบู่ดำ และหมามุ่ยช้าง (๒) ไม้ที่นิยมบริโภค เพราะว่าอาจเกิดการแย่งชิงเพื่อนำไปบริโภค เช่น กล้วย ขนุน เงาะ ทุเรียน มังคุด (๓) ไม้ที่มีกิ่งเปราะและหักง่าย เช่น ตะกู มะรุม (๔) ไม้ที่มีผลขนาดใหญ่หรือมีน้ำหนักมาก เช่น กระท้อน ตะบูน ตาลโตนด มะตูม มะพร้าว มะฮอกกานีใบเล็ก มะฮอกกานีใบใหญ่ (๕) ไม้ที่มีกลิ่นก่อให้เกิดความรำคาญ (ยาง ดอก ลูก ฝัก เปลือก ใบ) เช่น สำโรง หมีเหม็น (หมูทะลวง) ชุมแสง กระเชา พญาสัตบรรณ (๖) ไม้ที่เป็นที่อยู่อาศัยของแมลงและตัวอ่อนที่เป็นพิษ (๗) ไม้ที่มีหนามแหลมซึ่งเป็นอันตรายต่อคนและสัตว์เลี้ยง เช่น ตะขบป่า ไผ่ (ชนิดที่มีหนาม) มะค่าแต้ หลาวชะโอน และ (๘) ไม้ที่มีผลแห้งฟุ้งกระจาย เช่น นุ่น

ตัวอย่างพรรณไม้ลดมลพิษ
สำหรับพื้นที่สาธารณะในเมือง

๑. กรวยป่า

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Casearia grewiifolia* Vent. var. *grewiifolia*

ชื่อวงศ์ SALICACEAE

ชื่อพื้นเมือง ก้วย ขุนเหยิง คอแลน จะร่วย ตวย ตวยใหญ่ ตานเสี้ยน บุนเหยิง ผ่าสาม ผีเสื้อหลวง สีเสื้อหลวง

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูง ๕–๑๕ ม. ผลัดใบ เรือนยอดเป็นพุ่มกลมหรือรูปกรวยทึบ ลำต้นปลายตรง ต้นที่มีอายุมากโคนต้นมีพอน เปลือกค่อนข้างเรียบ สีเทาหรือสีน้ำตาลอ่อน กิ่งอ่อน มีขน ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบรูปขอบขนาน หรือรูปขอบขนานแกมรูปไข่ กว้าง ๓–๖ ซม. ยาว ๘–๑๓ ซม. ปลายแหลม โคนมนกว้างหรือเว้าเล็กน้อยที่รอยต่อก้านใบ ขอบใบจักถี่ มีต่อมเป็นขีดสั้นๆ เมื่อส่องแผ่นใบกับแสงจะเห็นขีดใสๆ กระจายอยู่ทั่วไป แผ่นใบด้านบนเกลี้ยงหรือมีขนเล็กน้อยตามเส้นกลางใบ ผิวใบด้านล่างมีขนนุ่ม มีเส้นแขนงใบข้างละ ๘–๑๒ เส้น ก้านใบยาว ๐.๖–๑.๒ ซม. มีขน หูใบเล็กรูปสามเหลี่ยม ร่วงง่าย ดอกสีขาวหรือเหลืองอมเขียว ออกดอกเป็นช่อกระจุกเล็กๆ ตามซอกใบ กลีบเลี้ยง ๕ กลีบแยกเป็นอิสระ สีเขียวอ่อนถึงสีเขียวอมเหลือง ด้านนอกมีขน ไม่มีกลีบดอก จานฐานดอกรูปถ้วย จักขอบเป็นพู เกสรตัวผู้ ๘ อัน ติดบนขอบจานฐานดอก ดอกบานเต็มที่กว้าง ๐.๘–๑ ซม. ผลแบบผลมีเนื้อหลายเมล็ด รูปไข่ กว้าง ๐.๕–๒ ซม. ยาว ๒.๕–๕ ซม. เป็นพูตามยาว ๓ พู ผิวเรียบ ผนังหนา ผลสุกสีเหลือง เมล็ดเป็นเหลี่ยม มีเนื้อหุ้มสีแสด

พบทุกภาค ขึ้นในป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ ป่าดิบแล้งและป่าดิบชื้น แต่พบมากในป่าเบญจพรรณ เป็นไม้ขนาดเล็ก โตช้า ใบกว้าง ต้องการแสงในระยะแรก ทนความแห้งแล้งและไฟได้ดี เหมาะสำหรับปลูกเพื่อให้เป็นไม้ชั้นรอง สามารถปลูกร่วมกับไม้เบิกนำหรือไม้โตเร็วได้ ไม่เหมาะกับลานจอดรถ เพราะผลสุกจะร่วง

ศักยภาพลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน
- ฝุ่นละออง

ประโยชน์ทั่วไป

เนื้อไม้แข็ง ใช้ทำเครื่องมือต่างๆ รากเป็นยาแก้ท้องร่วง บำรุงตับ เปลือกเป็นยาบำรุงธาตุ สมานแผล ใบและดอกเป็นยาแก้ไข้ แก้โรคผิวหนังผื่นคัน ผลเป็นยาฟอกโลหิต แก้เลือดออกตามไรฟัน เมล็ดเป็นยาแก้ริดสีดวงทวาร ใช้เบื่อปลา น้ำมันจากเมล็ดเป็นยารักษาโรคผิวหนัง

กรวยป่า

๒. กระดังงาไทย

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Cananga odorata* (Lam.) Hook. f. & Thomson var. *odorata*

ชื่อวงศ์ ANNONACEAE

ชื่อพื้นเมือง กระดังงา กระดังงาใบใหญ่ กระดังงาใหญ่ สะบันงา สะบันงาต้น

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูง ๑๐–๒๐ ม. ขึ้นไป ผลัดใบ ทรงพุ่มรูปกรวยแหลม เปลือกสีเทา มีกลิ่นฉุนเฉพาะตัว มีรอยแผลใบขนาดใหญ่กระจายอยู่ทั่วไป กิ่งตั้งฉากกับลำต้น ปลายย้อยลู่ลง กิ่งอ่อนมีขน กิ่งแก่ค่อนข้างเรียบ ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปรีหรือรูปไข่ยาว กว้าง ๔–๗ ซม. ยาว ๙–๒๐ ซม. ปลายแหลม โคนมนหรือเว้าและเบี้ยวเล็กน้อย ขอบใบเรียบหรือเป็นคลื่น ใบอ่อนมีขนทั้ง ๒ ด้าน ใบแก่มักมีขนตามเส้นแขนงใบและเส้นกลางใบ เส้นแขนงใบมี ๕–๙ คู่ เป็นร่องส่วนบนของใบ ก้านใบยาว ๑–๑.๕ ซม. ดอกอ่อนสีเขียว เมื่อแก่สีเหลือง มีกลิ่นหอม ช่อดอกสั้น ออกห้อยรวมกันบนกิ่งเหนือรอยแผลใบ ช่อหนึ่งมี ๓–๖ ดอก ก้านดอกยาว ๒–๕ ซม. กลีบเลี้ยง ๓ กลีบ สีเขียว รูปสามเหลี่ยม ขนาด ๕ มม. ปลายกลีบกระดกขึ้น กลีบดอกเรียงสลับกัน ๒ ชั้น ๆ ละ ๓ กลีบ แต่ละกลีบรูปขอบขนานปลายแหลม ขอบกลีบเรียบหรือเป็นคลื่นเล็กน้อย กลีบชั้นในแคบกว่าชั้นนอก โคนกลีบด้านในสีม่วงอมน้ำตาล เส้นผ่านศูนย์กลางของดอก ๔–๖ ซม. เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก เกสรเพศเมียมีหลายอัน ผลเป็นผลกลุ่ม มีก้านช่อผลยาว ๒–๒.๕ ซม. มีผลย่อย ๕–๑๒ ผล รูปกลมรีหรือรูปไข่ กว้าง ๑–๑.๕ ซม. ยาว ๑.๕–๒.๕ ซม. ผลอ่อนสีเขียว เมื่อสุกสีดำ

พบในป่าดิบทางภาคใต้ตอนล่าง และมีปลูกทั่วไปในประทศไทย ควรปลูกลงแปลงกลางแจ้งเป็นต้นเดี่ยวหรือปลูกเป็นแถวริมถนนให้ต้นห่างกัน ๕–๖ ม. แต่ละต้นจะมีทรงพุ่มและดอกสวยงาม มีกลิ่นหอม ออกดอกตลอดทั้งปี ชอบแสงแดดตลอดวัน ขึ้นได้ดีในดินร่วน ต้องการน้ำปานกลาง

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน

ประโยชน์ทั่วไป

ปลูกเป็นไม้ประดับและพืชสมุนไพร เนื้อไม้รักษาโรคปัสสาวะพิการ รากคุมกำเนิด เปลือกรักษามะเร็งเพลิง ใบรักษาโรคผิวหนัง แก้คัน ดอกแก้ลมวิงเวียน แก้ไข้ แก้อ่อนเพลีย บำรุงโลหิต บำรุงธาตุ บำรุงหัวใจ

กระดังงาไทย

๓. กระโดน

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Careya arborea* Roxb.

ชื่อวงศ์ LECYTHIDACEA

ชื่อพื้นเมือง กะนอล ขุย แซงจิแหน่ ปุย ปุยกระโดน ปุยขาว ผ้าฮาด พุย เส่เจ๊อะบะ หูกวาง

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูง ๑๐–๓๐ ม. ผลัดใบ เรือนยอดเป็นพุ่มกลมแน่นทึบ เปลือกหนาสีน้ำตาลปนเทา แตกเป็นร่อง ทนไฟ เนื้อไม้สีน้ำตาลแดง กิ่งอ่อนเป็นเหลี่ยม หูใบขนาดเล็ก ร่วงง่าย ใบเดี่ยว เรียงเวียนสลับออกหนาแน่นช่วงปลายกิ่ง รูปไข่กลับ กว้าง ๓.๕–๑๒ ซม. ยาว ๖–๒๐ ซม. ปลายแหลม เป็นติ่งสั้น โคนเรียวสอบดูคล้ายครีบ ขอบใบจักฟันเลื่อยเล็กน้อย แผ่นใบหนาคล้ายแผ่นหนังเกลี้ยง เป็นมันวาว เส้นแขนงใบข้างละ ๘–๑๕ เส้น เรียงจรดกันใกล้ขอบใบ เส้นแขนงใบย่อยกึ่งขั้นบันได เห็นชัดเจน ก้านใบยาว ๑–๓ ซม. แบน หนา ช่อดอกออกสั้นๆ ตามปลายกิ่ง ออกดอกพร้อมผลิใบอ่อน มีใบประดับ ๓ ใบ กลีบเลี้ยง ๔ กลีบ ติดทน กลีบดอก ๔ กลีบ สีขาวอมเขียว เกสรเพศผู้จำนวนมาก สีขาวโคนสีชมพู เชื่อมติดกันที่โคน ยาวกว่ากลีบดอก รังไข่อยู่ใต้วงกลีบ ผลแบบมีเนื้อหนึ่งถึงหลายเมล็ด รูปไข่หรือกลม เส้นผ่านศูนย์กลาง ๕–๘ ซม. ที่ปลายผลมีกลีบเลี้ยงติดคงทน เมล็ดแบน สีน้ำตาลอ่อน รูปขอบขนาน ผิวเรียบยาวประมาณ ๑ ซม.

ขึ้นในป่าผลัดใบผสมป่าเต็งรัง ป่าดิบแล้ง และป่าดิบชื้น ทั่วทุกภาคของประเทศไทย ระดับความสูงถึงประมาณ ๙๐๐ ม. เป็นไม้เบิกนำ ทนต่อความแห้งแล้ง ไฟป่า โรคพืชและแมลงต่างๆ ได้ดี สัตว์ป่าบางชนิดจะเป็นตัวช่วยในการกระจายพันธุ์ ชอบแสงแดดตลอดวัน ดินร่วนที่ระบายน้ำได้ดี ขึ้นได้ทั้งดินลูกรัง และดินปนทราย หรือดินตื้นที่มีการระบายน้ำได้ดี ระบบรากแข็งแรง เหมาะสำหรับฟื้นฟูสภาพป่าได้ทุกสภาพป่า ยกเว้นป่าดิบเขาในพื้นที่สูง

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน
- สารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย โพลีคลอริเนตเตดไบฟีนิล (พีซีบี) ไดออกซินและฟูแรน

ประโยชน์ทั่วไป

เนื้อไม้ใช้สร้างบ้าน ทนทานในร่ม ทำอุปกรณ์การเกษตร ทำเครื่องเรือน เส้นใยที่ได้จากเปลือกใช้ทำเชือก ทำเบาะรองหลังช้าง ทำกระดาษสีน้ำตาล เปลือกต้นทำสีย้อมผ้าให้สีน้ำตาลแดง ส่วนใหญ่ใช้ย้อมผ้าฝ้าย เปลือกแก้ไข้ เป็นยาสมาน แก้พิษงู แก้เมื่อยเคล็ด ใบรักษาแผลสด ดอกบำรุงร่างกายสตรีหลังคลอดบุตร ใบ ดอกและผลอ่อนรับประทานเป็นผักสด มีรสฝาดและมัน ใบผสมกับเครื่องยาอื่นๆ ปรุงเป็นยาสมานแผล ดอกและน้ำจากเปลือกสดใช้ผสมกับน้ำผึ้งจิบแล้วชุ่มคอ แก้ไอ และแก้หวัด เป็นยาบำรุงหลังการคลอดบุตร ผลช่วยย่อยอาหาร รักษาแผลมีพิษและปิดหัวฝี เป็นยาฝาดสมาน ใช้เป็นอาหารสัตว์พวกโคและกระบือ เมล็ดมีพิษ รากมีพิษ ใช้เบื่อปลา ใบและยอดอ่อน มีปริมาณกรดออกซาลิค (oxalic acid) ในปริมาณค่อนข้างสูง อาจเป็นสาเหตุเบื้องต้นของการเกิดนิ่วในกระเพาะปัสสาวะ

กระโดน

กระโดน

๔. กระถินณรงค์

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Acacia auriculiformis* A. Cunn. ex Benth.

ชื่อวงศ์ FABACEAE

ชื่อพื้นเมือง –

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูง ๔–๑๕ ม. อาจสูงได้ถึง ๓๐ ม. ไม่ผลัดใบ เรือนยอดแผ่กว้าง ทรงพุ่มมีใบและกิ่งก้านหนาแน่น ลำต้นสีน้ำตาลหรือสีน้ำตาลดำ เปลือกแตกตามยาวไม่เป็นระเบียบ กิ่งอ่อนแบนสีเขียว มักมีลักษณะห้อยลง ใบประกอบแบบขนนกสองชั้น เมื่อยังเป็นกล้าอยู่ และจะหลุดร่วงไปเมื่อเจริญเติบโตขึ้น เหลือเพียงก้านใบ แล้วแปรสภาพเป็นแผ่นคล้ายใบ เรียงสลับถี่และห่างกันเป็นระยะๆ ก้านที่กลายเป็นใบนี้ มีรูปขอบขนาน ปลายเรียวแหลมทั้งสองด้าน โค้งเป็นรูปเคียว แผ่นใบหนา สีเขียวเข้ม กว้างประมาณ ๑.๒–๒.๕ ซม. ยาวประมาณ ๗–๑๕ ซม. มีเส้นจางๆ ตามยาว ดอกสีขาวนวลถึงเหลือง เกสรเพศผู้สีเหลือง มีจำนวนมาก ทำให้เห็นช่อดอกเป็นสีเหลือง ช่อดอกแบบช่อเชิงลด ออกเป็นช่อเดี่ยวหรือเป็นคู่ตามง่ามใบ และปลายกิ่งช่อหนึ่งๆ ประกอบด้วยดอกเล็กๆ จำนวนมาก ช่อหนึ่งๆ มีดอกประมาณ ๗๐–๑๐๐ ดอก ช่อดอกห้อยลงข้างล่าง ผลเป็นฝักแบน ม้วนบิดเป็นวง ผลอ่อนสีเขียว เมื่อแก่มีสีน้ำตาลและแตกออกทั้งสองด้าน มีเส้นใยสีเหลืองหรือแสด ยึดติดกับฝัก เมล็ดสีน้ำตาลดำเป็นมัน ๕–๑๒ เมล็ด

เป็นพันธุ์ไม้ต่างถิ่น ปลูกได้ทั่วทุกภาคแต่ขึ้นได้ดีในท้องที่ภาคใต้ ปลูกง่าย โตเร็ว ทนแล้งและน้ำท่วมขังแฉะ ดอกออกหมุนเวียนตลอดปี และมีกลิ่นหอมตอนเช้า

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน
- สารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย โพลีคลอริเนตเตดไบฟีนิล (พีซีบี) ไดออกซินและฟูแรน
- ฝุ่นละออง

ประโยชน์ทั่วไป

นิยมใช้เป็นไม้ให้ร่มเงา ให้ความสวยงามตามที่สาธารณะหรือตามถนนหนทาง หรือตามชายหาดทะเล เนื้อไม้มีสีสวย กระพี้มีสีเหลือง แก่นไม้ออกสีน้ำตาลจนถึงแดงเข้ม และทนทาน ส่วนเสี้ยนของเนื้อไม้ ตรงและละเอียดขัดชักเงาได้ดี เหมาะสำหรับใช้ประโยชน์ในการก่อสร้าง ทำเครื่องเรือน เฟอร์นิเจอร์และไม้ปาร์เก้ และใช้ในอุตสาหกรรมผลิตเยื่อกระดาษ ใช้ทำฟืนและถ่านได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังใช้ปลูกเพื่อฟื้นฟูที่ดินที่มีสภาพเสื่อมโทรมภายหลังจากการทำไร่เลื่อนลอย ปลูกฟื้นฟูดินที่ผ่านการทำเหมืองแร่ และปลูกเพื่อป้องกันการชะล้างผิวดิน ทั้งนี้กระถินณรงค์ไม่สามารถใช้เป็นพืชอาหารได้ แต่สวนป่าไม้กระถินณรงค์จะเป็นแหล่งอาหารการเกิดของเห็ดชนิดหนึ่งที่คล้ายกับเห็ดเส็ดซึ่งสามารถเก็บมารับประทานเป็นอาหารได้

กระถินณรงค์

๕. กระถินเทพา

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Acacia mangium* Willd.

ชื่อวงศ์ FABACEAE

ชื่อพื้นเมือง กระถินซาบาห์

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ในวงศ์ถั่วชนิดหนึ่ง เรือนยอดกลมใหญ่ แต่ถ้าปลูกในรูปของสวนป่าแล้วเรือนยอดจะมีลักษณะแคบและยาว สามารถเจริญเติบโตสูงถึง ๓๐ ม. มีช่วงยาวของลำต้นที่ปราศจากกิ่งก้านเกือบครึ่งหนึ่งของความสูงทั้งหมด เปลือกมีสีเทาอมน้ำตาล ค่อนข้างหนา เมื่อแก่ผิวเปลือกจะหยาบ กิ่งสีเขียว เมื่อแก่จะเป็นสีเขียวอมน้ำตาล ไม่มีกิ่งแขนงมาก มีการลิดกิ่งตามธรรมชาติโดยกิ่งที่อยู่ส่วนล่างของลำต้นจะแห้งตายไปเอง การแตกพุพอน มักปรากฏอยู่ทั่วไปที่ส่วนล่างของลำต้น ใบมีลักษณะเป็นใบเดี่ยว เกิดแบบสลับ ส่วนที่เห็นเป็นแผ่นใบ คือส่วนของก้านใบที่เปลี่ยนรูปมาทำหน้าที่เป็นใบ ใบเทียมนี้มีลักษณะเหมือนใบทั่วๆ ไป อาจมีขนาดโตถึง กว้าง ๑๐ ซม. ยาว ๒๕ ซม. (ตอนที่กระถินเทพางอกออกจากเมล็ดใหม่ๆ มีใบแบบใบผสมซึ่งเป็นใบแท้ แต่ภายในไม่กี่อาทิตย์จะไม่มีใบแท้อีก) ดอกสีขาวถึงสีครีมครีม ออกเป็นช่อรูปทรงกระบอกแบบหางกระรอกยาวประมาณ ๑๐ ซม. ช่อหนึ่งประกอบด้วยดอกเล็กๆ จำนวนมาก ดอกจะพัฒนากลายเป็นฝักสีเขียวและจะมีสีเขียวเข้มขึ้นเรื่อยๆ จนเป็นสีน้ำตาลดำเมื่อฝักแก่ ในตอนแรกฝักจะเหยียดตรง ก่อนจะมีลักษณะบิดไปมาเป็นกลุ่มก้อนแน่น เมล็ดมีสีดำ เกิดเรียงไปตามความยาวของฝัก และยึดติดกับฝักด้วยรกสีเหลืองสด เมื่อฝักแก่เต็มที่จะปริตามตะเข็บ แล้วเมล็ดแก่ซึ่งมีสีดำเปลือกแข็งมีขนาดกว้าง ๒–๓ มม. ยาว ๓–๕ มม. จะห้อยตัวติดอยู่กับใยสีส้ม

ไม้โตเร็ว โดยทั่วไปจะขึ้นในพื้นที่ที่มีอากาศร้อนชื้น และพื้นที่ที่มีความชุ่มชื้น ความแห้งแล้งจะทำให้การเจริญเติบโตลดลงมาก ไม่เหมาะสำหรับปลูกในท้องที่ที่มีฤดูแล้งค่อนข้างยาวนาน เป็นไม้เบิกนำเหมือนไม้เบิกนำอื่น คือเจริญเติบโตดีที่สุดถ้าได้รับแสงเต็มที่ ถ้าขึ้นอยู่ภายใต้ร่มเงาจะมีลำต้นลีบเล็กและแคระแกร็น เจริญเติบโตได้ดีในสภาพดินหลายชนิด เช่น ดินมีหินปะปน ดินที่ถูกชะล้างมาก่อนซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำ และขึ้นได้ดีในดินลึกที่เกิดจากการสลายตัวของวัตถุต้นกำเนิดหรือดินที่เกิดจากการทับถมของตะกอนในพื้นที่ลุ่ม

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน
- สารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย โพลีคลอริเนตเตดไบฟีนิล (พีซีบี) ไดออกซินและฟูแรน
- ฝุ่นละออง

ประโยชน์ทั่วไป

ทำไม้แปรรูป ทำเฟอร์นิเจอร์ ไม้โครงสร้างต่างๆ ที่ไม่ต้องรับน้ำหนักมากนัก ไม้อัดและเยื่อกระดาษ ทำปาร์ติเกิลบอร์ด (particle board) ได้ดี นอกจากนี้ ยังเป็นไม้ฟืนได้ดี เพราะมีความหนาแน่นและค่าความร้อนสูง เยื่อที่ไม้ที่ผ่านการฟอกแล้วนำไปผลิตกระดาษชนิดสี เช่น กระดาษเขียนหนังสือ เพราะมีคุณภาพใกล้เคียงกับเยื่อไม้ที่ได้จากไม้ยูคาลิปตัส

กระถินเทพา

๖. กระทิง

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Calophyllum inophyllum* L.

ชื่อวงศ์ CALOPHYLLACEAE

ชื่อพื้นเมือง กระทึง กากระทึง กากะทึง ทิง เนาวกาน สารภีทะเล สารภีแนน

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูงถึง ๒๐ ม. ไม่ผลัดใบ ทรงพุ่มกลม แผ่กว้าง เปลือกสีน้ำตาลเข้ม แตกเป็นร่องตื้นตามยาว ส่วนต่างๆ มีน้ำยางสีเหลือง ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปรีแกมรูปไข่กลับกว้าง ๕–๘ ซม. ยาว ๑๐–๑๗ ซม. ปลายมนหรือเว้าตื้น โคนมนหรือรูปลิ่มกว้าง ขอบใบเรียบ แผ่นใบหนาคล้ายหนัง ผิวใบเกลี้ยงเป็นมัน เส้นกลางใบด้านหลังใบเป็นสันแหลม มีเส้นแขนงใบจำนวนมาก เรียงขนานถี่ มองเห็นทั้งสองด้าน ดอกสีขาว สวย มีกลิ่นหอมอ่อนๆ ช่อดอกแบบช่อกระจะแยกแขนง ออกตามง่ามใบและปลายกิ่ง กลีบเลี้ยง ๔–๕ กลีบ กลีบชั้นนอกรูปกลม กลีบหนาเกลี้ยง กลีบชั้นในรูปไข่กลับคล้ายกลีบดอก กลีบดอก ๔–๕ กลีบ รูปไข่กลับหรือรูปช้อน เกสรเพศผู้จำนวนมาก โคนก้านเกสรเพศผู้เชื่อมติดกันเป็นกลุ่ม ก้านเกสรเพศเมียมี ๑ อัน แต่ละช่องรังไข่มี ๑ ออวุล ผลค่อนข้างกลม เส้นผ่านศูนย์กลาง ๒–๒.๕ ซม. ปลายมีติ่งแหลม ผิวเรียบ เปลือกค่อนข้างหนา เมื่อสุกมีสีเหลือง

พบขึ้นในป่าใกล้ชายฝั่งทะเลในพื้นที่ที่เป็นโขดหิน ที่ความสูงจากระดับน้ำทะเล ๕–๕๐ ม. นิยมปลูกเป็นไม้ประดับขึ้นได้ทั่วประเทศ ไม่มีโรคแมลงทำลาย ควรปลูกลงแปลงกลางแจ้ง ให้ห่างจากต้นไม้อื่น ๕ ม. หากปลูกบนเนินของสนามหญ้าจะดูโดดเด่น สง่างาม ไม่ควรปลูกชิดกับตัวบ้านหรืออาคาร เนื่องจากมีทรงพุ่มแผ่กว้าง ต้นสูงชะลูดและไม่ออกดอก ชอบแสงแดดตลอดวัน ต้องการน้ำมาก ทนดินเค็ม ทนทานต่อไอเกลือและลมทะเลที่พัดรุนแรงได้ สามารถเป็นแนวกันลมได้ดี

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน
- สารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย โพลีคลอริเนตเตดไบฟีนิล (พีซีบี) ไดออกซินและฟูแรน

ประโยชน์ทั่วไป

ปลูกเป็นไม้ประดับ ไม้มีคุณภาพดี ทนทาน เหนียว ใช้ในการก่อสร้าง ทำเฟอร์นิเจอร์ เครื่องดนตรี เนื้อไม้ใช้ทำเรือ หมอนรถไฟ เกวียน ดอกปรุงเป็นยาหอมบำรุงหัวใจ น้ำมันในเมล็ดรักษาโรครูมาติกส์ โรคคันตามผิวหนัง ใช้ทาถูนวดแก้ปวดข้อเคล็ดบวม รักษาโรคหิด กลากยางเป็นยาถ่ายอย่างแรง ยางจากเปลือกต้นใช้รักษาเกี่ยวกับการคลอดบุตร ใบและรากใช้เบื่อปลา ล้างแผล ใบรักษาตาแดง ตาฝ้าและตาฟาง

หมายเหตุ ไม้มงคลพระราชทานประจำจังหวัดระยอง

กระทิง

๗. ก่อขี้ริ้ว

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Lithocarpus falconeri* (Kurz) Rehder

ชื่อวงศ์ FAGACEAE

ชื่อพื้นเมือง ก่อขี้หมู ก่อแซะ ก่อเนื้อริ้ว ก่อปัน ก่อหมู ก่อหลับเต้าปูน กาปูน ประมูนิง มาแงบาบี

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูง ๗–๒๐ ม. ตาใบรูปไข่ มีขนปกคลุม กิ่งอ่อนมีขนนุ่ม มีช่องอากาศค่อนข้างหนาแน่น เปลือกลำต้นสีเทาถึงน้ำตาลคล้ำ แตกเป็นร่องเป็นสะเก็ดตามยาว เปลือกในสีน้ำตาลแกมชมพู ผิวด้านในมีสันยาวและกดเนื้อไม้ กระพี้สีขาวหรือเหลืองอ่อน ใบรูปขอบขนานหรือรูปใบหอกกลับ กว้าง ๔–๑๐ ซม. ยาว ๑๒–๓๕ ซม. โคนมนหรือสอบแคบเล็กน้อย ปลายเรียวแหลมหรือแหลมทู่ ขอบใบเรียบ แผ่นใบหนาถึงหนาคล้ายแผ่นหนัง ใบอ่อนด้านบนสีเขียวอ่อนมีขนประปราย เมื่อแก่ผิวเกลี้ยงเป็นมัน ด้านล่างสีจาง เส้นกลางใบและเส้นแขนงใบนูนเด่นทางด้านล่างและถูกกดเป็นร่องทางด้านบน เส้นแขนงใบข้างละ ๙–๑๐ เส้น เส้นโค้งอ่อนและมักเชื่อมติดกับเส้นถัดไปใกล้ขอบใบ เส้นใบย่อยแบบร่างแห สังเกตเห็นได้ทางด้านล่าง ก้านใบอวบ ยาว ๑–๑.๕ ซม. ช่อดอกเพศผู้และเพศเมียแยกต่างช่อหรือร่วมช่อเดียวกัน ในกรณีร่วมช่อ กลุ่มของดอกเพศเมียอยู่ทางโคนช่อ ช่อออกตามปลายกิ่งและตามง่ามใบใกล้ปลายกิ่ง มีขนสีน้ำตาล ช่อดอกเพศผู้ส่วนใหญ่ไม่แยกแขนง ช่อยาว ๑๐–๓๐ ซม. ประกอบด้วยดอกขนาดเล็ก สีขาวแกมเหลือง กลิ่นหอมอ่อน ติดกระจายหรือเป็นกระจุกๆ ละ ๒–๓ ดอก มีกลีบเลี้ยงหรือกลีบรวมที่โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย ปลายแยกเป็น ๖ แฉก มีขนนุ่มหนาแน่นทั้งสองด้าน มีเกสรเพศผู้ ๑๒ อัน ผิวเกลี้ยง และมีรังไข่ที่ไม่เจริญรูปกลมแป้น ขนาดเล็ก มีขนปกคลุมตรงกลาง ช่อดอกเพศเมียส่วนใหญ่เป็นช่อเดี่ยวไม่แยกแขนง ช่อยาว ๑๐–๑๗ ซม. ดอกติดกระจายลักษณะทั่วไปคล้ายดอกเพศผู้ มีเกสรเพศผู้เป็นหมัน ๑๒ อัน รังไข่รูปป้อมมี ๓ ช่อง แต่ละช่องมีโอวุล ๒ เม็ด ก้านยอดเกสรเพศเมียปลายถ่างออกจากกัน ๓–๔ อัน ผลรูปไข่หรือรูปกรวยคว่ำ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑.๕–๒ ซม. (รวมทั้งกาบหุ้มผล) ก้านผลเห็นไม่ชัด ติดกระจายตามช่อที่ยาว ๑๕–๒๕ ซม. กาบไม่เชื่อมติดและไม่แยกเมื่อผลแก่จัด กาบหุ้มผลรูปถ้วย หุ้ม ๑/๔ ถึง ๑/๓ ของความยาวตัวผล ขอบกาบม้วนลงเล็กน้อย ผิวกาบเป็นเกล็ดบาง ติดเรียงสลับ ผิวเกล็ดด้านในติดแน่นกับกาบ ยกเว้นปลายแหลมที่โค้งงอ แต่ละกาบมีผล ๑ ผล รูปไข่หรือรูปกรวยคว่ำ

ขึ้นตามป่ารุ่นสอง (ป่าเหล่า ป่าใส่) ป่าดิบ ใกล้แหล่งน้ำ ที่ความสูงจากระดับน้ำทะเล ๕๐–๑๐๐ ม. พบในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ และพบในภาคตะวันออก (ระยอง)

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน
- สารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย โพลีคลอริเนตเตดไบฟีนิล (พีซีบี) ไดออกซินและฟูแรน

ประโยชน์ทั่วไป

เนื้อไม้แข็งทนทานและมีลายสวยงาม ใช้ในการก่อสร้าง ต่อเรือ ทำถังเก็บสุรา ใช้ประกอบเครื่องเรือนชั้นดี ใช้ในการเพาะเลี้ยงเห็ดหอม ทำฟืน และถ่านไม้ให้ความร้อนสูง ในประเทศไทยไม่นิยมใช้ในการก่อสร้าง เพราะไม้ก่อหลังจากตัดฟัน มักจะแตกกลาง เนื่องจากมีความชื้นสูง ผลเป็นอาหารของสัตว์ป่า เช่น เก้ง กวาง หมี หมูป่า กระรอก และนกบางชนิด เปลือกมีแทนนินสูง ใช้ในการฟอกย้อมหนังได้ดี

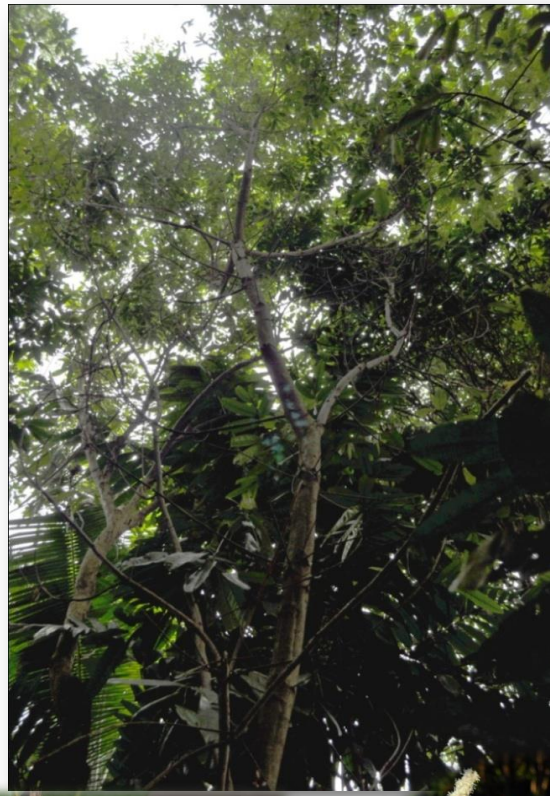

ก่อขี้หิ
ก่อขี้หิว

๘. กันเกรา

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Fagraea fragrans* Roxb.

ชื่อวงศ์ GENTIANACEAE

ชื่อพื้นเมือง ตะมะซู ตาเตรา ตำมูซู ตำเสา ทำเสา มันปลา

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น ขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ ไม่ผลัดใบ สูงประมาณ ๑๕–๒๕ ม. เรือนยอดแน่นเป็นรูปกรวยคว่ำหรือรูปสามเหลี่ยมหรือกลมทึบ ลำต้นปลายตรง แตกกิ่งต่ำ ปลายกิ่งลู่ลงพื้นดิน เปลือกสีน้ำตาลเข้ม แตกเป็นร่องลึกตามยาวไม่เป็นระเบียบ ไม้เนื้อแข็งและเหนียว มีสีเหลืองปนมันคล้ายไม้สัก มีน้ำมันหล่อเลี้ยง เนื้อไม้คล้ายทาด้วยน้ำมันจากปลา (ชาวอีสานเรียกต้นมันปลา) ใบเดี่ยว เรียงตรงกันข้ามสลับตั้งฉาก ใบรูปรีแกมรูปขอบขนาน กว้าง ๒.๕–๓.๕ ซม. ยาว ๘–๑๑ ซม. มีหูใบคล้ายถ้วยขนาดเล็ก บริเวณซอกใบออกหนาแน่นที่ปลายกิ่ง แผ่นใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน ปลายใบแหลมยาวและโคนสอบ เนื้อใบค่อนข้างหนาเป็นแผ่นหนัง ขอบใบเรียบ ผิวใบเป็นมันทั้งสองด้าน เส้นใบข้างไม่ชัดเจน ดอกสีขาวแล้วเปลี่ยนเป็นสีเหลืองเมื่อใกล้จะร่วง มีกลิ่นหอมแรง ออกเป็นช่อแบบช่อแยกแขนง ออกหนาแน่นที่ซอกใบใกล้ปลายกิ่ง และปลายกิ่ง ช่อดอกยาวได้ถึง ๑๒ เซนติเมตร ดอกย่อยเมื่อบานมีขนาดกว้าง ๑.๕–๒.๕ ซม. กลีบเลี้ยงเล็ก เชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย กลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นหลอดประมาณครึ่งกลีบ ส่วนที่เหลือแยกกันเป็น ๕ แฉก โค้งพับลง เกสรเพศผู้ ๕ อัน ยื่นยาวออกพ้นกลีบดอก ๑–๒ ซม. เกสรเพศเมียมีท่อรังไข่โตยื่นออกให้เห็นได้ ผลกลมขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๐.๕–๑ ซม. ผลแบบผลมีเนื้อหลายเมล็ด ปลายผลมีติ่งแหลมสั้นๆ ผลอ่อนสีส้ม เมื่อแก่เต็มที่เปลี่ยนเป็นสีแดงเลือดนก มีรสขม เมล็ดมีขนาดเล็กและมีจำนวนมาก

ไม้พบในประเทศไทยทุกภาค แต่พบมากทางภาคใต้ ขึ้นเป็นกลุ่มบนพื้นที่ราบต่ำ โล่งบนดินร่วนปนทรายที่ชื้นแฉะในฤดูฝน บริเวณที่มีระดับน้ำใต้ดินค่อนข้างตื้นตลอดปี

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน
- สารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย โพลีคลอริเนตเตดไบฟีนิล (พีซีบี) ไดออกซินและฟูแรน

ประโยชน์ทั่วไป

ทรงพุ่มกลม ดอกสวยงามมีกลิ่นหอมจึงนิยมปลูกเป็นไม้ประดับตามสองข้างทาง และตามสวนสาธารณะ เนื้อไม้ค่อนข้างแข็ง ไม้ใช้ในการก่อสร้างและทำเครื่องเรือน แก่นไม้ มีรสฝาดขม ใช้เข้ายาบำรุงธาตุ แก้ไข้จับสั่น แก้หืด ไอ ริดสีดวง ท้องมาน แน่นหน้าอก แก้พิษฝีกาฬ บำรุงม้าม แก้เลือดแก้ลมต่างๆ และเป็นยาอายุวัฒนะ เปลือกต้มดื่มเป็นยาแก้ไข้ บำรุงโลหิต ผิวหนังพุพอง ปวดแสบปวดร้อน ใบรักษาอาการท้องร่วง บำรุงธาตุ แก้ไข้จับสั่น รักษาโรคหืด รักษาผิวหนังพุพอง บำรุงโลหิต

หมายเหตุ ไม้มงคลพระราชทานประจำจังหวัดนครพนม หนึ่งใน ๙ ไม้มงคลที่ใช้ในพิธีวางศิลาฤกษ์ มีความหมายว่า จะช่วยป้องกันภัยอันตรายต่างๆ ไม่ให้มากล้ำกราย

กันเกรา

๙. ก้านเหลือง

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Nauclea orientalis* (L.) L.

ชื่อวงศ์ RUBIACEAE

ชื่อพื้นเมือง กระทุ่มคลอง กระทุ่มน้ำ กะเลอ ตะกู ตุ้มขัก ตุ้มคำ ตุ้มดง ตุ้มเหลือง ปอขี้หมาแห้ง สะแกเหลือง เส่สะบอ

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น ขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ สูง ๑๕–๒๐ ม. อาจสูงได้ถึง ๓๐ ม. เรือนยอดเป็นพุ่มกลมแน่นทึบ ลำต้นเปลาตรง แตกกิ่งต่ำ ตามยอดและกิ่งอ่อนมักมีขนประปราย กิ่งแก่เกลี้ยง เปลือกสีน้ำตาลปนดำหรือสีเทาเข้ม แตกเป็นร่องตามยาวและขวางลำต้น เปลือกในสีเหลือง เปลี่ยนเป็นสีส้มเมื่อกระทบอากาศ ใบเรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก รูปรี รูปไข่กว้างหรือรูปหัวใจกว้าง ๔–๗ ซม. ยาว ๑๒–๑๖ ซม. ปลายใบโค้งมน โคนใบตัดหรือสอบแคบ ผิวใบด้านบนสีเขียวเป็นมัน ผิวใบด้านล่างสีจางกว่า มีขนนุ่มประปราย หรือค่อนข้างเกลี้ยง ขอบใบเรียบ แผ่นใบหนา เส้นแขนงใบเป็นร่องข้างละ ๖–๗ เส้น ก้านใบยาว ๑.๕–๒ ซม. หูใบรูปรีแกมรูปไข่กลับขนาดใหญ่ ยาว ๑–๒.๕ ซม. ช่อดอกแบบช่อกระจุกแน่น กลม ออกเดี่ยวตามปลายกิ่ง ประกอบด้วยดอกสีเหลืองอ่อนขนาดเล็กจำนวนมาก กลิ่นหอม เมื่อดอกบานเต็มที่เส้นผ่านศูนย์กลางช่อดอก ๓–๕ ซม. กลีบเลี้ยง ๕ กลีบ ขนาดเล็กมาก โคนติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็น ๕ แฉก กลีบดอกยาว ๖–๙ มม. โคนติดกันคล้ายรูปกรวย ปลายผายออกเป็น ๕ แฉก เกสรเพศผู้ ๕ อันติดอยู่ใกล้ปากหลอดกลีบดอกด้านใน รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ มี ๒ ช่อง แต่ละช่องมีออวุล ๑ เม็ด ยอดเกสรเพศเมียยื่นพ้นปากหลอดกลีบดอกเห็นชัดเจน ผลมีขนาดเล็ก ผลย่อยรูปรีเบี้ยว ระหว่างผลมีเยื่อบางๆ เมล็ดขนาดเล็ก จำนวนมาก เบียดรวมกันแน่นบนแกนช่อผล เส้นผ่านศูนย์กลาง ๓–๔ ซม. เวลาแห้งผลเล็กหลุดจากแกนได้ง่าย เมล็ดรูปไข่ผิวเกลี้ยง ไม่มีปีก

พบได้ในที่โล่งแจ้ง ชอบอยู่ใกล้แหล่งน้ำลำธาร ทั้งในป่าผลัดใบและป่าดิบ โดยเฉพาะป่าผลัดใบผสม ทั่วทุกภาคของประเทศไทย ระดับความสูงจนถึงประมาณ ๘๕๐ ม.

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน
- สารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย โพลีคลอริเนตเตดไบฟีนิล (พีซีบี) ไดออกซินและฟูแรน

ประโยชน์ทั่วไป

เนื้อไม้ค่อนข้างอ่อน สีเหลืองเข้ม อมส้มหรือน้ำตาล ตกแต่งง่าย ความทนทานน้อย ใช้ก่อสร้างที่อยู่ในร่ม เป็นไม้บุผนังที่สวยงาม ทำเครื่องเรือน หีบใส่ของ กลอง โทนรำมะนา เปลือกและรากให้สีย้อมสีเหลือง ผลรสขม รับประทานได้ ใบรักษาไข้ ใบและเปลือกต้มในแอลกอฮอล์ใช้ทำความสะอาดแผล

ก้านเหลือง

๑๐. เกด

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Manilkara hexandra* (Roxb.) Dubard

ชื่อวงศ์ SAPOTACEAE

ชื่อพื้นเมือง –

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น ขนาดกลางถึงใหญ่ สูงประมาณ ๑๕–๒๕ ม. ผลัดใบ เรือนยอดแน่นทึบ เป็นพุ่มกลม ลำต้นและกิ่งมักคดงอ มีน้ำยางขาว เปลือกนอกสีน้ำตาลอมเทาหรือสีคล้ำ แตกเป็นร่องลึกตามยาวหรือเป็นสี่เหลี่ยม เปลือกในสีแดงอมน้ำตาลหรือสีชมพู ใบเดี่ยว เรียงหมุนเวียน เป็นกลุ่มตามปลายกิ่ง รูปไข่กลับ หรือรูปรีแกมรูปไข่กลับ กว้าง ๒.๕–๖ ซม. ยาว ๕–๑๒ ซม. ปลายใบมนกว้างและหยักเว้า โคนสอบ ขอบเรียบ แผ่นใบหนา ขอบใบเรียบ ผิวใบด้านบนสีเขียวเข้ม เป็นมัน ด้านล่างสีนวล เส้นแขนงใบเรียงขนานถี่เห็นไม่ชัดเจน ก้านใบยาว ๑.๖–๒ ซม. ดอกเดี่ยว หรือเป็นช่อแบบช่อกระจุกสั้นๆ ตามซอกใบ และเหนือรอยแผลใบ ปลายดอกชี้ลง ดอกสีเหลืองอ่อน มีกลิ่นหอมเล็กน้อย กลีบเลี้ยง ๖ กลีบ เรียงเป็น ๒ วง วงละ ๓ กลีบ กลีบดอกโคนติดกัน เป็นหลอดสั้นๆ ปลายแยกเป็นแฉก รูปใบหอก ๖ แฉก ดอกบานเต็มที่กว้าง ๐.๘–๑.๒ ซม. เกสรเพศผู้สมบูรณ์เพศและไม่สมบูรณ์เพศ อย่างละ ๖ อัน เรียงสลับกัน รังไข่มีขนนุ่มทั่วไป ผลแบบผลมีเนื้อรูปรี กว้าง ๐.๙–๑ ซม. ยาว ๑.๔–๒ ซม. ผลสุกสีเหลืองอมส้ม มีเมล็ด ๑–๒ เมล็ด เมล็ดแข็ง สีน้ำตาลแดง เป็นมัน

พบขึ้นทั่วไปตามป่าดิบ พื้นที่ดินร่วนปนทรายใกล้ฝั่งทะเลและตามเขาหินปูน ในภาคตะวันออกเฉียงใต้ ภาคตะวันตกเฉียงใต้ และภาคใต้

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน
- สารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย โพลีคลอริเนตเตดไบฟีนิล (พีซีบี) ไดออกซินและฟูแรน

ประโยชน์ทั่วไป

ปลูกเพื่อเป็นจุดสนใจในสวนทั่วไปและริมทะเล เพราะเป็นไม้ที่มีทรงพุ่มสวยงามและดอกหอม แต่โตช้า เนื้อไม้สีน้ำตาลแดง แข็ง ทนทาน แต่เสี่อยยาก แตกและบิดง่าย ใช้เป็นสลักแทนตะปูสำหรับติดกระดานกับโครงเรือ เปลือกมีน้ำฝาด แก้เลือดออกตามไรฟัน แก้เหงือกอักเสบ แก้ไข้ ฝาดสมาน บำรุงกำลัง เป็นยาต้านพิษ ผลสุกรสหวานรับประทานได้ เป็นยาฝาดสมาน บำรุงกำลัง ผลและเมล็ดทำให้ผิวหนังอ่อนนุ่ม เมล็ดบรรเทาอาการระคายเคือง รักษาแผลเปื่อยแผลพุพอง

หมายเหตุ ไม้มงคลพระราชทานประจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

เกด

๑๑. ขันทองพยาบาท

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Suregada multiflora* (A. Juss.) Baill.

ชื่อวงศ์ EUPHORBIACEAE

ชื่อพื้นเมือง กระดูก ขนุนดง ขอบนางนั่ง ขัณฑสกร ขันทอง ข้าวตาก ขุนทอง คุณทอง โจ่ง ช้องรำพัน ชายปลวก ดูกไทร ดูกไม้ ดูกหิน ดูกไหล ทุเรียนป่า ป่าช้าหมอง ไฟ มะดูก มะดูกดง มะดูกเลื่อม ยางปลอก ยายปลวก สลอดน้ำ หมากดูก เหมือดโลด เหล่ปอ ฮ่อสะพายควาย

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้พุ่มหรือไม้ต้น สูง ๔–๑๕ ม. เรือนยอดเป็นพุ่มรูปไข่ทึบ ไม่ผลัดใบ เปลือกเรียบ กิ่งอ่อนมีขนสั้นๆ ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปขอบขนานหรือรูปขอบขนานแกมรูปใบหอก กว้าง ๓ –๘ ซม. ยาว ๙–๒๒ ซม. ปลายแหลมหรือมน โคนแหลมเป็นครีบลงมาหาก้านใบ ขอบเรียบหรือเป็นคลื่นเล็กน้อย แผ่นใบค่อนข้างหนามีต่อมน้ำมันอยู่ทั่วไป หูใบร่วงง่าย ช่อดอกแบบช่อกระจุกสั้นออกตรงข้ามกับใบ ไม่มีกลีบดอก แยกเพศอยู่ต่างต้น ดอกเพศผู้สีเขียว มีกลิ่นหอมอ่อนๆ มีดอกย่อย ๕–๑๐ ดอก กลีบเลี้ยง ๕ กลีบ รูปกลม ขอบกลีบและกลีบด้านนอกมีขน เกสรเพศผู้จำนวนมาก ดอกเพศเมียมีกลีบเลี้ยง คล้ายดอกเพศผู้ รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ ก้านยอดเกสรเพศเมียสั้น ยอดเกสรเพศเมีย ๓ อัน แต่ละอันแยกเป็น ๒ แฉก ผลแบบผลแห้งแตก รูปกลม มี ๓ พู เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๒ ซม. เปลือกหนาเมื่อแก่สีเหลือง มี ๓ เมล็ด เมล็ดค่อนข้างกลม

ขึ้นในป่าดิบ ป่าเบญจพรรณและป่าเต็งรัง ที่ความสูงจากระดับน้ำทะเลไม่เกิน ๖๐๐ ม. พบทั่วทุกภาค เป็นไม้โตค่อนข้างช้า แต่ในระยะกล้าไม้ค่อนข้างโตเร็ว ต้องการแสงมาก ขึ้นได้ดีในดินปนทราย เหมาะสำหรับปลูกฟื้นฟูสภาพพื้นที่ราบลุ่มทั่วไป สามารถปลูกพร้อมกับไม้โตเร็วหรือไม้เบิกนำอื่นๆ โดยเฉพาะบริเวณที่แห้งแล้ง ใบหนาแน่นช่วยเพิ่มความชุ่มชื้นแก่สภาพพื้นที่ได้เร็ว ปลูกเป็นไม้ประดับให้ทรงพุ่มและดอกสวยงามกว่าต้นที่พบตามป่าทั่วไป

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน

ประโยชน์ทั่วไป

เนื้อไม้ใช้ทำด้ามเครื่องมือการเกษตร แก้ไข้ แก้ลมพิษ เปลือกต้นแก้โรคผิวหนังทุกชนิด แก้ตับพิการ บำรุงเหงือกบำรุงฟัน แก้พิษในกระดูก และขับพยาธิ รากแก้ลม แก้ประดง และแก้พิษในกระดูก เปลือกและเนื้อไม้แก้ลมพิษ แก้ประดง รักษากามโรค โรคเรื้อน และมะเร็ง

ขันทองพยาบาท

๑๒. แคหุ่ง

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Dolichandrone columnaris* Santisuk

ชื่อวงศ์ BIGNONIACEAE

ชื่อพื้นเมือง แคนา แคยอดดำ

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูง ๑๕–๓๐ ม. ไม่ผลัดใบ ลำต้นแตกกิ่งต่ำ เรือนยอดแคบเป็นพุ่มแน่นทึบ รูปทรงกระบอกยอดแหลม ใบประกอบยาว ๑๐–๒๔ ซม. ใบย่อยมี ๒–๔ คู่ รูปรีหรือรูปไข่ ยาว ๓–๑๓ ซม. ปลายใบแหลมยาว โคนใบรูปลิ่มหรือมน เบี้ยว มีต่อมประปรายด้านท้องใบ ก้านใบย่อยยาว ๐.๓–๒.๒ ซม. ดอกใหญ่มี ๑–๓ ดอก ในแต่ละช่อ ก้านดอกย่อยยาว ๒–๓.๓ ซม. กลีบเลี้ยงคล้ายกาบรูปขอบขนาน ปลายแหลม ยาว ๓.๕–๕ ซม. กลีบดอกรูปแตร สีขาว ติดกันเป็นหลอดยาว ส่วนบนผายออกเป็นกระพุ้งรูประฆัง ปลายแยกเป็น ๕ กลีบตื้นๆ ขอบกลีบย่น เกสรเพศผู้ ๔ อัน ยาว ๑.๕–๒ ซม. ติดใกล้โคนหลอดกลีบส่วนบน ดอกตูมสีเขียวอ่อนๆ ผลเป็นฝักแบนยาว เมื่อแห้งจะบิดและแตกออกเป็น ๒ ซีก เมล็ดแบน มีปีกบาง

พบขึ้นตามคันนาและพื้นที่ลุ่มชื้นแฉะ พบทางภาคใต้ตั้งแต่จังหวัดสุราษฎร์ธานีลงไป แต่ปลูกในภาคตะวันออกได้

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน

ประโยชน์ทั่วไป

ประโยชน์คล้ายคลึงกับ แคนา (*Dolichandrone serrulata* (DC.) Seem.) คือ เนื้อไม้ค่อนข้างอ่อนและมีเสี้ยนมาก เหมาะสำหรับใช้ทำฟืนและเผาถ่าน ดอกและยอดอ่อนรับประทานได้ ใบหนาแน่น เหมาะสำหรับปลูกเป็นไม้ประดับทั้งสองข้างถนน ให้ร่มเงาแก่พืชเกษตร

หมายเหตุ เป็นพืชหายาก

แคทุ่ง

๑๓. แคแสด

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Spathodea campanulata* P. Beauv.

ชื่อวงศ์ BIGNONIACEAE

ชื่อพื้นเมือง แคแดง ยามแดง

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูง ๑๕–๒๐ ม. ผลัดใบถ้าปลูกในที่แห้งแล้ง เรือนยอดเป็นพุ่มกลมค่อนข้างทึบ เปลือกลำต้นสีน้ำตาลเข้ม แตกเป็นร่องตามยาว ใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ ยาวประมาณ ๓๐–๔๕ ซม. ใบย่อยออกตรงข้าม ใบย่อยมี ๔–๙ คู่ รูปรีถึงรูปไข่ปลายใบแหลมและมักจะงุ้มลง โคนใบเบี้ยว ขอบใบเป็นริ้วเล็กน้อย มีขนเล็กน้อย ขนาดกว้าง ๒–๕ ซม. ยาว ๕–๑๒ ซม. ก้านใบย่อย สั้น ๑.๕–๓ มม. ดอกออกเป็นช่อ ตั้งตรง ออกที่ปลายกิ่ง ดอกย่อยมีจำนวนมาก โคนกลีบดอกติดกัน ปลายแผ่เป็นรูปแตร ปลายแยกเป็น ๔–๕ กลีบ กลีบดอกยับย่น สีส้มแสด ถึงสีแดงแสด ดอกทยอยบาน ร่วงง่าย เกสรเพศผู้ ๔ อัน ก้านเกสรสีเหลือง ผลเป็นฝัก รูปเรือ ปลายแหลม กว้าง ๓.๕–๕ ซม. ผลแก่สีน้ำตาลดำ ผลแก่แตกด้านเดียว เมล็ดเล็กแบน จำนวนมาก มีปีกบางๆ ล้อมรอบ

มีถิ่นกำเนิดในเขตร้อนของอาฟริกา สามารถปลูกในทรายริมทะเลได้ ถ้าปลูกในที่แห้ง จะผลัดใบ แต่ไม่พร้อมกันทั้งต้น เจริญเติบโตได้ดีในดินร่วนระบายน้ำดี แสงแดดจัด ทนแล้ง ทนลม ออกดอกเมื่อมีอายุประมาณ ๔–๘ ปี ถ้าตัดแต่งกิ่งให้แตกเป็นพุ่มกลม ก็จะให้ดอกเป็นพุ่มกลมตามรูปของเรือนยอด ดูสวยงามมาก

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน
- ฝุ่นละออง

ประโยชน์ทั่วไป

นิยมปลูกเป็นไม้ประดับในสวนและปลูกเป็นไม้ริมถนน เปลือกแก้บิด รักษาโรคผิวหนัง และแผลเรื้อรัง ดอกใช้รับประทาน รักษาแผลเรื้อรัง ใบแก้ไข้ เปลี่ยนฤดู รักษาริดสีดวงจมูก ผลแก้บวม รากขับเสมหะ รักษาบาดแผล ขับพยาธิ และแก้ตกเลือด

แคแสด

๑๔. จามจุรี

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Albizia saman (Jacq.)* Merr.

ชื่อวงศ์ FABACEAE

ชื่อพื้นเมือง ก้ามกราม ก้ามกุ้ง ก้ามปู ฉำฉา ตุ๊ดตู่ ลัง สารสา สำสา เส่คุ่ เส่ดู่

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูง ๑๕–๒๐ ม. ผลัดใบ เรือนยอดแผ่เป็นพุ่มกว้างรูปร่ม ให้ร่มเงาได้ดี โคนต้นเป็นพูพอนต่ำ เปลือกสีน้ำตาลปนเทา แตกตามยาวขรุขระไม่เป็นระเบียบ ใบประกอบแบบขนนกสองชั้นปลายคู่เรียงสลับใบย่อยมี ๒–๑๐ คู่ เรียงตรงข้าม ใบย่อยรูปไข่ รูปรีหรือคล้ายรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน กว้าง ๑–๒.๕ ซม. ยาว ๑.๕–๕ ซม. ปลายแหลม โคนเบี้ยว ขอบใบเรียบ ผิวใบด้านบนสีเขียวเข้มเป็นมัน ด้านล่างเป็นขนนุ่ม เส้นแขนงใบข้างละ ๗–๘ เส้น ไม่มีก้านใบย่อย ดอกสีชมพู ช่อดอกแบบช่อกระจุกแน่นออกตามซอกใบใกล้ปลายกิ่ง ช่อดอกยาว ๓ ซม. กลีบเลี้ยง ๗–๘ กลีบ กลีบดอกโคนเชื่อมติดกันเป็นรูปแตรปลายแยก ๕ แฉก เกสรเพศผู้สีชมพูที่เป็นหมัน ๕ อัน รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ ภายในมี ๒–๔ ช่อง ช่อดอกรวมบานเต็มที่กว้าง ๕–๖ ซม. ผลเป็นฝักแห้ง รูปขอบขนาน สีน้ำตาลดำ กว้าง ๑.๕–๒.๔ ซม. ยาว ๑๕–๒๐ ซม. คอดเป็นตอนระหว่างเมล็ด เมล็ดสีน้ำตาลเข้มปนดำเป็นมัน กว้าง ๖ มม. ยาว ๑๐ มม.

ไม้ต่างถิ่นนำเข้าจากอเมริกาใต้เขตร้อน ปลูกกระจายทั่วในประเทศไทย ดินทุกชนิดเหมาะสมต่อการปลูก ความชื้นปานกลางถึงมาก แสงมาก

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน
- สารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย โพลีคลอริเนตเตดไบฟีนิล (พีซีบี) ไดออกซินและฟูแรน
- ฝุ่นละออง

ประโยชน์ทั่วไป

ปลูกเป็นไม้ประดับ เนื้อไม้เป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมแกะสลัก ทำเครื่องเรือน บุผนัง ต้นใช้เป็นแม่ไม้ ที่ใช้เลี้ยงครั่งได้ผลดีมาก เปลือกรักษาแผลในปากและคอ แก้เหงือกบวม แก้ปวดฟัน รักษาริดสีดวงทวาร แก้ท้องร่วง ใบแก้กระหายน้ำ แก้ท้องเสีย แก้ปวดแสบปวดร้อน เมล็ดรักษากลาก เกลื้อน รักษาโรคเรื้อน แก้เยื่อตาอักเสบ

หมายเหตุ ไม้มงคลพระราชทานประจำจังหวัดลำพูน

จามจุรี

๑๕. จิกน้ำ

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Barringtonia acutangula* (L.) Gaertn.

ชื่อวงศ์ LECYTHIDACEAE

ชื่อพื้นเมือง กระโดนทุ่ง กระโดนน้ำ กระโดนสร้อย จิ๊ก จิกนา ตอง ปุยสาย ลำไพ่

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูง ๕–๑๕ ม. ไม่ผลัดใบ เรือนยอดเป็นพุ่มรีหรือแผ่กว้าง แตกกิ่งต่ำแผ่กว้างค่อนข้างกลม ปลายกิ่งมักลู่ลง เปลือกหนาสีน้ำตาล แตกเป็นร่องและเป็นสันแหลมตามยาวลำต้นแตกหน่อได้ดี ใบเดี่ยว เรียงเวียนสลับถี่ตอนปลายกิ่ง ใบรูปใบหอกหรือรูปไข่กลับ กว้าง ๑๐–๑๓ ซม. ยาว ๒๐–๓๐ ซม. ผิวใบเกลี้ยง ปลายใบมนแหลมหรือมีติ่งแหลม โคนใบสอบหรือเป็นรูปลิ่ม ขอบใบจักถี่ เรียบหรือเป็นคลื่นเล็กน้อย เส้นแขนงใบข้างละ ๕–๑๒ เส้น ก้านใบยาว ๒–๑๐ มม. ดอกสีแดงเข้มหรือสีชมพู มีกลิ่นหอมอ่อนๆ ออกเป็นช่อแบบช่อกระจะที่ปลายกิ่ง ช่อยาว ๐.๓๐–๑.๐๐ ม. ช่อดอกห้อยลง กลีบเลี้ยง ๔ กลีบ สีเขียว โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย กลีบดอก ๔ กลีบ ปลายกลีบม้วนออก กลีบดอกบิด ดอกร่วงง่าย เกสรเพศผู้จำนวนมากสีแดงสด โคนสีชมพู เชื่อมติดกันที่โคน ยาวกว่ากลีบดอก รังไข่อยู่ใต้วงกลีบ ก้านดอกยาว ๓–๗ มม. ดอกบานเต็มที่กว้าง ๑–๒ ซม. ผลแบบผลสดมีหลายเมล็ด ขนาดใหญ่ มีสันเป็นเหลี่ยม ๔ สัน เรียงตามยาว ผลกว้าง ๑–๓ ซม. ยาว ๒–๖ ซม. ขั้วผลมีกลีบเลี้ยงติดอยู่ เมล็ดมีขนาดเล็กจำนวนมาก

เป็นไม้เบิกนำของป่าบึงน้ำจืด และพื้นที่ชายน้ำ ชอบแสงแดดจัด เป็นไม้ที่ทนน้ำท่วมขังหรือทนอยู่ใต้น้ำได้นานมากกว่า ๒ เดือน มีระบบรากแน่นหนาและแข็งแรง สามารถแตกหน่อจากรากได้ดีจนขึ้นเป็นกอแน่น เหมาะสำหรับปลูกฟื้นฟูพื้นที่ป่าบึงน้ำจืด ป่าชายน้ำ หรือคันดินกันน้ำท่วม เพื่อป้องกันการพังทลายของตลิ่ง ช่วยเสริมความแข็งแรงให้กับแนวคันดิน

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน
- สารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย โพลีคลอริเนตเตดไบฟีนิล (พีซีบี) ไดออกซินและฟูแรน

ประโยชน์ทั่วไป

ทรงพุ่มกลมสวยงาม ดอกหอม นิยมปลูกแต่งสวนริมน้ำ ยอดอ่อนและดอกอ่อนรับประทานเป็นผักสด รากใช้เป็นยาระบายอ่อนๆ เปลือกเป็นยาฝาดสมาน ลดไข้ในผู้ป่วยที่เป็นไข้มาลาเรีย ล้างบาดแผลและเปื่อปลา ใบแก้ท้องร่วง แก้บิดและสมานบาดแผล เมล็ดเป็นยาขับลม แก้ร้อนใน แก้จุกเสียด แก้ปวดศีรษะ แก้ไข้ตัวร้อน เป็นยาหยอดตา

จิกน้ำ

๑๖. จิกเล

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Barringtonia asiatica* (L.) Kurz

ชื่อวงศ์ LECYTHIDACEAE

ชื่อพื้นเมือง โดนเล อามุง

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูง ๘–๑๕ ม. ไม่ผลัดใบ เรือนยอดเป็นพุ่มกลมทึบ แผ่เป็นวงกว้าง แตกกิ่งขนาดใหญ่ระดับต่ำ ตามกิ่งมีรอยแผลใบทั่วไป เปลือกสีน้ำตาลหรือเทา แตกเป็นร่องตามยาว มีช่องอากาศรูปเหลี่ยมเพชร ใบเดี่ยว เรียงเวียนสลับตอนปลายกิ่ง ใบรูปไข่กลับหรือรูปไข่กลับแกมรูปขอบขนาน กว้าง ๑๐–๑๘ ซม. ยาว ๒๐–๓๘ ซม. ปลายใบมน เว้า หรือมีติ่งแหลมเล็กๆ โคนใบสอบแคบ ขอบใบเรียบ แผ่นใบหนา เนื้อใบอวบน้ำคล้ายแผ่นหนังนุ่ม ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน ผิวใบด้านบนสีเขียวเข้มเป็นมันวาว ด้านล่างมีสีอ่อนกว่า เส้นแขนงใบข้างละ ๖–๑๐ เส้น ก้านใบอวบสั้น ยาว ๕ มม. ดอกสีขาว มีกลิ่นหอม ออกเป็นช่อแบบช่อกระจะสั้น ที่ปลายกิ่ง ช่อดอกยาว ๒–๑๕ ซม. กลีบเลี้ยงสีเขียว ๒ กลีบ เกือบกลม กลีบดอก ๔ กลีบ เกสรเพศผู้มีมาก เรียงซ้อนกัน ๖ ชั้น สีขาวปลายสีชมพูแดงหรือม่วง ดอกบานเต็มที่กว้าง ๑๐–๑๒ ซม. บานเวลากลางคืน กลางวันดอกจะโรย เมื่อดอกตูมมีสีขาวคล้ายดอกยี่หุบ ผลแบบผลเมล็ดเดียวแข็งขนาดใหญ่ รูปทรงสี่เหลี่ยมฐานเว้าคล้ายปิรามิดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๐–๑๕ ซม. ผิวสีเขียวเป็นมัน ปลายผลมีกลีบเลี้ยง ๒ กลีบติดอยู่ เปลือกผลเป็นเส้นใยหนาคล้ายเปลือกมะพร้าว ผลแก่ไม่แตก ผิวสีน้ำตาลเป็นมัน เบา ลอยน้ำได้ มี ๑ เมล็ด

เป็นพืชชายฝั่ง ชอบขึ้นตามริมชายหาดที่มีดินเลน และขึ้นได้ในที่มีดินเลนแข็ง

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน
- สารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย โพลีคลอริเนตเตดไบฟีนิล (พีซีบี) ไดออกซินและฟูแรน

ประโยชน์ทั่วไป

ทรงพุ่มใบเป็นมันสวยงามและมีดอกหอม ปลูกให้ร่มเงาตามพื้นที่ริมทะเลสวยงามกว่าสนทะเลมาก เปลือกและเนื้อของผลใช้เบื่อปลา เป็นยาเสพติดช่วยให้นอนหลับ ผล เปลือกและใบ บรรเทาอาการปวดศีรษะ เมล็ดขับพยาธิ

หมายเหตุ ไม้มงคลพระราชทานประจำจังหวัดสมุทรสงคราม

จิกเล

๑๗. เฉียงพร้านางแอ

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Carallia brachiata* (Lour.) Merr.

ชื่อวงศ์ RHIZOPHORACEAE

ชื่อพื้นเมือง กวางล่าม้า กูมุย แก็ก ขิงพร้า เขียงพร้า เขียงพร้านางแอ คอแห้ง เฉียงพร้า ต่อใส้ตะแบง นกข่อ บงคด บงมัง ม่วงมัง ร่มคมขวาน วงคด ส้มป้อง สันพร้านางแอ สีฟัน สีฟันนางแอ หมักมัง องคต โองนั่ง

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูง ๒๕–๓๕ ม. ไม่ผลัดใบ เรือนยอดเป็นพุ่มทึบ ลำต้นกลมตรง เปลือกสีเทาปนดำ แตกเป็นร่องลึกตามยาวลำต้นหรือเป็นสะเก็ด หูใบร่วม รูปใบหอก ปลายเรียวแหลม ยาว ๑–๒.๕ ซม. ร่วงง่าย ใบเดี่ยวเรียงตรงกันข้าม ใบรูปรีหรือรูปไข่กลับ กว้าง ๒–๑๐ ซม. ยาว ๕–๑๕ ซม. ปลายใบแหลมหรือเป็นติ่งแหลม โคนใบสอบเข้าหากันคล้ายรูปลิ่ม ขอบใบเรียบหรือเป็นรอยจักถี่ๆ แผ่นใบมีจุดสีน้ำตาลกระจาย ผิวใบด้านบนสีเขียวสดเป็นมัน ด้านล่างสีอ่อนกว่าหรือเขียวอมเหลือง มีเส้นแขนงใบ ข้างละ ๑๒–๑๓ เส้น ก้านใบยาว ๕–๑๐ มม. ดอกสีขาวอมเหลือง สมบูรณ์เพศ ออกเป็นช่อกระจุกสั้นๆ ตามกิ่ง ช่อดอกยาว ๑–๖ ซม. ดอกย่อยไม่มีก้านดอก กลีบดอกและกลีบเลี้ยง มีจำนวนอย่างละ ๕–๘ กลีบ กลีบเลี้ยงติดทน ยาวเท่าๆ กลีบดอก เกสรตัวผู้มีจำนวนเป็น ๒ เท่า ของจำนวนกลีบดอก ยาวไม่เท่ากัน อันสั้นติดตรงข้ามกลีบเลี้ยง อันยาวติดตรงข้ามกลีบดอก จานฐานดอกเป็นวง ผลแบบผลสีเนื้อเมล็ดเดียว เนื้อฉ่ำน้ำ ทรงกลม ผิวเกลี้ยง สุกสีแดง มีเมล็ด ๑–๕ เมล็ด เมล็ดรูปไต

เป็นไม้เบิกนำ โตเร็ว ชอบขึ้นในที่โล่งแจ้งหรือชายป่า ปกติมักพบขึ้นตามชายน้ำ แต่สามารถขึ้นได้บนพื้นที่ลาดชันเล็กน้อย เหมาะสำหรับปลูกฟื้นฟูสภาพป่าเสื่อมโทรมที่ใกล้แหล่งน้ำ ปลูกผสมผสานกับไม้โตช้าและโตเร็วได้หลายชนิด โดยไม้ป่าชายน้ำและไม้วงศ์ยาง

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- สารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย โพลีคลอริเนตเตดไบฟีนิล (พีซีบี) ไดออกซินและฟูแรน

ประโยชน์ทั่วไป

เนื้อไม้อ่อน ค่อนข้างแข็ง ใช้ก่อสร้าง เฟอร์นิเจอร์ ไม้แบบ เครื่องดนตรี หรือไม้ค้ำยันทำไม้ฟืนและถ่านให้ความร้อนสูง เปลือกเป็นยาแก้ไข้ ลดความร้อน แก้ร้อนในกระหายน้ำ ผลรสหวาน รับประทานได้ เป็นอาหารสัตว์ป่าและช่วยดึงดูดนกได้ดี

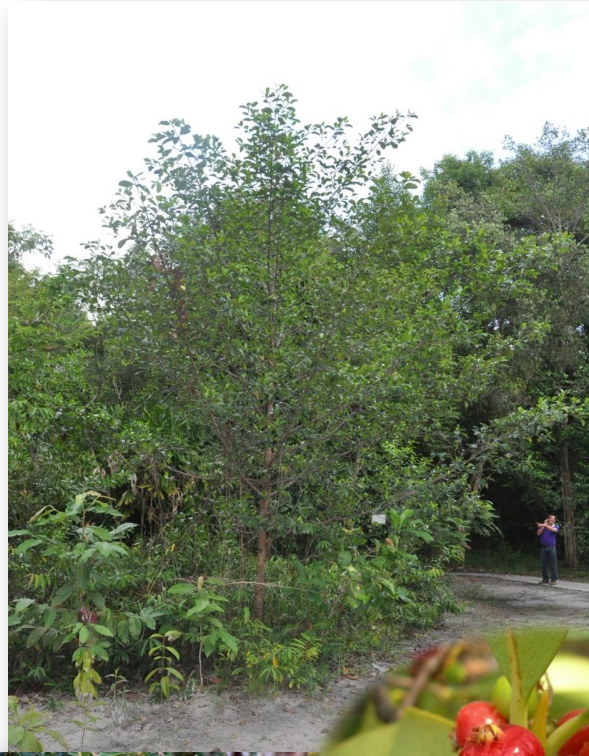

เฉียงพร้านางแอ

๑๘. ตะขบฝรั่ง

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Muntingia calabura* L.

ชื่อวงศ์ MUNTINGIACEAE

ชื่อพื้นเมือง ครบฝรั่ง ตะขบ

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูงได้ถึง ๑๒ ม. ไม่ผลัดใบ ลำต้นมีเปลือกสีเทา เนื้อไม้อ่อน แตกกิ่งก้านสาขาขนานกับพื้นดิน มีปลายกิ่งห้อยลง มีขนละเอียดนุ่มปกคลุม โดยเฉพาะตามกิ่งอ่อน ยอดอ่อนเมื่อจับดูจะรู้สึกเหนียวมือ ใบเดี่ยว เรียงสลับตรงกันข้ามแบบทแยง ก้านใบยาว ๒–๖ มม. มีขนละเอียดปกคลุม โคนก้านเป็นปมนูน แผ่นใบรูปขอบขนานแกมรูปไข่ ขนาดกว้าง ๑–๔ ซม. ยาว ๔–๑๔ ซม. ปลายใบแหลม โคนใบไม่สมมาตร ด้านหนึ่งโค้งมน ด้านหนึ่งสอบแคบ ขอบใบหยักคล้ายฟันเลื่อยเล็กๆ เมื่อยังอ่อนมีสีชมพูอมแดงถึงสีแดง ผิวเมื่อจับจะรู้สึกเหนียวมือ เมื่อแก่ผิวด้านบนมีสีเขียวจัด ด้านล่างเป็นสีนวล มีขนละเอียดปกคลุมประปรายหรือหนาแน่นทั้งสองด้าน ดอกออกเดี่ยวหรือบางครั้งเป็นกลุ่ม ๓–๕ ดอกเหนือง่ามใบ ก้านดอกยาว ๑.๕–๑.๖ ซม. มีขนละเอียดปกคลุม ดอกสมบูรณ์เพศ เมื่อบานมีเส้นผ่านศูนย์กลาง ๑.๕–๒.๒ ซม. กลีบเลี้ยงสีเขียวรูปใบหอก ๕ กลีบ แยกจากกัน ขนาดกว้าง ๒.๘ ถึง ๓.๒ มม. ยาว ๑๐–๑๒ มม. ปลายเรียวแหลมคล้ายหางยาว กลีบดอกสีขาว ๕ กลีบ รูปร่างคล้ายกลีบบัว ขนาดกว้าง ๘–๑๐ มม. ยาว ๑๐–๑๓ มม. เกสรเพศผู้เมื่อดอกเริ่มบาน ๑๐–๒๕ อัน และเพิ่มนับได้ ๑๐๐ อัน เมื่อบานเต็มที่ ก้านเกสรยาว ๕–๖.๕ มม. ผิวเกลี้ยง รังไข่นูนเหนือฐานวงกลีบรวม ภายในมี ๕–๖ ช่อง แต่ละช่องมีไข่อ่อนจำนวนมาก ก้านเกสรสั้น ผลทรงกลม ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๐.๗๕–๑.๕ ซม. ผิวบางเกลี้ยง เนื้อในนุ่ม มีรสหวาน เมื่อสุกสีแดงเข้มหรือแดงอมดำ ภายในมีเมล็ดเล็กๆ จำนวนมาก เมล็ดกลมหรือรูปไข่แบน

ชอบขึ้นในพื้นที่โล่ง เป็นพันธุ์ไม้เบิกนำขึ้นได้ทั่วประเทศ กระจายพันธุ์ได้เร็ว เพราะนกชอบกิน ทำให้แพร่พันธุ์ง่ายด้วยมูลที่นกถ่ายออกมา จึงอาจพบได้ตั้งแต่ข้างถนนหนทาง จนถึงพื้นที่รกร้างว่างเปล่า ที่กึ่งร่มในป่าละเมาะ ป่าโปร่ง ป่าเบญจพรรณ และป่าบนที่สูงถึง ๑,๒๐๐ ม. เหนือระดับน้ำทะเล

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน
- ฝุ่นละออง

ประโยชน์ทั่วไป

รากใช้เป็นยาแก้โรคผิวหนัง แก้ประดงผื่นคันตามลำตัว และแก้เสมหะ เนื้อไม้แก้ท้องร่วง บิด มูกเลือด ตานขโมย ขับพยาธิในท้อง พยาธิไส้เดือน ใบเป็นยาขับเหงื่อ ดอกแก้ไข้หวัด ปวดศีรษะ ขับระดู และรักษาโรคตับอักเสบ เปลือกเป็นยาระบาย ผลสุกรับประทานได้ ใช้เป็นยาพื้นบ้าน เป็นยาบำรุงกำลัง ทำให้ชุ่มชื่นใจ

ตะขบฝรั่ง

๑๙. ตะคร้อ

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Schleichera oleosa* (Lour.) Merr.

ชื่อวงศ์ SAPINDACEAE

ชื่อพื้นเมือง กาซ้อ กาซ้อง ค้อ คอส้ม คุ้ย เคาะ เคาะจ้ก ซะอู่เสก ตะคร้อไข่ ปันรัว ปั้นโรง มะเคาะ มะโจ้ก

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูงได้ถึง ๔๐ ม. ผลัดใบ เรือนยอดทรงรูปไข่ทึบ แตกกิ่งต่ำ ลำต้นสั้น มักบิดเป็นปุ่มปม และพูพอน เปลือกสีน้ำตาลแดงหรือน้ำตาลเทา แตกเป็นสะเก็ดหนา กิ่งอ่อนและยอดอ่อนมีขนสีเทา ใบประกอบแบบขนนกปลายคู่ เรียงเวียนสลับ มีใบย่อย ๒–๔ คู่ เรียงตรงข้ามหรือเกือบตรงข้าม ใบรูปขอบขนานแกมรูปไข่กลับ กว้าง ๕–๘ ซม. ยาว ๙–๒๗ ซม. ปลายใบมนมีติ่งแหลม โคนใบสอบ แผ่นใบหนา ใบอ่อนสีแดงเรื่อๆ มีขนตามเส้นใบ ใบแก่เกลี้ยง ขอบใบเป็นคลื่น เส้นแขนงใบข้างละ ๘–๑๖ เส้น ก้านช่อใบ ๕–๑๐ ซม. ผิวใบด้านบนค่อนข้างเกลี้ยง ด้านล่างมีขน ดอกสีขาวอมเขียว ช่อดอกแบบช่อแยกแขนง ออกตามซอกใบใกล้ปลายกิ่ง ช่อดอกยาว ๒๐–๓๐ ซม. กลีบเลี้ยงโคนเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย ไม่มีกลีบดอก ดอกสมบูรณ์เพศ เกสรเพศผู้ ๖–๘ อัน ยอดเกสรเพศเมียแยกเป็น ๓ แฉก ดอกบานเต็มที่ กว้าง ๕–๘ มม. ผลสดแบบมีเนื้อเมล็ดเดียว ทรงไข่แกมขอบขนาน กว้าง ๐.๕–๑ ซม. ยาว ๑–๓ ซม. ปลายและโคนผลแหลม เปลือกเรียบและเกลี้ยง ผลสุกสีน้ำตาล ผิวเกลี้ยง เนื้อในสีเหลือง ฉ่ำน้ำหุ้มเมล็ด ๑–๒ เมล็ด เมล็ดรูปไข่

พบขึ้นตามป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ ทุ่งหญ้า ที่ความสูงจากระดับน้ำทะเล ๑๐๐–๙๐๐ ม. ในประเทศไทยพบแทบทุกภาคยกเว้นภาคใต้ เป็นไม้โตช้า ทนทานต่อความแห้งแล้งและไฟป่าได้ดี ระบบรากหนาแน่นและลึก ยึดชั้นดินได้ดี เหมาะสำหรับปลูกผสมผสานกับไม้โตเร็วของป่าผลัดใบผสมป่าเต็งรังได้หลายชนิด โดยเฉพาะสักที่มีระบบรากตื้น

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน

ประโยชน์ทั่วไป

เปลือกเป็นยาสมานท้อง แก้ท้องเสีย ขับน้ำนมในสตรีหลังคลอดบุตร แก้ฝีหนอง ใช้ย้อมสี และปลูกเพื่อเลี้ยงครั่ง เนื้อไม้ทำล้อเกวียน เพลารถ เครื่องไถ ด้ามเครื่องมือ ใช้ในการอุตสาหกรรม ทำฟืนและถ่าน ใบอ่อนทำให้สุกรับประทานเป็นผักหรือเครื่องเคียง เยื่อหุ้มเมล็ดของผลสุกรับประทานได้ น้ำมันจากเมล็ดใช้ในการทำอาหาร ใช้แต่งผม แก้ผมร่วง ทำผ้าบาติก แก้อาการคัน แก้สิว อาการติดเชื้อทางผิวหนัง ผลแก่รับประทานได้มีรสเปรี้ยว

ตะคร้อ

๒๐. ตะเคียนทอง

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Hopea odorata* Roxb.

ชื่อวงศ์ DIPTEROCARPACEAE

ชื่อพื้นเมือง กะกี้ โกกี้ แคน จะเคียน จืองา จูเค้ โซเก ตะเคียน ตะเคียนใหญ่ ไพร

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูงถึง ๔๐ ม. ไม่ผลัดใบ เรือนยอดเป็นพุ่มรูปกรวยหรือทรงเจดีย์ต่ำ ลำต้นปลายตรง เปลือกมีสีน้ำตาลแตกเป็นร่องตามยาวหรือเป็นสะเก็ด กิ่งอ่อนมีขนนุ่มสีขาว ใบเดี่ยวเรียงสลับรูปไข่แกมขอบขนาน หรือรูปไข่แกมรูปหอกถึงรูปหอก กว้าง ๓–๗.๕ ซม. ยาว ๘–๑๖ ซม. ปลายเรียวแหลม โคนมนหรือเบี้ยว ขอบใบเรียบหรือเป็นคลื่นเล็กน้อย แผ่นใบค่อนข้างหนา ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน ด้านล่างมีตุ่มใบตามง่ามเส้นแขนงใบ ช่อดอกแบบช่อแยกแขนง ออกที่ง่ามใบและปลายกิ่ง กลีบเลี้ยง ๕ กลีบ ผิวด้านนอกมีขน กลีบดอก ๕ กลีบ สีขาวแกมเหลือง เชื่อมติดกัน ปลายแยกเป็น ๕ แฉก ปลายบิดเวียนรูปกังหัน เกสรเพศผู้ ๑๕ อัน รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ รูปกรวย ผิวเกลี้ยง ผลกลมหรือรูปไข่ปลายแหลม มีปีกยาว ๒ ปีก ปีกสั้น ๓ ปีก และมีเส้นตามยาวปีก ๗ เส้น

พบขึ้นในป่าดิบชื้น ป่าดิบแล้งและป่าเบญจพรรณ บริเวณใกล้แหล่งน้ำทั่วไป จนถึงที่ความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ ๙๐๐ ม. เป็นไม้เนื้อแข็ง เจริญเติบโตค่อนข้างเร็ว คล้ายยางนา ช่วงเป็นกล้าไม้ชอบแสง ชอบขึ้นใกล้ชายน้ำและมีระบบรากที่แข็งแรงหนาแน่นกว่ายางนา ทนต่อน้ำท่วมขังเป็นเวลานานมากกว่า ๑ เดือน เหมาะสมต่อการปลูกเพื่อรักษาตลิ่ง หรือปลูกในพื้นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน
- สารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย โพลีคลอริเนตเตดไบฟีนิล (พีซีบี) ไดออกซินและฟูแรน

ประโยชน์ทั่วไป

เนื้อไม้มีความแข็งแรงทนทาน เด้งและเหนียว ใช้ก่อสร้างบ้านเรือน เครื่องเรือนต่างๆ และสิ่งอื่นๆ ที่ต้องการความแข็งแรง แก้คุดทะราด แก้ท้องร่วง แก้กำเดา สมานแผล แก่นใช้ผสมยารักษาเลือดลม กษัย เปลือกมีน้ำฝาด Pyrogallol และ Catechol ต้มกับเกลือ อมป้องกันฟันหลุด เนื่องจากรับประทานยาเข้าปรอท แก้ปวดฟัน แก้เหงือกอักเสบ และต้มกับน้ำชะล้างบาดแผลเรื้อรัง ดอกใช้ผสมยาเกสรร้อยแปด ยางผสมน้ำมันทารักษาบาดแผล แก้ท้องเสีย ชันผสมน้ำมันทาไม้ ยาเรือ ทำน้ำมันชักเงา แก่นรักษาคุดทะราด ขับเสมหะ แก้บิด แก้กำเดา สมานแผล

หมายเหตุ ไม้มงคลพระราชทานประจำจังหวัดปัตตานี

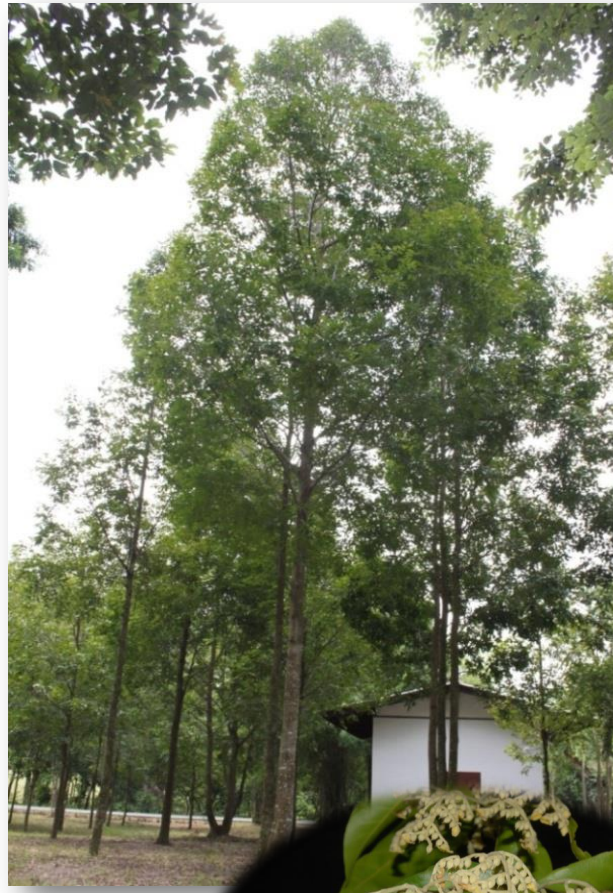

ตะเคียนทอง

๒๑. ตะแบก

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Lagerstroemia floribunda* Jack

ชื่อวงศ์ LYTHRACEAE

ชื่อพื้นเมือง ตะแบกนา

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูง ๑๕–๓๐ ม. ผลัดใบ โคนต้นเป็นพูพอน แตกกิ่งต่ำ แผ่กว้าง เปลือกเรียบเป็นมัน สีเทาหรือเทาอมขาว ลอกหลุดเป็นแผ่นบางๆ มีรอยแผลเป็นหลุมตื้นๆ ตลอดลำต้นกิ่งก้านมีสันคม ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามหรือเยื้องกันเล็กน้อยรูปใบหอก รูปรีแกมรูปใบหอก กว้าง ๕–๗ ซม. ยาว ๑๒–๒๐ ซม. ปลายมนมีติ่งแหลมเล็ก โคนมน ขอบใบมักห่อขึ้น ใบอ่อนสีแดง มีขนรูปดาวปกคลุม ใบแก่ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน ช่อดอกแบบช่อแยกแขนง ออกที่ปลายกิ่ง ดอกสีม่วงปนชมพูหรือสีกุหลาบ กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันรูปถ้วย ปลายแยกเป็น ๕–๖ แฉก ผิวด้านนอกมีขนและมีสันนูนพาดตามยาว กลีบดอกมีจำนวนเท่ากับแฉกของกลีบเลี้ยง กลีบดอกบางยับย่น เป็นแผ่นกลม ขอบกลีบมักมีครุย โคนกลีบเรียวลงเป็นเส้น คล้ายก้านกลีบดอก เกสรเพศผู้จำนวนมาก มี ๒ ขนาด รังไข่อยู่เหนือกลีบวง มีขนปกคลุม ผลแห้งแตกด้านบนออกเป็น ๖ ส่วน รูปรี ยาวไม่เกิน ๒ ซม. มีขนประปราย เมล็ดเล็ก มีปีกโค้งทางด้านบน ๑ ปีก

พบขึ้นตามป่าเบญจพรรณ ป่าดงดิบ ที่ความสูงจากระดับน้ำทะเล ๒๐๐–๓๐๐ ม. ทั่วไปในประเทศไทย เป็นไม้เบิกนำ โตเร็ว ชอบแสงแดดจัด โตช้าในระยะกล้าไม้ เหมาะสำหรับปลูกฟื้นฟูสภาพป่าผลัดใบผสม ป่าดิบแล้ง ป่าบึงน้ำจืด และที่ราบลุ่มทั่วไป แต่สามารถขึ้นได้ในพื้นที่ลาดชัน ป้องกันการพังทลายของตลิ่ง ทนทานต่อน้ำท่วมได้นานกว่า ๒ เดือน ทนแล้งและไฟป่าได้ดี สามารถปลูกร่วมกับไม้ในป่าชายน้ำได้ดี เช่น จิกนา ตะเคียนทอง ยางนา และสนุ่น

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน
- สารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย โพลีคลอริเนตเตดไบฟีนิล (พีซีบี) ไดออกซิน และฟูแรน
- ฝุ่นละออง

ประโยชน์ทั่วไป

ปลูกเป็นไม้ประดับ เนื้อไม้ละเอียดแข็ง ใช้ก่อสร้าง ทำสิ่งปลูกสร้างที่รับน้ำหนักและเครื่องมือทางการเกษตร เปลือกแก้ท้องเสีย แก้บิด มูกเลือด เนื้อไม้ขับโลหิต ระดู แก้โลหิตจาง บำรุงโลหิต ใบแก้ไข้ รากแก้ปวดกล้ามเนื้อเมื่อมีไข้

หมายเหตุ ไม้มงคลพระราชทานประจำจังหวัดสระบุรี

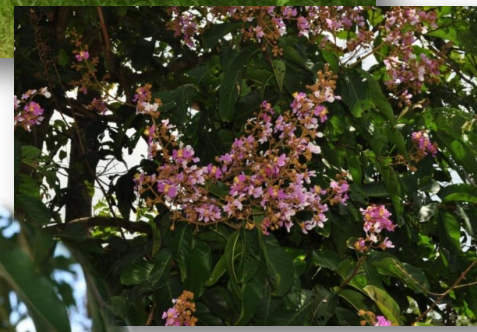

ตะแบก

๒๒. เตยทะเล

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Pandanus odorifer* (Forssk.) Kuntze

ชื่อวงศ์ PANDANACEAE

ชื่อพื้นเมือง ปะหนัน ปาแนะ ลำเจียก

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูง ๔–๘ ม. ไม่ผลัดใบ เรือนยอดเป็นพุ่มกลมโปร่ง ลำต้นตั้งตรงหรือเอน ชูยอดขึ้นและแตกออกเป็นสองหรือสามกิ่ง ลำต้นอวบอ้วน ลำต้นและกิ่งมักมีหนามซึ่งเกิดจากเนื้อเยื่อชั้นผิว เปลือกสีขาวอมน้ำตาลอ่อนๆ มีรากค้ำยันตามโคนต้น ใบเดี่ยวเรียงเวียนสลับ เป็นกระจุกที่ปลายยอด ใบรูปขอบขนาน กว้าง ๔–๘ ซม. ยาว ๑๐๐–๒๐๐ ซม. ปลายใบเรียวแหลมโค้งคล้ายแส้ ห้อยย้อยลง เป็นเกลียวเกยกันรอบลำต้นเป็น ๓ แถว โคนใบแผ่เป็นกาบสั้นๆ หุ้มรอบลำต้น ขอบใบพับลงสองข้างเกือบขนานกัน ใบอ่อนปลายใบตรง แข็ง แต่เมื่ออายุมากขึ้นปลายใบจะห้อยย้อยลง เส้นใบขนานตามความยาว ผิวใบด้านบนเกลี้ยง สีเขียวเข้มเป็นมัน ด้านล่างมีนวล ขอบใบและเส้นกลางใบด้านล่างมีหนามแหลม แข็ง เนื้อใบแข็งหนา คล้ายแผ่นหนัง ดอกสีขาวหรือเขียวอ่อน มีกลิ่นหอม ดอกแยกเพศอยู่ต่างต้น ช่อดอกเพศผู้ออกเป็นช่อแบบช่อเชิงลดไร้ก้านออกตามง่ามใบ ยาว ๓๐–๖๐ ซม. มีก้านช่อดอกย่อยและใบประดับหุ้มช่อดอกย่อย ดอกย่อยขนาดเล็ก สีนวล มีกลิ่นหอมรุนแรง และเหี่ยวอย่างรวดเร็วหลังบานเต็มที่ ช่อดอกเพศเมียออกตามปลายยอด ดอกย่อยมีหลายกลุ่ม อยู่ชิดติดกันเป็นกระจุกแน่น รูปทรงรีหรือเกือบกลม ก้านช่อดอกย่อยยาว ๑๐–๓๐ ซม. มีก้านดอกย่อย ใบประดับล่างสุดลักษณะคล้ายใบ ใบประดับบนสุดสั้น สีเหลืองอ่อน ผลเป็นผลรวม รูปกลมหรือรูปทรงกระบอก ผลย่อยเป็นรูปลิ่มสี่เหลี่ยม สีเหลืองหรือสีแดง ขนาดผลกว้าง ๑๐–๑๕ ซม. ยาว ๑๕–๒๐ ซม. ปลายผลย่อยมีหนามแหลม ๑ อัน ระยะแรกผลสีขาวอมเขียวแล้วเปลี่ยนเป็นสีเหลือง เมื่อแก่จัดจะเป็นสีส้มถึงแดง เมล็ดแข็ง รูปทรงกระสวย แต่ละผลย่อยมี ๑ เมล็ด

พบทั่วไปตามแนวชายหาด บริเวณใกล้ทะเล ไม่พบในพื้นที่ห่างจากทะเลมากๆ บางครั้งพบตามรอยต่อระหว่างป่าชายเลนกับป่าชายหาด ทรงพุ่มสวยงาม ปลูกริมทะเลหรือในสวนทั่วไปได้ แต่ควรห่างจากทางเดินพอสมควร

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- สารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย โพลีคลอริเนตเตดไบฟีนิล (พีซีบี) ไดออกซินและฟูแรน
- ฝุ่นละออง

ประโยชน์ทั่วไป

รากและเปลือกให้ใย ใช้ทำเชือก ใบสานทำเสื่อ ทำใบเรือ รากอากาศรับประทานเป็นยาขับปัสสาวะ แก้นิ่ว ดอกผสมยาหอมแก้ลม บำรุงหัวใจ ใช้อบเสื้อผ้า ทำเครื่องสำอาง สบู่

เตยทะเล

๒๓. ไทรย้อย

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Ficus benjamina* L.

ชื่อวงศ์ MORACEAE

ชื่อพื้นเมือง จาเรย ไทร ไทรกระเบื้อง ไทรย้อยใบแหลม

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูง ๒๐–๒๕ ม. ไม่ผลัดใบ เรือนยอดทรงกลมแผ่กว้าง กิ่งก้านห้อยย้อย มีรากอากาศ น้ำยางขาว เปลือกเรียบสีน้ำตาลหรือสีเทา ใบเดี่ยวเรียงสลับ ใบรูปรีแกมรูปไข่ กว้าง ๒.๕–๕ ซม. ยาว ๕–๑๑ ซม. ปลายใบเรียวแหลม โคนใบสอบ แผ่นใบค่อนข้างหนาเป็นมัน ใบเกลี้ยง เส้นแขนงใบมองเห็นได้ไม่ชัดเจน มีข้างละประมาณ ๑๒–๑๘ เส้น ก้านใบ ๐.๖–๑.๘ ซม. หูใบแหลม ๐.๘–๑.๑ ซม. ขอบใบมักเป็นคลื่น ดอกสีเหลืองหรือสีน้ำตาล ออกเป็นช่อแบบมะเดื่อ ดอกย่อยฝังตัวอยู่บนฐานรูปโถ เกิดภายในฐานรองดอกทรงกลมคล้ายผล มีกลีบรวมขนาดเล็กมาก ดอกแยกเพศร่วมต้น ผลแบบมะเดื่อ รูปกลมขนาด ๕–๘ มม. ออกเป็นคู่หรือเดี่ยว ตามซอกใบ ผลสุกสีส้มแดงเข้ม ไม่มีขั้วผล เมล็ดมีขนาดเล็กและมีจำนวนมาก

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน
- สารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย โพลีคลอริเนตเตดไบฟีนิล (พีซีบี) ไดออกซินและฟูแรน

ประโยชน์ทั่วไป

ทรงพุ่มแผ่กว้างให้ร่มเงาได้ดี เหมาะสำหรับปลูกในพื้นที่สาธารณะ ควบคุมระบบรากด้วยการตัดแต่งพุ่ม รากแก้ตกโลหิต แก้นิ่ว บำรุงโลหิตและแก้ท้องเสีย รากอากาศขับปัสสาวะ แก้ไตพิการ แก้กษัย ปัสสาวะพิการ รากอากาศนำมาพันเป็นวงกลมเพื่อประดับดอกไม้แห้งเป็นพวงมาลา ผลเป็นอาหารของนก

หมายเหตุ ไม้มงคลพระราชทานประจำจังหวัดกรุงเทพมหานคร

ไทรย้อย

๒๔. นนทรี

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Peltophorum pterocarpum* (DC.) Backer ex K. Heyne

ชื่อวงศ์ FABACEAE

ชื่อพื้นเมือง กระถินแดง กระถินป่า สารเงิน

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูงถึง ๑๕ ม. ผลัดใบ เรือนยอดเป็นพุ่มแผ่กว้าง เปลือกค่อนข้างเรียบหรือแตกเป็นร่องยาวๆ สีเทาปนดำ เปลือกชั้นในสีส้มหรือแดง ใบประกอบแบบขนนกสองชั้น เรียงสลับ ช่อใบย่อยเรียงตรงข้าม จำนวน ๗–๑๑ คู่ ก้านและแกนช่อใบมีขน ใบย่อยไม่มีก้านใบ เรียงตรงข้าม จำนวน ๑๓–๒๐ คู่ รูปขอบขนาน กว้างประมาณ ๐.๕–๐.๙ ซม. ยาว ๑–๑.๗ ซม. ปลายกลมเว้า มีขนเป็นกระจุกสั้น โคนเบี้ยว ขอบใบเรียบ มีขน แผ่นใบบาง ผิวใบมีขน ดอกสีเหลือง ช่อดอกแบบช่อแยกแขนง ตั้งขึ้น ออกที่ปลายยอด ยาว ๒๐–๔๐ ซม. ก้านและแกนในช่อดอก มีขน ฐานรองดอกรูปถ้วย ผิวมีขนสั้น กลีบเลี้ยง ๕ กลีบ รูปรีหรือกลม กลีบดอก ๕ กลีบ รูปไข่กลับกลีบย่น ปลายกลีบกลม โคนกลีบสอบแหลมเป็นก้าน เกสรเพศผู้ ๑๐ อัน โคนก้านมีขนยาวเป็นกระจุก รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ รูปไข่แกมขอบขนาน ก้านชูรังไข่ยาว รังไข่และก้านชูรังไข่มีขน ผลเป็นฝักแบนรูปรีแกมขอบขนาน กว้างประมาณ ๒ ซม. ยาว ๕–๑๒ ซม. ปลายและโคนแหลม ขอบบางคล้ายปีก ผลแก่สีน้ำตาลดำ แห้งแล้วไม่แตก เมล็ด ๑–๕ เมล็ด แบนรูปขอบขนาน เรียงตามความยาวของฝัก

พบขึ้นในป่าชายหาดและป่าเบญจพรรณ ที่ความสูงจากระดับน้ำทะเล ๑๐๐–๓๐๐ ม. ส่วนใหญ่เป็นพันธุ์ไม้ปลูก ขึ้นกระจายทั่วประเทศ ชอบแสงแดดตลอดวัน ขึ้นได้ในดินทุกชนิด ความชื้นปานกลาง

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน

ประโยชน์ทั่วไป

ปลูกเป็นไม้ประดับ เนื้อไม้ใช้ทำสิ่งก่อสร้างเครื่องเรือน เปลือกมีรสฝาด ขับโลหิต กล่อมเสมหะ ขับผายลม แก้ท้องร่วง แก้บิด ฝาดสมานแผล แก้ไข้ทับระดู แก้ท้องร่วงเป็นยาขับลม ให้สีเหลืองใช้ย้อมผ้า ยับยั้งเชื้อแบคทีเรียลดการอักเสบ ลดความดันโลหิต และตกตะกอนเม็ดเลือดแดง

หมายเหตุ ไม้มงคลพระราชทานประจำจังหวัดนนทบุรี

นนทรี

๒๕. บุนนาค

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Mesua ferrea* L.

ชื่อวงศ์ CALOPHYLLACEAE

ชื่อพื้นเมือง ก๊าก่อ กั้าก่อ ปะนาคอ สารภีดอย

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูง ๑๕–๒๕ ม. ไม่ผลัดใบ เรือนยอดรูปเจดีย์ต่ำ เป็นพุ่มทึบ รูปทรงค่อนข้างสมมาตรตามรัศมี แตกกิ่งก้านสาขาได้มาก ลำต้นเปลาตรง มีพูพอนเล็กน้อยตามโคนต้น เปลือกลำต้นมีผิวสีน้ำตาลอมเทา สีน้ำตาลเข้มหรือสีน้ำตาลอมแดง เมื่อแก่มีรอยแตกตื้นๆ ภายในเปลือกมีน้ำยางสีขาว ใบเดี่ยว ออกเรียงเป็นคู่ตรงกันข้าม ใบรูปหอกหรือรูปขอบขนาน แกมรูปใบหอก กว้าง ๒–๓ ซม. ยาว ๘–๑๒ ซม. ปลายใบยาวคล้ายหาง โคนใบสอบ ขอบใบเรียบ ผิวใบเกลี้ยง เมื่อยังอ่อนสีเขียวอ่อนอมชมพู มักออกพร้อมกันทั้งต้นทุกกิ่ง ใบแก่ด้านบนสีเขียวเข้ม ด้านล่างมักจะมีคราบสีขาวนวลหรือขาวหม่นถึงขาวอมเทา แผ่นใบหนา ขอบใบเรียบ เส้นใบข้างถี่มีเป็นจำนวนมาก แต่ค่อนข้างจาง เห็นได้ไม่เด่นชัด ก้านใบยาว ๐.๕–๑ ซม. ดอกสีขาวหรือเหลืองอ่อน กลิ่นหอมมาก ออกเป็นดอกเดี่ยวหรือเป็นช่อแบบกระจุก กระจุกละ ๒–๓ ดอก ออกตามง่ามใบ กว้าง ๕–๑๐ ซม. ผลแบบผลมีเนื้อหลายเมล็ด รูปไข่ กว้าง ๒–๒.๕ ซม. ยาว ๓.๕–๔ ซม. ปลายแหลมโค้ง กลีบเลี้ยงขยายโตเป็นกาบหุ้มผล ๔ กาบ เมล็ดรูปไข่ สีน้ำตาล มี ๑–๒ เมล็ด ปลายผลมีติ่งคล้ายหนามแหลม ผลแก่มีผิวสีน้ำตาลเข้ม เปลือกแข็งมาก

ขึ้นกระจายในป่าดิบแล้งและป่าดิบชื้น ทางภาคเหนือและภาคใต้ ที่ความสูงจากระดับน้ำทะเลจนถึงประมาณ ๗๐๐ ม.

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- สารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย โพลีคลอริเนตเตดไบฟีนิล (พีซีบี) ไดออกซินและฟูแรน

ประโยชน์ทั่วไป

เหมาะสำหรับการปลูกประดับ เพราะดอกหอมและใบอ่อนมีสีสันสวยงาม ควรปลูกในบริเวณที่ได้รับแสงตอนเช้า ใช้ปลูกเป็นไม้ประดับโดยเฉพาะในวัด เนื้อไม้เป็นยาแก้ลักปิดลักเปิด ใช้ก่อสร้าง ทำหมอนรางรถไฟ ต่อเรือ ทำพันท้ายและรางปืน ด้ามร่ม เปลือกใช้กระจายหนอง กระพี้แก้เสมหะในลำคอ ใบสมานแผลสด แก้พิษงู ดอกแห้งบำรุงธาตุ บำรุงโลหิตและหัวใจ แก้ร้อนใน แก้กลิ่นสาบร่างกาย ใช้ผสมสีเพื่อให้สีติดทน เกสรแก้ไข้ รากแก้ลมในลำไส้ ผลใช้เป็นยาขับเหงื่อ น้ำมันที่กลั่นจากเมล็ดใช้จุดตะเกียงและเครื่องสำอาง แก้โรคผิวหนังและปวดตามข้อ ยางจากเปลือกและผลใช้เป็นน้ำยาเคลือบสิ่งของเครื่องใช้

หมายเหตุ ไม้มงคลพระราชทานประจำจังหวัดพิจิตร

บุนนาค

๒๖. ประดู่

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Pterocarpus macrocarpus* Kurz

ชื่อวงศ์ FABACEAE

ชื่อพื้นเมือง จิต๊อก ฉะนอง ดู่ ดู่ป่า ตะเลอ เตอะเลอ ประดู่ป่า ประดู่เสน

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูงได้ถึง ๓๐ ม. ผลัดใบ เรือนยอดรูปกรวยหรือรูปไข่ ลำต้นมีเปลือกหนา เมื่ออ่อนมีเปลือกชั้นนอกสีน้ำตาลอ่อน มีร่องตามยาวเล็กน้อย เมื่อแก่มากขึ้นเปลี่ยนสีเป็นน้ำตาลเข้ม หรือสีน้ำตาลอมเทา แตกหยาบๆ เป็นร่องลึก เปลือกชั้นในมียางสีน้ำตาลอมแดง เมื่อถูกอากาศจะเปลี่ยนเป็นสีแดงเข้ม ใบประกอบแบบขนนกชั้นเดียว เรียงสลับ ใบย่อย ๗–๙ ใบ ใบรูปขอบขนานแกมรูปไข่ กว้าง ๔–๕ ซม. ยาว ๖–๑๐ ซม. ปลายใบแหลม โคนใบมน ขอบใบเรียบ เนื้อใบค่อนข้างบาง ผิวใบด้านบนสีเขียวเกลี้ยง ด้านล่างสีเขียวอ่อน มักมีขนละเอียดสีน้ำตาลบริเวณเส้นใบ เส้นแขนงใบข้างละ ๑๑–๑๗ ซม. ก้านใบยาว ๓–๕ มม. ดอกสีเหลือง มีกลิ่นหอม ออกเป็นช่อแบบช่อกระจะตามซอกใบใกล้ปลายกิ่ง ช่อดอกยาว ๕–๒๐ ซม. ดอกย่อยสมบูรณ์เพศ ยาว ๑.๔–๑.๙ ซม. กลีบเลี้ยงสีเขียว ๕ กลีบ เชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย มีขน กลีบดอกรูปดอกถั่ว แยกเป็น ๕ แฉก ขนาดไม่เท่ากันและย่น กลีบบนรูปพัด แบนและกว้าง โตกว่ากลีบข้าง ๒ กลีบ ซึ่งมีลักษณะเป็นรูปไข่ยาว กลีบล่างเชื่อมกันเป็นรูปช้อน เล็กกว่ากลีบข้าง เกสรเพศผู้ ๑๐ อัน โคนเชื่อมกัน ๒ มัด มัดละ ๕ อัน ส่วนที่เหลือแยกออกจากกัน ก้านเกสรยาวโผล่พ้นปากกลีบดอก อับเรณูสีเหลืองเข้ม รังไข่ ๑ อัน นูนเหนือฐานวงกลีบรวม มีขนละเอียดปกคลุมหนาแน่น มีก้านเกสรสั้นและปลายก้านเล็ก ผลเป็นฝักแห้ง รูปกลมแบนคล้ายโล่ ขอบคล้ายมีปีกบาง เส้นผ่านศูนย์กลาง ๕–๑๐ ซม. เมล็ด ๑–๒ เมล็ด รูปรีๆ ยาวประมาณ ๑ ซม.

ขึ้นทั่วไปในป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง และป่าดิบแล้ง แทบทุกภาค ยกเว้นภาคใต้ ถ้าปลูกให้ร่มเงาควรปลูกตั้งแต่ยังเล็ก เพราะถ้าล้อมต้นใหญ่มาปลูก จะเจริญเติบโตได้ช้ามาก

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน

ประโยชน์ทั่วไป

เนื้อไม้มีสีสวยงาม สีแดงอมเหลือง ลายไม้ละเอียด ปุ่มประดู่มีลวดลายสวยงาม ราคาแพง แข็งแรงทนทาน ใช้ทำเครื่องเรือน เฟอร์นิเจอร์ที่มีราคาและงานประติมากรรม ใช้ทำเครื่องดนตรี เช่น ซอ ลูกและรางระนาด เปียโน ใบพอกบาดแผล แก้ผดผื่นคัน พอกฝีให้สุกเร็ว เปลือกต้นแก้ท้องเสียและให้น้ำฝาดสีน้ำตาล ใช้ย้อมผ้า

หมายเหตุ ไม้มงคลพระราชทานประจำจังหวัดชลบุรี

ประดู่

๒๗. ประดู่บ้าน

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Pterocarpus indicus* Willd.

ชื่อวงศ์ FABACEAE

ชื่อพื้นเมือง ดู่บ้าน ประดู่กิ่งอ่อน ประดู่ลาย สะโน

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูงถึง ๓๐ ม. ผลัดใบ เรือนยอดแผ่กว้าง มีพูพอนเตี้ย ๆ เปลือกหนาสีน้ำตาลดำ แตกเป็นร่องลึกหรือเป็นแผ่นหนา สับเปลือกมีน้ำยางสีแดง ปลายกิ่งห้อยย้อยลง ใบประกอบแบบขนนกชั้นเดียวปลายคี่ เรียงสลับ ก้านและแกนช่อใบมีขน ใบย่อย ๕-๙ ใบ เรียงสลับรูปไข่แกมขอบขนาน ปลายแหลมเป็นติ่ง โคนกลมหรือตัด ขอบใบเรียบ แผ่นใบบางคล้ายกระดาษ ผิวใบด้านบนเกลี้ยงเป็นมัน ด้านล่างมีขนเห็นชัดเจนที่เส้นใบ ดอกสีเหลืองเข้ม ช่อดอกแบบช่อแยกแขนง ออกที่ง่ามใบใกล้ปลายกิ่ง มีกลิ่นหอม ดอกย่อยจำนวนมาก ก้านและแกนในช่อดอกมีขน กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกัน รูประฆัง โคนเบี้ยว ปลายแยกเป็น ๕ แฉก รูปสามเหลี่ยม ผิวมีขนทั้งสองด้าน กลีบดอกรูปดอกถั่ว กลีบกลางรูปกลมหรือไข่กลับ กลีบพับจีบ โคนสอบแหลมเป็นก้านกลีบ กลีบคู่ข้างรูปไข่กลับเบี้ยว กลีบคู่ล่างรูปขอบขนาน เกสรเพศผู้ ๑๐ อัน แยกเป็น ๒ มัด (๙ + ๑) รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ รูปไข่ มีขนยาว ก้านชูรังไข่สั้น ยอดเกสรเป็นตุ่ม ขนาดเล็ก ผลเป็นฝักแบน รูปกลมมีปีกโดยรอบ เมล็ด ๑-๒ เมล็ดสีน้ำตาลแดง

พบขึ้นในป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ และป่าดิบแล้ง ในประเทศไทยพบทั่วทุกภาค เป็นไม้ที่เจริญเติบโตเร็วและให้ร่มเงาได้ดี เลี้ยงง่ายไม่ค่อยพบปัญหาเรื่องศัตรูพืชหรือโรคต่างๆ ทั้งยังทนต่อสภาพธรรมชาติได้ดี ควรปลูกห่างจากต้นไม้อื่นอย่างน้อย ๖ ม. หรือมีบริเวณกว้างสักหน่อย เพราะเป็นไม้โตเร็วพุ่มใบทึบและแตกกิ่งก้านสาขาแผ่กว้าง หากปลูกใกล้บ้านมากเกินไปกิ่งก้านอาจระหลังคาหรือตัวบ้านจนดูรกครึ้มเกินไป ต้องคอยหมั่นตกแต่งกิ่งอยู่เสมอ หากปลูกชิดกันเกินไป ทรงต้นจะสูงชะลูดและออกดอกเฉพาะส่วนบนเท่านั้น ถ้าปลูกบนเนินหรือริมถนน ควรปลูกให้มีระยะเท่า ๆ กัน โดยเฉพาะในสนามกอล์ฟหรือสนามหญ้า ในช่วงออกดอกจะเห็นสีเหลืองและสีเขียวตัดกันสวยงาม ขึ้นได้ดีในดินร่วนซุยบริเวณกลางแจ้งที่มีแสงแดดจัด ชอบน้ำปานกลาง

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน

ประโยชน์ทั่วไป

ปลูกเป็นไม้ประดับตามสวน ริมรั้ว ริมถนน เนื้อไม้ละเอียดปานกลาง แข็งแรง ทนทาน บางต้นก็มีลวดลายสวยงาม ไสกบ แต่งและชักเงาได้ดี จึงนิยมนำมาทำเครื่องดนตรีไทย เช่น ระนาด ที่ให้เสียงฟังแล้วรู้สึกถึงความแข็งแรงและแข็งแกร่ง นิยมใช้ทำเครื่องเรือน ของตกแต่งบ้าน ทำเสา พื้นรอด สร้างบ้าน สิ่งของที่รับน้ำหนักมากๆ และใช้งานก่อสร้างทั่วไป ด้ามเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ เปลือกให้น้ำฝาดสำหรับฟอกหนัง และให้สีน้ำตาลสำหรับย้อมผ้า เปลือกแก้บิด แก้ท้องเสีย แก้ปากเปื่อย เนื้อไม้บำรุงธาตุ บำรุงโลหิต แก้พิษไข้ ขับเสมหะ น้ำยางแก้ท้องเสีย แก้ปากเปื่อย ใบแก้ผดผื่นคัน

หมายเหตุ ไม้มงคลพระราชทานประจำจังหวัดภูเก็ต เป็นดอกไม้ประจำกองทัพเรือ ถือเป็นไม้มงคลประจำบ้าน ด้วยความเชื่อที่ว่า ก่อให้เกิดพลังแห่งความยิ่งใหญ่ รวมเป็นหนึ่งเดียวกัน

ประดู่บ้าน

๒๘. ปอทะเล

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Hibiscus tiliaceus* L.

ชื่อวงศ์ MALVACEAE

ชื่อพื้นเมือง ขมิ้นนางมัทรี ปอนา ปอฝ้าย ผีหยิก โพทะเล

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้นขนาดเล็ก สูง ๓–๕ ม. ไม่ผลัดใบ เรือนยอดเป็นพุ่มกลม แตกกิ่งต่ำ แผ่กิ่งก้านสาขาได้กว้าง ลำต้นมักคดงอเปลือกสีน้ำตาลปนเทา มีช่อระบายอากาศเป็นแนวตามยาวลำต้น ใบเดี่ยว เรียงเวียนสลับ ใบรูปหัวใจ กว้าง ๗.๕–๑๕ ซม. ยาว ๘–๑๕ ซม. สีเขียวเป็นมัน ปลายใบเรียวแหลม โคนใบรูปหัวใจ ขอบใบหยักถี่ ผิวใบด้านบนเกลี้ยง ด้านล่างเกลี้ยงหรือมีขนรูปดาวสีขาว แผ่นใบหนาคล้ายหนัง มีเส้นแขนงใบออกจากโคนใบ ๗–๙ เส้น และที่เส้นกลางใบข้างละ ๔–๖ เส้น ก้านใบยาว ๒–๗ ซม. ดอกสีเหลืองแล้วเปลี่ยนเป็นสีแดง กลางดอกสีแดงเข้ม ออกเป็นช่อแบบช่อกระจุกหรือช่อแยกแขนงตามปลายกิ่ง ช่อดอกยาว ๘–๑๒ ซม. กลีบเลี้ยง ๕ กลีบ สีน้ำตาล มีขนทั้งสองด้าน ปลายแหลม กลีบดอก ๕ กลีบ รูปไข่กว้าง ดอกบานเต็มที่ ๕–๑๐ ซม. ก้านเกสรเพศผู้รวมเป็นแท่งเดี่ยว มีอับเรณูติดรอบตั้งแต่ด้านล่างขึ้นไปถึงด้านบน ยาวไม่เลยกลีบดอก ทั้งก้านเกสรและอับเรณูสีเหลือง ก้านเกสรเพศเมียและยอดสีม่วง ผลแห้งแตก รูปไข่เกือบกลม เปลือกมีขนละเอียดหนาแน่น เมื่อแก่แตกเป็น ๕ พู เมล็ดขนาดเล็กมีจำนวนมาก เมล็ดสมบูรณ์ ๕–๗ เปอร์เซ็นต์ มีรูปคล้ายไต มีลายคล้ายจุดปลายเข็มรอบๆ และมีจะงอยปลายแหลมเล็กๆ เมื่อแก่สีน้ำตาลแก่จนเกือบดำ

พบขึ้นแพร่หลายตามชายทะเล แม่น้ำลำคลอง ภายใต้อิทธิพลของน้ำกร่อย พบริมฝั่งแม่น้ำที่ค่อนข้างชุ่มชื้นไปถึงป่าดิบเขาสูง ๑,๐๐๐ ม. เหนือระดับน้ำทะเล

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน
- สารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย โพลีคลอริเนตเตดไบฟีนิล (พีซีบี) ไดออกซินและฟูแรน

ประโยชน์ทั่วไป

ใช้ปลูกเพื่อทดแทนป่าเสื่อมโทรม ปลูกตามชายฝั่งทะเล หรือตามริมแม่น้ำ เพื่อเป็นพืชบังลม ป้องกันการพังทลายของหน้าดิน ตลอดจนปลูกเป็นไม้ประดับสองข้างถนนหรือสวนสาธารณะ เพื่อเป็นไม้บังร่ม และให้ดอกสีสวยเพื่อความสวยงาม ใบบดเป็นผงใส่แผลสดแผลเรื้อรัง เป็นยาระบายอ่อนๆ แก้บวม แก้อักเสบ ขับเสมหะ คั้นน้ำเป็นยาหยอดหู แก้หูอักเสบ หูเป็นฝี และเป็นอาหารของโคและกระบือ เปลือกทำให้อาเจียน แช่น้ำดื่มแก้โรคทางเดินอาหาร และใช้ทำเชือก รากขับปัสสาวะ ระบายท้อง บดเป็นผงทำเป็นยาให้อาเจียน น้ำต้มรากเป็นยาเย็นดื่มแก้ไข้ ดอกต้มกับน้ำนมหยอดใส่หูแก้อาการเจ็บหู

ปอทะเล

๒๙. ปาล์มขวด

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Roystonea regia* (Kunth) O. F. Cook

ชื่อวงศ์ ARECACEAE

ชื่อพื้นเมือง –

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้กลุ่มปาล์ม สูงได้ถึง ๒๕ ม. ลำต้นคอดใกล้โคนและป่องกลาง ลำต้นขนาด ๕๐ ซม. คอสีเขียวเข้มและยาวถึง ๑ ม. ใบประกอบแบบขนนก เรียงสลับ ใบย่อยรูปขนนก ทางใบยาว ๕–๖ ม. แตกออก ๒ ทิศทาง จึงเห็นเป็นพวงใหญ่ ปลายใบเรียวแหลม โคนใบรูปลิ่มแผ่นใบหนา โคนกาบใบสีเขียว ก้านใบย่อยเป็นสันคม ดอกออกเป็นช่อแยกเพศอยู่ร่วมต้น ออกช่อดอกใต้โคนกาบใบ ดอกสีขาวนวล ชูตั้งขึ้น ช่อใหญ่แผ่กระจายยาวถึง ๑ เมตร กลีบเลี้ยงติดกัน กลีบดอก ๖ กลีบ ผลสดแบบมีเนื้อเมล็ดเดียว ติดผลจำนวนมาก ผลกลมขนาด ๑–๑.๕ ซม. ผลอ่อนมีสีเขียว เมื่อเป็นสีม่วงอมดำหรือสีดำ

มาจากต่างประเทศ (คิวบา ฮอนดูรัส) มีความทนทานต่อความแห้งแล้ง โรค แมลง เป็นพืชที่ไม่ต้องการการบำรุงรักษาอย่างพิถีพิถัน ชอบดินร่วน ระบายน้ำดี มีแสงแดดจัด ถ้าปลูกในที่ชุ่มชื้นอุดมสมบูรณ์ จะเจริญเติบโตเร็ว

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- สารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย โพลีคลอริเนตเตดไบฟีนิล (พีซีบี) ไดออกซินและฟูแรน

ประโยชน์ทั่วไป

นิยมปลูกเป็นไม้ประดับ ควรปลูกในบริเวณกว้างเป็นกลุ่ม หรือตามแนวรั้วหรือริมถนน เมื่อต้นยังเล็ก ทรงต้นจะป่องกว่าตอนต้นใหญ่โต ชาวพื้นเมืองในท้องถิ่นมักนำกาบใบทำหลังคาเรือน เก็บใบยาสูบ ลำต้นใช้ก่อสร้าง ยอดอ่อนรับประทานได้คล้ายยอดมะพร้าว ผลใช้เลี้ยงหมู

ปาล์มขวด

๓๐. โปรงแดง

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Ceriops tagal* (Perr.) C. B. Rob.

ชื่อวงศ์ RHIZOPHORACEAE

ชื่อพื้นเมือง ปรง แสม

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูง ๑๐–๑๕ ม. ไม่ผลัดใบ เรือนยอดรูปไข่ทึบ บางครั้งแตกกิ่งต่ำคล้ายไม้พุ่ม โคนมีพูพอน เปลือกเรียบสีเทาอมน้ำตาล มีต่อมระบายอากาศรูปกลมและรูปรีตามลำต้น ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามสลับตั้งฉากถี่ๆ เป็นกลุ่มตามปลายกิ่ง ใบรูปไข่กลับหรือรูปขอบขนานแกมรูปไข่กลับ กว้าง ๒.๕–๔.๕ ซม. ยาว ๕–๖.๕ ซม. ปลายใบมนหรือเว้าตื้น โคนใบรูปลิ่ม ขอบใบงอลงด้านล่าง ผิวใบด้านบนสีเขียวเป็นมัน แผ่นใบหนากรอบ เส้นแขนงใบข้างละ ๔–๕ เส้น ก้านใบสีแดง ยาว ๑.๕–๓ ซม. ดอกสีขาว ออกเป็นช่อแบบช่อกระจุก ๓–๕ ดอก ตามซอกใบใกล้ปลายกิ่ง กลีบเลี้ยง ๕ กลีบ กลีบดอก ๕ กลีบ มีรยางค์ อับเรณูสีแดง ก้านช่อดอกยาว ๑ ซม. ดอกบานเต็มที่ กว้าง ๕–๖ มม. ผลอ่อนรูปทรงกระสวย ยาว ๒๕–๓๓ ซม. ขั้วผลทรงกระบอก ผิวเรียบสีน้ำตาล มีกลีบเลี้ยงสั้นๆ ๕ กลีบ ชี้ขึ้น ขั้วผลอ่อนสีเหลือง ยาว ๐.๘–๑.๒ ซม. ผลอ่อนปลายใหญ่กว่าโคน และปลายแหลม ฝักมีสันตามยาวหลายสันและตุ่มกลมเล็กนูนสีน้ำตาลอ่อน

พบในที่ลุ่มริมทะเลหรือป่าชายเลนที่น้ำเค็มท่วมถึง ด้านภูมิทัศน์ใช้ปลูกเป็นกลุ่มริมทะเลหรือป่าชายเลน เพื่อยึดตลิ่งหรือให้ร่มเงา

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน
- สารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย โพลีคลอริเนตเตดไบฟีนิล (พีซีบี) ไดออกซิน และฟูแรน

ประโยชน์ทั่วไป

ไม้ทำเสาเข็มในน้ำเค็ม เปลือกให้สีน้ำตาลใช้ย่อมหนัง ผ้า ผลทำไม้ประดับแห้งได้ และเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำวัยอ่อน

โปรงแดง

๓๑. พะยอม

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Shorea roxburghii* G. Don

ชื่อวงศ์ DIPTEROCARPACEAE

ชื่อพื้นเมือง กะยอม กูวิง ขะยอม ขะยอมดง แคน เชียง เซี่ยว พะยอมดง พะยอมทอง ยอม ยางหยวก สุกรม

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูง ๓๐–๓๕ ม. ผลัดใบแต่ผลิใบใหม่เร็ว เรือนยอดเป็นพุ่มกลม ลำต้นปลายตรง มีพูพอน เปลือกหนาสีเทาอมน้ำตาล แตกเป็นร่องและเป็นสะเก็ดตามยาว เปลือกใน เรียงเป็นชั้น สีเหลือง คล้ายกระบาก ชันสีเหลืองอ่อน ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบรูปขอบขนานหรือรูปรี แกมรูปขอบขนาน กว้าง ๓–๔ ซม. ยาว ๘–๑๐ ซม. ปลายและโคนใบมน ขอบใบเรียบหรืออาจหยัก เป็นคลื่นเล็กๆ ใบอ่อนเขียวเป็นมัน ใบแก่เขียวด้าน เนื้อใบค่อนไปในทางบาง ผิวเกลี้ยง เส้นใบ ย่อยแบบขั้นบันได เส้นแขนงใบข้างละ ๑๕–๒๐ คู่ เรียงขนานปลายจรดขอบใบ ดอกสีขาวนวล ถึงสีเหลืองอ่อน มีกลิ่นหอมแรง ออกเป็นช่อแบบช่อแยกแขนงตามซอกใบและปลายกิ่ง ช่อดอก ยาว ๗–๑๐ ซม. กลีบเลี้ยงมีขนาดใหญ่ ๓ กลีบ เล็ก ๒ กลีบ กลีบดอก ๕ กลีบ เกยซ้อนเวียนกัน คล้ายกังหัน ดอกบานเต็มที่กว้าง ๑.๕–๓.๕ ซม. ผลแห้งมีปีก รูปไข่หรือรูปกระสวย ปลายแหลม ปีกยาว ๓ ปีก ปีกสั้น ๒ ปีก มีเส้นตามยาวปีก ๙–๑๒ เส้น ปีกสั้น ยาว ๓–๔ ซม. ปีกยาว ยาว ๖–๘ ซม. โคนปีกหนา เมล็ดเกลี้ยง ปลายมีติ่งแหลม

พบในป่าเบญจพรรณแล้งและชื้น ตลอดจนป่าดิบแล้งทั่วทุกภาค เป็นไม้โตช้า แต่ทนแล้งและไฟป่าได้ดี สามารถขึ้นได้ในดินที่ไม่สมบูรณ์ เช่น ดินลูกรัง ชั้นดินตื้นในป่าเต็งรัง ตามสันเขา หรือดินปนทรายใกล้ชายหาด และดินหินปูน เหมาะสำหรับฟื้นฟูสภาพป่าได้แทบ ทุกประเภท ยกเว้นป่าดิบเขาสูง

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน

ประโยชน์ทั่วไป

ไม้ต้นขนาดใหญ่มีดอกหอมและผลสวยงาม ควรปลูกในพื้นที่กว้างและเป็นกลุ่ม จะสวยงามมาก เนื้อไม้คล้ายไม้ตะเคียนทอง มีความคงทนแข็งแรง ใช้ในการก่อสร้างได้ดี ใช้ทำ เครื่องเรือน นิยมปลูกเป็นไม้สวนป่า ดอกใช้เข้าเป็นยาหอมกินแกล้มแก้ลม บำรุงหัวใจ และเป็น ยาลดไข้ ดอกอ่อนรับประทานได้ กินเป็นผักสดหรือลวกจิ้มน้ำพริก เปลือกชั้นในใช้เคี้ยวกับหมาก หรือเป็นสารกันบูดในการเก็บน้ำตาลสดและของหมักดอง ฟอกหนัง แก้ลำไส้อักเสบ ท้องร่วง ใช้ยางทำชันยาเรือและสิ่งของ

หมายเหตุ ไม้มงคลพระราชทานประจำจังหวัดพัทลุง และถือเป็นไม้มงคลที่คนนิยมปลูกกัน ตามบ้าน ด้วยมีความเชื่อว่าหากบ้านใดปลูกไว้ประจำบ้าน จะทำให้คนบ้านนั้นมีอุปนิสัยอ่อนน้อม ถ่อมตน เป็นบุคคลที่ได้รับความเห็นอกเห็นใจและได้รับความอุปถัมภ์ค้ำชูจากผู้อื่น

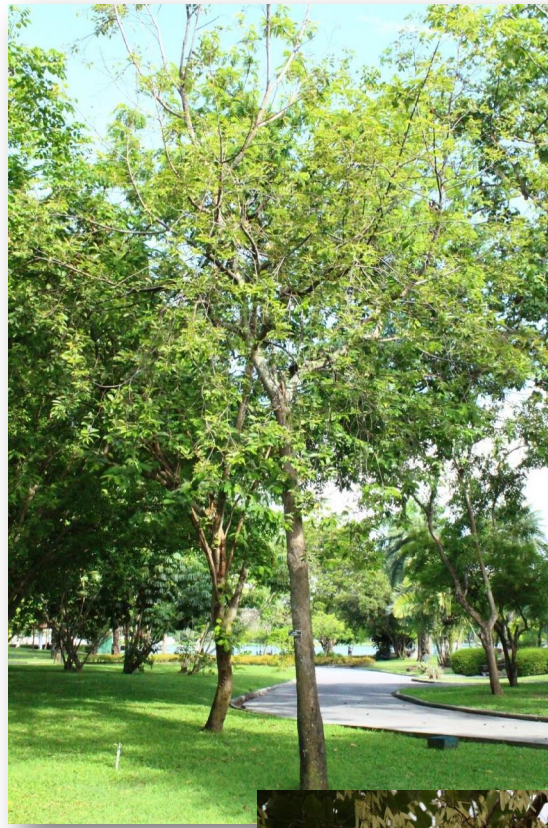

พะยอม

๓๒. พิกุล

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Mimusops elengi* L.

ชื่อวงศ์ SAPOTACEAE

ชื่อพื้นเมือง กุน แก้ว ซางดง พิกุลเขา พิกุลเถื่อน พิกุลป่า

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูงถึง ๑๕ ม. ไม่ผลัดใบ เรือนยอดทรงกลมหรือกรวยคว่ำ หนาทึบ สีเขียวเข้ม ลำต้นและกิ่งมักคดงอเป็นปุ่มปม เปลือกนอกสีน้ำตาลอมเทา มีรอยแตกตามยาวของลำต้นเป็นร่องลึกแล้วล่อนเป็นสะเก็ด เปลือกในเป็นเส้นใยนุ่ม สีชมพู น้ำยางสีขาวหม่น พบเฉพาะตามก้านใบและดอก ใบเดี่ยว เรียงเวียนห่างๆ ใบรูปรี รูปไข่หรือรูปขอบขนาน กว้าง ๒–๖.๕ ซม. ยาว ๗.๕–๑๕ ซม. ปลายใบแหลมเป็นติ่งสั้นๆ โคนใบมน ขอบใบเป็นคลื่น เนื้อใบหนาคล้ายแผ่นหนัง ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน ผิวใบด้านบนสีเขียวเข้มเป็นมันวาว ด้านล่างสีซีด เส้นแขนงใบข้างละ ๒๐–๒๔ เส้น ก้านใบยาว ๑.๒–๒.๒ ซม. หูใบเล็ก หลุดร่วงเร็ว ยาวประมาณ ๐.๕ ซม. ดอกเดี่ยวออกเป็นกระจุก ๑–๖ ดอก ตามซอกใบหรือปลายกิ่ง ดอกสีขาวหรือสีขาวอมเหลือง มีกลิ่นหอม เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๑.๕ ซม. ก้านดอกโค้งลง ยาว ๑–๒.๕ ซม. กลีบเลี้ยงเรียวแหลม แยกกันเป็นอิสระ มี ๘ กลีบ เรียงเป็น ๒ วง วงนอก ๑๖ แฉก ปลายชี้ออกเป็นระนาบเดียวกันคล้ายรูปดาว วงในปลายกลีบโค้งเข้าหากัน เกสรเพศผู้มีจำนวนเป็นสองเท่าของแฉกกลีบดอก เกสรเพศผู้และเกสรเพศเมียที่เป็นหมัน มีอย่างละ ๘ อัน ติดสลับกัน รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ มีขนแข็งปกคลุม ภายในมี ๖–๘ ช่อง แต่ละช่องมีไข่อ่อน ๑ เมล็ด ปลายก้านเพศเมียเรียวแหลม ยาวประมาณ ๐.๘ ซม. ผลแบบผลมีเนื้อคล้ายผลเมล็ดเดียวแข็ง รูปไข่ปลายแหลมหรืองอน ถึงกลมรี ขนาด กว้าง ๑.๓–๑.๘ ซม. ยาว ๒.๕–๓ ซม. ขั้วผลมีกลีบเลี้ยงติดอยู่คล้ายรูปดาว ๘ แฉก ผลอ่อนสีเขียว มีขนสีน้ำตาลอ่อนปกคลุม ผลแก่เกลี้ยง ผลสุกสีแดงอมส้ม เนื้อในร่วนสีเหลือง มีรสหวานหรือหวานอมฝาด เมล็ดแข็ง รูปทรงรี ผิวย่น สีดำหรือสีน้ำตาลแดงเป็นมันวาว ขนาด กว้าง ๑–๑.๒ ซม. ยาว ๑.๘–๒.๒ ซม. มักมี ๑ เมล็ด

ขึ้นกระจายในป่าดิบชื้น ทางภาคใต้ ภาคกลาง และภาคตะวันออก พบน้อยตามแนวรอยต่อของป่าชายเลนกับป่าบก และริมฝั่งแม่น้ำที่เป็นดินเลนแข็ง

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน
- สารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย โพลีคลอริเนตเตดไบฟีนิล (พีซีบี) ไดออกซินและฟูแรน
- ฝุ่นละออง

ประโยชน์ทั่วไป

นิยมปลูกเพื่อให้ร่มเงา เพราะพุ่มใบทึบ ไม่ผลัดใบและดอกหอม ออกดอกและผลเกือบตลอดทั้งปี แต่เป็นไม้เจริญเติบโตช้า เนื้อไม้ใช้ในการก่อสร้าง ทำโครงเรือเดินทะเล เครื่องมือทางการเกษตร เปลือกต้มแก้เหงือกอักเสบ รักษาไข้ ปวดหัวและเจ็บคอ แก่นแก้ไข้ ใบแก้หืด ดอกบำรุงโลหิต ดอกแห้งใช้รักษาไข้ ปวดหัวและเจ็บคอ รากบำรุงโลหิตและละลายเสมหะ เมล็ดตำให้ละเอียดทำเป็นยาเม็ดสำหรับสวนเวลาท้องผูก ผลเป็นอาหารของคนและนก

หมายเหตุ ไม้มงคลพระราชทานประจำจังหวัดลพบุรี

พิกุล

๓๓. โพทะเล

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Thespesia populnea* (L.) Sol. ex Corrêa

ชื่อวงศ์ MALVACEAE

ชื่อพื้นเมือง บากู ปอกะหมัดไพร ปอมัดไซ

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น ๓–๑๐ ม. ลำต้นโค้ง แตกกิ่งในระดับต่ำ กิ่งมีขนรูปโล่ เรือนยอดแผ่กว้างค่อนข้างหนาทึบ เปลือกเรียบสีเทาอ่อน หรือขรุขระ มีรอยแตกตามยาวเป็นร่องลึก ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปคล้ายหัวใจ กว้าง ๔–๑๒ ซม. ยาว ๗–๑๘ ซม. ปลายใบยาวคล้ายหาง โคนใบรูปหัวใจ มีเส้นใบออกจากโคนใบ ๕–๗ เส้น ขอบใบเรียบ ผิวใบด้านบนเกลี้ยงเป็นมัน ด้านท้องใบสีเทาแกมน้ำตาล มีเกล็ด ก้านใบยาว ๖–๑๗ ซม. มีหูใบรูปใบหอก ยาว ๐.๓–๑ ซม. ร่วงง่าย ดอกสีเหลือง ดอกเดี่ยวหรือเป็นคู่ ออกตามง่ามใบ ก้านดอกอ้วนสั้น ๒–๕ เซนติเมตร มีเกล็ด มีริ้วประดับ ๓ แฉก ร่วงง่าย รูปสามเหลี่ยมแคบๆ ยาว ๑–๕ เซนติเมตร วงกลีบเลี้ยงรูปถ้วย ไม่มีแฉก เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑.๑–๑.๕ ซม. คล้ายแผ่นหนัง ไม่หลุดร่วง กลีบดอก ๕ กลีบ โคนกลีบติดกัน เป็นรูประฆัง กลีบยาวประมาณ ๕ ซม. มีจุดสีแดงเข้มอมน้ำตาล แต้มที่โคนกลีบดอกด้านใน ดอกบานเต็มที่ภายในวันเดียว แล้วจะเปลี่ยนสีเป็นชมพูแกมม่วงอ่อน เหี่ยวบนต้น ก่อนร่วงหล่นในวันถัดมา เกสรเพศผู้จำนวนมาก หลอดเกสรเพศผู้ ยาว ๒.๕ ซม. สีเหลืองจางๆ มีอับเรณูติดอยู่ตลอดความยาวของหลอด ผลแห้งแตก ค่อนข้างกลม เส้นผ่านศูนย์กลาง ๒–๓ ซม. เปลือกแข็ง มีวงกลีบเลี้ยงรูปคล้ายจานอยู่ที่ขั้วผล ผลแก่แห้งติดอยู่บนต้น ไม่ร่วงหล่น เมล็ดขนาดเล็ก มีหลายเมล็ด คล้ายรูปสามเหลี่ยม

ขึ้นตามป่าชายเลน ป่าชายหาด หรือตามชายฝั่งทะเลในที่น้ำทะเลท่วมถึง เป็นไม้กลางแจ้งที่ชอบแสงแดดจัด เป็นพันธุ์ไม้ที่เจริญเติบโตได้ดีในสภาพดินแทบทุกชนิด แต่ต้องมีความชุ่มชื้นอยู่สม่ำเสมอและต้องการน้ำมาก

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน
- สารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย โพลีคลอริเนตเตดไบฟีนิล (พีซีบี) ไดออกซินและฟูแรน

ประโยชน์ทั่วไป

เนื้อไม้เหนียว แข็งแรงทนทาน ไสกบตกแต่งง่าย ขัดชักเงาได้ดี ใช้ทำเครื่องเรือน กระดานพื้น ด้ามเครื่องมือ พาย ลำต้นแก้ผิวหนังพุพอง เปลือกใช้ทำเชือก รักษาโรคผิวหนัง ขับน้ำเหลืองเสีย แก้บิด ฝาดสมาน แก้ระคายเคือง แก้อักเสบ แก้อหิวาตกโรค แก้เบาหวาน แก้ไอ แก้กลาก ใบเป็นยาใส่แผลสด แผลเรื้อรัง และเป็นยาระบาย รากเป็นยาระบาย ขับปัสสาวะ ลดไข้ เป็นยาบำรุง

หมายเหตุ ไม้มงคลพระราชทานประจำจังหวัดสมุทรปราการ

โพทะเล

๓๔. โพศรีมหาโพ

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Ficus religiosa* L.

ชื่อวงศ์ MORACEAE

ชื่อพื้นเมือง ปู โพ ย่อง สลี

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้นกึ่งอิงอาศัย สูงได้ประมาณ ๓๕ ม. ผลัดใบหรือไม่ผลัดใบ น้ำยางสีขาว ลำต้นและกิ่งมักคดงอ ใบเดี่ยว เรียงเวียนสลับ รูปไข่กว้างหรือรูปหัวใจ กว้าง ๒.๕–๑๓ ซม. ยาว ๕–๒๐ ซม. ปลายยาวคล้ายหาง โคนตัดหรือรูปหัวใจ แผ่นใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน ด้านล่างมีซิสโทลิท (cystolith) คล้ายๆ กับผลึกของแคลเซียมคาร์บอเนทที่ผิวใบ ก้านใบยาว ๒.๕–๑๒ ซม. ดอกช่อมีลักษณะคล้ายผล ออกที่ง่ามใบหรือตามกิ่งบริเวณที่ใบหลุดร่วงไปแล้ว ออกเป็นคู่หรือเดี่ยว ไม่มีก้านช่อดอก รูปกลมแป้น ฐานรองดอกขยายใหญ่ โอบหุ้มดอกย่อยจำนวนมากไว้ภายใน ปลายมีช่องเปิดและมีใบประดับขนาดเล็กปิดคลุมไว้ ด้านล่างมีใบประดับรูปกลม ๓ ใบ ฐานดอกทรงกลม เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑–๑.๕ ซม. สุกเปลี่ยนเป็นสีชมพู ม่วง หรือ ดำ ดอกแยกเพศ อยู่ในช่อเดียวกัน ประกอบด้วยดอก ๓ ชนิด ดอกเพศผู้ ดอกเพศเมีย และดอกปุ่มหูด ดอกเพศผู้เรียงติดเป็นวงอยู่ตรงปลายช่องปิด ไม่มีก้านดอก กลีบรวม ๒–๓ กลีบ รูปไข่แกมใบหอก เกสรเพศผู้ ๑ อัน อับเรณูรูปกลมรี ปลายมีรยางค์แหลม ดอกเพศเมียจำนวนมาก ก้านดอกสั้นหรือไม่มี กลีบรวม ๔–๕ กลีบ รูปใบหอก รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ รูปไข่กลับ ดอกปุ่มหูดจำนวนมาก คล้ายกับดอกเพศเมีย แต่ส่วนใหญ่ไม่มีกลีบรวม รังไข่มีก้านชู ก้านเกสรสั้น ภายในมีไข่ของแมลง ผลแบบผลมะเดื่อ (syconum หรือ fig) รูปกลมแป้น ผลแก่มีสีม่วง

พบในธรรมชาติน้อย ซึ่งเข้าใจว่ากระจายพันธุ์มาจากต้นที่นำมาปลูก พบมากที่ขึ้นตามซากอาคาร และนิยมปลูกตามวัดทุกภาคทั่วประเทศ ขึ้นได้ดีในสภาพดินทุกชนิด ต้องการน้ำปานกลาง

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน
- สารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย โพลีคลอริเนตเตดไบฟีนิล (พีซีบี) ไดออกซินและฟูแรน

ประโยชน์ทั่วไป

เปลือกทำยาชงหรือยาต้ม แก้โรคหนองใน โรคหิด โรคเท้าช้าง กระตุ้นกำหนัด ใบเป็นยาถ่าย ใบและยอดอ่อน แก้โรคผิวหนัง ผลเป็นยาระบาย รักษาโรคหืด ส่วนของต้นไม้ใช้ในหลายๆ พิธี งานแต่งงาน รักษาแผลมีหนอง หนองใน โรคผิวหนังอื่นๆ รากพอกรักษาแผลที่ปากในเด็ก น้ำยางแก้อาการปวดประสาท แก้อักเสบ

หมายเหตุ ไม้มงคลพระราชทานประจำจังหวัดปราจีนบุรี

โพศรีมหาโพ

๓๕. มะกอกน้ำ

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Elaeocarpus hygrophilus* Kurz

ชื่อวงศ์ ELAEOCARPACEAE

ชื่อพื้นเมือง สมอพิพ่าย สารภีน้ำ

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้นขนาดเล็กถึงขนาดกลาง สูง ๓–๑๓ ม. โตเร็ว ไม่ผลัดใบ เรือนยอดเป็นพุ่มกลมโปร่ง เปลือกเรียบสีน้ำตาลอ่อนปนเขียว มีช่องระบายอากาศเป็นแนวตามยาวลำต้น ใบเดี่ยวเรียงเวียนสลับ ใบรูปไข่กลับ กว้าง ๒–๕ .๕ ซม. ยาว ๕–๑๒ ซม. ปลายใบมนโคนใบสอบแคบ ขอบใบจักซี่ฟัน ผิวใบด้านบนเกลี้ยงเป็นมัน ด้านล่างมักมีขนเล็กน้อย หูใบสีแดงร่วงง่าย เส้นแขนงใบข้างละ ๕–๖ เส้น ก้านใบสีแดง ยาว ๐.๕–๒ ซม. ใบแก่ก่อนร่วงสีแดง ดอกสีขาวนวลออกเป็นช่อแบบช่อกระจะตามซอกใบ ช่อดอกยาว ๒–๑๑ ซม. ดอกย่อยติดบนช่อเรียงแบบสลับ ช่อละ ๖–๑๕ ดอก ก้านดอกย่อยยาว ๐.๒–๐.๗ ซม. กลีบดอก ๕ กลีบ ปลายกลีบดอกเป็นริ้วครึ่งหนึ่ง กลีบเลี้ยง ๕ กลีบ รูปรี มีขนด้านนอกและใกล้โคนกลีบด้านใน รังไข่มีขนคล้ายเส้นไหมปกคลุม อับเรณูป้าน ดอกบานเต็มที่กว้าง ๑.๒–๑.๕ ซม. ผลรูปไข่ ขนาด ๒–๔ ซม. สีเขียวอ่อนเนื้อนุ่ม ผิวเกลี้ยงเมื่อสุกสีน้ำตาลอมเหลือง เมล็ดมีชั้นหุ้มแข็ง ผิวเรียบ เกลี้ยง

ขึ้นกระจายในพื้นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง มักขึ้นตามริมน้ำทั่วทุกภาค เหมาะสำหรับฟื้นฟูป่าชายน้ำ หรือป่าบุ่ง–ป่าทามในเขตที่ราบลุ่มชายน้ำทั้งในภาคเหนือและภาคกลาง เป็นไม้ค่อนข้างโตเร็ว ปลูกง่าย ชอบแสงแดดจัด ทนทานน้ำท่วม มีระบบรากที่แข็งแรงยึดเกาะตลิ่งได้ดี สามารถปลูกผสมกับไม้วงศ์ยางได้หลายชนิด

ลักษณะใบที่มีศักยภาพลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน
- สารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย โพลีคลอริเนตเตดไบฟีนิล (พีซีบี) ไดออกซินและฟูแรน

ประโยชน์ทั่วไป

ผลรับประทานได้ ทานสดหรือดองในน้ำเกลือ จำหน่ายได้ในราคาสูง ผลทำให้ชุ่มคอแก้กระหายน้ำ และเป็นอาหารของสัตว์ป่า เปลือกลำต้นแห้งบด ชงน้ำดื่มเป็นยาฟอกโลหิตสำหรับสตรีหลังคลอดบุตร

มะกอกน้ำ

๓๖. มะขาม

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Tamarindus indica* L.

ชื่อวงศ์ FABACEAE

ชื่อพื้นเมือง ตะลูบ ม่องโคล้ง มอดเล ส่ามอเกล หมากแกง อำเปียล

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูงถึง ๒๐ ม. ผลัดใบ เรือนยอดเป็นพุ่มกลมทึบ แตกกิ่งก้านสาขามาก เปลือกหนา สีน้ำตาล แตกเป็นร่องลึก ไม่เป็นระเบียบตามยาวและขวางลำต้น ใบประกอบแบบขนนกชั้นเดียว ปลายคู่ เรียงสลับ มีใบย่อย ๑๐–๑๘ คู่ เรียงตรงข้าม รูปขอบขนานหรือรูปใบหอกเบี้ยว กว้าง ๓.๙ มม. ยาว ๘–๓๐ มม. ปลายใบเป็นติ่งหนาม โคนใบเบี้ยว ใบมีขนหรือเกลี้ยง เส้นแขนงใบข้างละ ๕–๖ เส้น ก้านใบหลักยาว ๘–๑๐ มม. ดอกสีเหลืองอมส้ม ออกเป็นช่อแบบกระจะตามซอกใบ ปลายกิ่งและลำต้น ช่อดอกยาว ๒–๖ ซม. กลีบเลี้ยง ๔ กลีบ สีเหลืองซ้อนเหลื่อมกัน กลีบดอก ๓ กลีบ ดอกบานเต็มที่ กว้าง ๑–๑.๕ ซม. ผลเป็นฝัก โค้งสีน้ำตาล รูปขอบขนาน ฝักแก่ไม่แตก กว้าง ๑–๒.๕ ซม. ยาว ๕–๑๕ ซม. ผนังชั้นกลางมีลักษณะอ่อนนุ่มรับประทานได้ มีรสเปรี้ยวหรือหวาน เมล็ดแบนเกือบกลม สีดำหรือสีน้ำตาล เป็นมันวาว มีหลายเมล็ด

มาจากทวีปอาฟริกาเขตร้อน ปลูกเป็นไม้ผลทั่วไป ออกดอกเดือนพฤษภาคมเป็นต้นไป มีเปลือก ลำต้นสีเข้มตัดกับสีเขียวอ่อนของใบ มองดูสวยงาม ควรปลูกบริเวณลานจอดรถ ริมถนน หรือให้ร่มเงาทั่วไป

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน

ประโยชน์ทั่วไป

เนื้อไม้ใช้ทำเขียง ใบ ดอก ฝัก ใช้เป็นอาหาร เป็นยาระบายอ่อนๆ แก้ไอ ขับเสมหะ ใบต้มกับหอมแดงแก้หวัด ฝักอ่อนมีวิตามินซีมาก เนื้อในฝักเป็นยาระบาย แก้ท้องผูก ขับเสมหะ บำรุงผิวพรรณ กระตุ้นการสร้างเซลล์ผิวใหม่ ลบรอยแผลเป็นและรอยเหี่ยวย่น รากแก้ท้องเสีย เปลือกแก้ไข้ แก้ท้องเสีย สมานแผล รักษาแผลเรื้อรัง เมล็ด คั่ว ขับพยาธิไส้เดือน

หมายเหตุ ไม้มงคลพระราชทานประจำจังหวัดเพชรบูรณ์

มะขาม

มะขาม

๓๗. มะขามป้อม

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Phyllanthus emblica* L.

ชื่อวงศ์ PHYLLANTHACEAE

ชื่อพื้นเมือง กันโตด กำทวด มั่งลู่

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้นขนาดเล็กหรือไม้ต้น สูง ๘–๒๐ ม. ผลัดใบ เรือนยอดโปร่งเป็นพุ่มคล้ายร่ม ปลายกิ่งมักลู่ลง ลำต้นคดงอ เปลือกสีน้ำตาลอมเทาอ่อน แตกเป็นร่องตามยาวลำต้น เปลือกชั้นในสีชมพูถึงสีแดงอมน้ำตาล ใบเรียงชิดกัน ดูคล้ายใบประกอบ ใบเดี่ยวเรียงสลับ ใบรูปสี่เหลี่ยมขอบขนาน กว้าง ๐.๒๕–๐.๕ ซม. ยาว ๐.๘–๑.๒ ซม. ปลายใบแหลม โคนใบมน เส้นแขนงใบข้างละ ๔–๕ เส้น ดอกสีขาว มีกลิ่นหอม ออกเป็นช่อแบบช่อกระจะตามซอกใบ ๓–๕ ดอก ดอกแยกเพศแต่อยู่ร่วมต้น ผลแบบผลผนังชั้นในแข็งมีเนื้อหลายเมล็ด รูปกลมสีเขียวอมเหลืองค่อนข้างใส เนื้อหุ้มเมล็ดมีรสฝาด เปรี้ยว ขมและอมหวาน เปลือกหุ้มเมล็ดแข็ง มีสันตามยาว ๖ สัน ภายในมี ๖ เมล็ด

ขึ้นในป่าผลัดใบผสม ป่าเต็งรัง ป่าดิบแล้ง และป่าดิบเขาเสื่อมโทรม ทั่วทุกภาค เป็นไม้ค่อนข้างโต เจริญเติบโตได้รวดเร็ว และขึ้นได้ดีในแทบทุกสภาพพื้นที่ ชอบแสงแดดจัด ทนต่อไฟป่าและความแห้งแล้งได้ดี ปลูกผสมผสานกับไม้โตช้าและไม้โตเร็วได้แทบทุกชนิด

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ฝุ่นละออง

ประโยชน์ทั่วไป

เนื้อไม้อ่อน ใช้ในงานก่อสร้างภายใน ทำเฟอร์นิเจอร์ และไม้ฟืน รากต้มน้ำกินลดไข้ และทำให้อาเจียน เปลือกเป็นยาฝาดสมาน น้ำต้มใบใช้อาบลดไข้ เปลือกและใบให้สีน้ำตาลแกมเหลือง ใช้ย้อมผ้า ดอกเป็นยาระบาย ผลรับประทานได้ มีวิตามินซีสูง มีสรรพคุณด้านสมุนไพรหลายอย่าง ลดไข้ เป็นยาฝาดสมาน ขับปัสสาวะ บำรุงหัวใจ อีกทั้งเป็นอาหารให้แก่สัตว์ป่าได้ ปัจจุบันผลมะขามป้อมได้รับความนิยมนำมาปรุงยาสมุนไพรและผลไม้ดองอย่างมาก ทำให้มีราคาดีและมีการลักลอบเก็บหาจากป่า น้ำคั้นจากผล ใช้หยอดตารักษาเยื่อตาอักเสบ

หมายเหตุ ไม้มงคลพระราชทานประจำจังหวัดสระแก้ว

มะขามป้อม

๓๘. มะค่าโมง

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Afzelia xylocarpa* (Kurz) Craib

ชื่อวงศ์ FABACEAE

ชื่อพื้นเมือง เขง บิง เบง ปิ้น มะค่าหลวง มะค่าหัวคำ มะค่าใหญ่

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูงได้ประมาณ ๓๐ ม. ผลัดใบ เรือนยอดแผ่กว้างให้ร่มเงาดี ลำต้นมักคดงอ เปลือกสีน้ำตาลอ่อนหรือชมพูอมน้ำตาล แตกกิ่งต่ำเป็นพุ่มกว้าง กิ่งอ่อนมีขนประปราย ใบประกอบแบบขนนกชั้นเดียว ปลายคู่เรียงสลับ ใบย่อย ๓–๕ คู่ เรียงตรงข้าม รูปไข่ กว้าง ๒–๕ ซม. ยาว ๔–๙ ซม. ปลายและโคนมน ขอบใบเรียบ แผ่นใบค่อนข้างหนา ดอกสีชมพูอมแดง ช่อดอกแบบช่อแยกแขนงออกตามปลายกิ่งหรือซอกใบ ยาว ๕–๑๕ ซม. ช่อดอกย่อยแบบกระจะ มีขนสั้นนุ่มสีเทา กลีบเลี้ยง ๔ กลีบ รูปขอบขนาน มีขนสั้นนุ่ม กลีบดอกรูปขอบขนาน ปลายเว้าตื้นๆ เกสรเพศผู้ ๑๐ อัน เกสรเพศผู้เป็นหมัน ๑๐ อัน มีขนสั้นนุ่มที่โคน รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ รังไข่แบน รูปขอบขนาน มีขน ผลเป็นฝักแบน คล้ายรูปขอบขนานเบี้ยวๆ ยาว ๑๕–๒๐ ซม. ปลายเป็นจะงอยสั้นๆ เปลือกหนา แก่แตกเป็น ๒ ซีกตามยาว ก้านผลสั้น เมล็ดรูปรีสีน้ำตาลดำ ขั้วเมล็ดมีเยื่อหุ้มหนาสีเหลืองอมส้ม

ขึ้นตามป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณและป่าดิบแล้ง ที่ความสูงจากระดับน้ำทะเลไม่เกิน ๖๐๐ เมตร พบแทบทุกภาคยกเว้นภาคใต้ ไม้โตช้า ชอบความชุ่มชื้นสูง ผลิใบในฤดูแล้ง เหมาะสำหรับปลูกผสมผสานกับไม้โตช้าในป่าผลัดใบผสมได้หลายชนิด เช่น แดง พะยูง หว้า และตะคร้อ และปลูกผสมผสานได้ดีกับไม้โตเร็วในป่าผลัดใบผสมและป่าดิบแล้ง เช่น โพบาย ปันแถ กระเชา อะราง และทิ้งถ่อน แต่ควรคำนึงถึงเรือนยอดที่แผ่กว้าง อาจไปปกคลุมไม้ชนิดอื่นได้

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน

ประโยชน์ทั่วไป

เนื้อไม้แข็งแรงทนทาน สีน้ำตาลอมเหลืองอ่อนถึงแก่ เสี้ยนค่อนข้างสั้น เนื้อหยาบ มีริ้วแทรกแข็งเหนียว เลื่อยค่อนข้างยาก เมื่อแห้งตกแต่งง่าย ขัดและชักเงาได้ดี ใช้ในการก่อสร้างต่างๆ ที่ต้องการความแข็งแรงทนทาน ทำเสา หมอนรองรางรถไฟ ทำไม้บุผนัง ทำตัวถังรถบรรทุก ใช้เป็นส่วนประกอบโครงสร้างเรือใบและเรือเดินทะเล ทำเครื่องมือกสิกรรม เช่น ไถ คราด สาก กระเดื่อง ทำพานท้ายปืน ทำเครื่องเรือน ไม้มีลักษณะคล้ายไม้หลุมพอ บางครั้งใช้ร่วมกันได้สำหรับการก่อสร้าง เนื้อไม้มีลวดลายสวยงาม เป็นไม้ที่ให้ปุ่มมะค่ามีลวดลายสวยงามและราคาสูง ใช้ทำเครื่องเรือนชั้นดี ทำเครื่องดนตรี เช่น กลองโทน รำมะนา เปลือกใช้ฟอกหนังเปลือก ผสมกับเปลือกมะค่าแต้ ประคบแก้ฟกช้ำปวดบวม ปุ่มขับพยาธิรักษาโรคผิวหนัง รักษาริดสีดวงทวาร เนื้อในเมล็ดรับประทานได้ มีรสมัน เมล็ดขับพยาธิ รักษาโรคผิวหนัง

หมายเหตุ ไม้มงคลพระราชทานประจำจังหวัดสุโขทัย

มะค่าโมง

๓๙. มะดัน

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Garcinia schomburgkiana* Pierre

ชื่อวงศ์ CLUSIACEAE

ชื่อพื้นเมือง –

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้นขนาดเล็ก สูง ๕–๑๐ ม. เปลือกสีน้ำตาลอ่อนถึงสีน้ำตาลดำ เรียบหรือแตกเป็นร่องตามยาว ใบเรียงตรงข้าม รูปขอบขนานหรือแกมรูปไข่กลับ ยาว ๑๔.๕–๓๕.๕ ซม. ปลายใบมนโคนใบรูปลิ่ม แผ่นใบหนา แผ่นใบเกลี้ยงเป็นมันวาวสองด้าน เส้นแขนงใบจำนวนมาก ไม่ชัดเจน ใบอ่อนสีน้ำตาลแดง ดอกสีชมพูหรืออมแดง ช่อดอกแบบช่อกระจุก ออกตามซอกใบ มีดอกเพศผู้และดอกสมบูรณ์เพศในต้นเดียวกัน กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีจำนวนอย่างละ ๔ กลีบ กลีบเลี้ยงค่อนข้างกลม งอเป็นกระพุ้ง ขยายในผล กลีบดอกค่อนข้างหนา รูปรีแกมรูปไข่ ยาวประมาณ ๑ ซม. เกสรเพศผู้จำนวนมาก ผลแบบผลสดมีหลายเมล็ด รูปกระสวย ผลสุกสีเขียวเข้มเป็นมัน มี ๓–๖ เมล็ด ส่วนมากมีเมล็ดลีบทำให้ผลมีลักษณะเบี้ยว

พบกระจายทั่วในทุกภาคของประเทศ ขึ้นริมลำธารหรือที่ราบลุ่มใกล้แหล่งน้ำในป่าดิบแล้งและป่าบุ่งป่าทาม จนถึงระดับความสูงถึง ๗๐๐ ม. เป็นไม้โตช้า ขึ้นได้ดีในที่มีน้ำท่วมขัง กล้าไม้ต้องการร่มเงา เหมาะสำหรับปลูกใกล้แหล่งน้ำเพื่อยึดดิน ป้องกันการพังทลายของชายตลิ่งและหน้าดิน ผลดึงดูดสัตว์ป่าให้เข้ามาในพื้นที่

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน
- สารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย โพลีคลอริเนตเตดไบฟีนิล (พีซีบี) ไดออกซินและฟูแรน

ประโยชน์ทั่วไป

เนื้อไม้ค่อนข้างแข็ง แต่มีขนาดเล็ก ใช้ทำด้ามเครื่องมือ ผลและใบอ่อนมีรสเปรี้ยวรับประทานได้ นิยมทำแช่อิ่มหรือดอง มีสรรพคุณบรรเทาอาการไอ

มะดัน

๔๐. มะเดื่ออุทุมพร

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Ficus racemosa* L.

ชื่อวงศ์ MORACEAE

ชื่อพื้นเมือง กูแซ เดื่อเกลี้ยง เดื่อน้ำ มะเดื่อ มะเดื่อชุมพร

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูง ๑๐–๓๐ ม. ไม่ผลัดใบ (ผลัดใบเป็นครั้งคราวเมื่อประสบความแห้งแล้ง) เรือนยอดทรงกลมแผ่กว้างและแน่นทึบ เปลือกเรียบสีน้ำตาลปนเทา ภายในมียางสีขาวหม่น กิ่งแก่เกลี้ยง กิ่งอ่อนมีขนประปราย ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบรูปไข่หรือรูปใบหอก กว้าง ๒.๕–๖.๕ ซม. ยาว ๙–๒๐ ซม. ปลายใบแหลม โคนใบมนหรือเบี้ยว ผิวใบด้านบนและด้านล่างเกลี้ยง ใบอ่อนมีขนประปราย ขอบใบเรียบ เนื้อใบค่อนข้างหนา เส้นแขนงใบข้างละ ๔–๘ เส้น ก้านใบยาว ๑.๕–๗.๕ ซม. ดอกเล็กออกเป็นกระจุก ดอกสีเขียว เมื่อแก่เปลี่ยนเป็นแดงอมส้ม มีกลิ่นหอม ออกเป็นช่อแบบมะเดื่อตามกิ่งและลำต้น ดอกแยกเพศร่วมต้น ดอกย่อยฝังตัวอยู่บนฐานรองดอกทรงกลมคล้ายผล ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางช่อดอก ๓–๔ ซม. ก้านช่อดอกยาว ๒–๗ ซม. โคนช่อดอกมีใบประดับรูปไข่ ๓ อัน ยาว ๒–๓ มม. ผลแบบมะเดื่อ รูปคล้ายกรวยหรือค่อนข้างกลม สีเหลืองหรือแดง ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๒–๒.๕ ซม. เมล็ดแข็ง มีหลายเมล็ดต่อช่อผล ผลดึงดูดนกได้ดี

พบได้ในป่าผลัดใบ ป่าเบญจพรรณในระดับล่างถึงป่าดิบเขาสูงถึง ๘๐๐ ม. เหนือระดับน้ำทะเล เป็นไม้ที่คงทนต่อไฟ จึงมักไม่ตายเมื่อเกิดไฟป่า

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน
- สารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย โพลีคลอริเนตเตดไบฟีนิล (พีซีบี) ไดออกซินและฟูแรน
- ฝุ่นละออง

ประโยชน์ทั่วไป

ปลูกเป็นไม้ประดับกลางแจ้ง ปลูกให้ร่มเงาในสวนป่าเพื่อเป็นอาหารของนก เนื้อไม้ใช้ทำฟืนและถ่าน ผลสุกกินเป็นผลไม้สดและใช้เป็นยากลางบ้าน ผลเป็นยาขับลม รากใช้แก้บาดแผล แก้ไข้ ไข้หวัด ไข้กาฬ ไข้หัว ไข้ตักกะสิลา แก้ร้อนใน แก้โรคงูสวัด เริม และโรคกาฬ เปลือกลำต้นใช้ภายนอกแก้บาดแผล เป็นยาสมานแผล ใช้ภายใน กล่อมเสมหะ กล่อมโลหิต แก้ไข้ แก้ท้องร่วง บิด ปวดท้อง ลมในท้องและแก้อาเจียน ต้นแก้บาดแผลและท้องร่วง ยางจากลำต้นแก้งูสวัดและเริม ใบแก้น้ำดี

หมายเหตุ ไม้มงคลพระราชทานประจำจังหวัดชุมพร

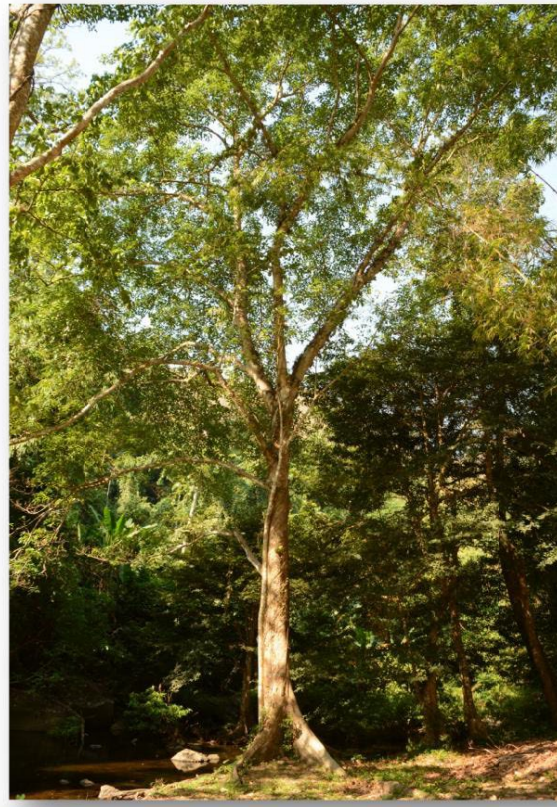

มะเดื่ออุทุมพร

มะเดื่ออุทุมพร

๔๑. มะพอก

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Parinari anamensis* Hance

ชื่อวงศ์ CHRYSOBALANACEAE

ชื่อพื้นเมือง กระท้อนลอก จัด จั๊ด ตะเลาะ ตะโลก ท่าลอก ประดงไฟ ประดงเลือด พอก มะคลอก มะมื่อ หมักมอก หมักมื่อ หมากรอก เหลอะ

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูง ๑๐–๓๐ ม. เรือนยอดเป็นพุ่มกลมทึบหรือแผ่กว้าง ลำต้นมีเส้นผ่านศูนย์กลาง ๓๐–๗๐ ซม. มักมีพูพอนกระจายตามลำต้น แตกกิ่งก้านสาขาค่อนข้างหนาแน่นจากบริเวณของลำต้นที่สูงได้ถึง ๑๐ ม. กิ่งอ่อนมักจะย้อยลง เปลือกลำต้นเมื่อยังอ่อนมีผิวสีเหลือง เมื่อแก่สีน้ำตาลปนเทา แตกเป็นร่องตื้นและล่อนเป็นสะเก็ด ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบรูปไข่ กว้าง ๔–๙ ซม. ยาว ๖–๑๕ ซม. ปลายใบโค้งมน แหลมหรือเป็นติ่งแหลม โคนใบมนหรือตัด ขอบใบเรียบ เนื้อใบหยาบหนาคล้ายหนัง ผิวใบด้านบนเกลี้ยง ด้านล่างมีขนละเอียดสีน้ำตาลปนเหลืองปกคลุม บางครั้งขนเป็นสีขาวในช่วงใบอ่อนหรือช่วงที่โตเร็ว เส้นแขนงใบข้างละ ๑๒–๑๕ เส้น ก้านใบมีขนสีน้ำตาล ดอกสีขาว มีกลิ่นหอม ออกรวมเป็นช่อแบบช่อแยกแขนงตามปลายกิ่ง ทรงคล้ายสามเหลี่ยม ช่อดอกยาว ๕–๑๐ ซม. ก้านช่อดอกปกคลุมด้วยขนยาวห่างๆ ประปราย ดอกย่อยสมบูรณ์เพศ ผลแบบผลมีเนื้อ หนึ่งถึงหลายเมล็ด รูปกลมหรือรูปรี สีน้ำตาล ผิวผลมีเกล็ดเล็กๆ สีเทาปกคลุม เมล็ดรูปไข่ปลายแหลม เมื่อแก่สีน้ำตาลอมเหลือง

พบในป่าเบญจพรรณและป่าดิบทั่วไป เป็นไม้มีทรงพุ่มกลมทึบขนาดใหญ่ เหมาะสำหรับปลูกให้ร่มเงาในที่สาธารณะ

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน
- สารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย โพลีคลอริเนตเตดไบฟีนิล (พีซีบี) ไดออกซินและฟูแรน
- ฝุ่นละออง

ประโยชน์ทั่วไป

เปลือกประคบแก้ช้ำในและแก้ปวดบวม แก่นต้มน้ำดื่มและอาบแก้ประดง แก้ผื่นคันทั่วตัว ปวดแสบร้อน มีน้ำเหลืองไหลซึม รักษาโรคหืด ผลสุกและเนื้อเยื่อภายในเมล็ดเป็นอาหารของคนและสัตว์ น้ำมันจากเมล็ดเป็นน้ำมันขัดเงากันซึม ใช้ประกอบในการฉาบเครื่องเขินและทำร่ม

มะพอก

๔๒. มะม่วงป่า

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Mangifera caloneura* Kurz

ชื่อวงศ์ ANACARDIACEAE

ชื่อพื้นเมือง ม่วงเทียน มะม่วงกะล่อน มะม่วงขี้ใต้ มะม่วงเทพรส

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูงประมาณ ๑๐–๔๐ ม. ไม่ผลัดใบ ทรงต้นสูงจากโคนต้นถึงกิ่งแรกสั้น เรือนยอดโปร่ง เปลือกเรียบ สีน้ำตาลปนเทาอ่อนๆ กิ่งก้านสาขาเป็นพุ่มกลมกว้างๆ แน่นทึบ กิ่งอ่อนเกลี้ยง ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบรูปยาวรี รูปขอบขนานแคบหรือรูปหอก ขนาดใบกว้าง ๓–๑๐ ซม. ยาว ๑๖–๔๕ ซม. โคนใบสอบหรือมน ปลายใบเป็นติ่งแหลมค่อนข้างยาว เนื้อใบหนาเกลี้ยงเป็นมัน สีเขียวเข้ม ใบอ่อนจะออกสีม่วงอ่อน เส้นแขนงใบ ๒๐–๓๐ คู่ เส้นเรียวโค้งเป็นระเบียบ ก้านใบเรียวยาว ๒.๕–๑๓ ซม. โคนก้านบวม ดอกออกเป็นช่อแบบช่อแยกแขนง มีทั้งดอกสมบูรณ์เพศและดอกเพศผู้ ดอกสีขาวนวลหรือสีเหลืองอ่อน มีกลิ่นหอม ออกเป็นช่อใหญ่ตามปลายกิ่ง แต่ละช่อยาว ๑๘–๓๐ ซม. ตามก้านช่อมีขนนุ่ม ดอกย่อยมีขนาดเล็กประมาณ ๒ มม. ดอกเพศผู้ กลีบดอกและกลีบรองดอก อย่างละ ๔–๕ กลีบ กลีบรองกลีบดอกรูปขอบขนานแกมรูปไข่ งอเป็นกระพุ้ง ขนาด ๑.๒–๓.๕ มม. กลีบดอกมนขนาด ๒–๓.๕ มม. สีเหลืองอ่อน มีเส้นสีเหลืองหรือสีแดงบริเวณโคนกลีบ เกสรเพศผู้ ๕ อัน มีเพียง ๑ อัน ที่ไม่เป็นหมัน อับเรณูสีม่วง รังไข่กลม ผลเดี่ยว แบบผลเมล็ดเดียวแข็ง ลักษณะผลแตกต่างกันตามพันธุ์ คือ กลม กลมรี รูปไต หรือรูปประมิด กว้าง ๔–๑๐ ซม. ยาว ๕–๒๐ ซม. ผลอ่อนมีน้ำยางมาก ผลยังไม่สุกมีเปลือกสีเขียว เมื่อสุกเปลี่ยนเป็นสีเหลืองหรือสีส้ม กลิ่นหอม มีเนื้อเยื่อหุ้มและเป็นเส้นใยมาก ภายในผลมีเมล็ด ๑ เมล็ด

พบขึ้นประปรายตามป่าดงดิบและป่าเบญจพรรณผสมใกล้ๆ ลำห้วย ที่ความสูงจากระดับน้ำทะเลไม่เกิน ๗๐๐ ม. ส่วนมากปลูกเป็นไม้ผลทั่วๆ ไป ตามบริเวณที่อยู่อาศัยหรือสวนขนาดใหญ่ และมีพันธุ์ต่างๆ (varieties) ในประเทศไทยประมาณ ๑๐๐ พันธุ์ เป็นไม้โตช้า ในระยะกล้าไม้ต้องการแสงมาก ควรปลูกไปพร้อมกับไม้โตเร็วหรือไม้เบิกนำได้ ทรงพุ่มกว้าง จึงควรเว้นระยะห่างพอสมควร พันธุ์ไม้สามารถปลูกริมตลิ่งที่อยู่สูงถัดเข้ามา ไม่ได้ถูกน้ำท่วมเป็นประจำทุกปี แต่ทนทานต่อความชื้นสูง ทนทานต่อระดับน้ำใต้ดินสูง และทนต่อน้ำท่วมหลาก แต่ไม่แช่ขังเป็นเวลานาน

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน
- สารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย โพลีคลอริเนตเตดไบฟีนิล (พีซีบี) ไดออกซินและฟูแรน

ประโยชน์ทั่วไป

ใบอ่อนและผลใช้รับประทาน ใบแก่ใช้ในการทำสีย้อมสีเหลือง เนื้อไม้ใช้ก่อสร้างที่อยู่อาศัย เปลือก ดอก และเนื้อในเมล็ด แก้ท้องเสีย แก้บิด แก้อาเจียน ใบรักษาโรคเกี่ยวกับคอและไอ ลำต้นและน้ำยางจากผลแก้คันรักษาโรคผิวหนัง ผลบำรุงกำลัง ขับปัสสาวะ

มะม่วงป่า

๔๓. มะหวด

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Lepisanthes rubiginosa* (Roxb.) Leenh.

ชื่อวงศ์ SAPINDACEAE

ชื่อพื้นเมือง กะซำ กำจำ กำซำ ชันรุ ซำ นำซำ มะจำ มะหวดบาท มะหวดป่า มะหวดลิง สีฮอกน้อย หวดคา หวดฆ่า หวดลาว

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูงได้ถึง ๑๖ ม. ไม่ผลัดใบ เรือนยอดกลมหรือรี เปลือกเรียบหรือแตกเป็นสะเก็ด สีน้ำตาลปนเทา กิ่งมีขนยาวสีน้ำตาลแดงหนาแน่น ใบประกอบแบบขนนกชั้นเดียว ปลายคู่เรียงเวียนสลับ ใบย่อย ๓–๙ คู่ รูปไข่หรือรูปใบหอกแกมรูปไข่กลับ กว้าง ๒–๑๑ ซม. ยาว ๔–๓๐ ซม. ปลายใบป้านถึงเรียวแหลม โคนใบมนถึงรูปลิ่มกว้าง ขอบใบเรียบ แผ่นใบหนามีขนนุ่มสีน้ำตาล มีเส้นแขนงใบข้างละ ๘–๑๑ เส้น ก้านใบยาว ๒–๓ มม. ดอกสีขาวอมเหลือง มีกลิ่นหอม ออกเป็นช่อแบบช่อแยกแขนงตามปลายกิ่งยาว ๑๒–๓๐ ซม. ดอกแยกเพศร่วมต้น กลีบเลี้ยงรูปไข่กว้างเกือบกลม ยาว ๑.๒–๓ มม. กลีบดอก ๔–๕ กลีบ รูปไข่กลับ ยาว ๒–๔ มม. มีก้านกลีบสั้นๆ ปลายก้านมีเกล็ด และมีสัน ๒ สัน รูปคล้ายกระบอง ปลายมีขนยาว จานฐานดอกเป็นวง เกสรเพศผู้ ๘ อัน ผลแบบผลผนังชั้นใน แข็ง มีเนื้อเมล็ดเดียว รูปกลมรี ยาว ๐.๘–๑.๓ ซม. สีม่วงเข้มหรือดำ แยกเป็น ๒ พู ผิวเกลี้ยง เมล็ดกลมรีสีน้ำตาลมัน

พบกระจายพันธุ์ทั่วทุกภาคของประเทศ ขึ้นตามป่าผลัดใบ ดิบแล้ง ชายป่า ริมลำธาร ระดับความสูง ๓๐๐–๑,๒๐๐ ม. เป็นไม้โตค่อนข้างช้า ขึ้นง่าย ทนความแห้งแล้งได้ดี เป็นไม้ขนาดเล็ก เหมาะสำหรับปลูกเป็นไม้ชั้นรอง เป็นไม้ที่มีประโยชน์หลายอย่าง ผลสุกช่วยดึงดูดสัตว์ให้เข้ามาในพื้นที่

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน
- ฝุ่นละออง

ประโยชน์ทั่วไป

พุ่มใบและผลสวยงาม เหมาะปลูกในสวนป่าเพื่อเป็นอาหารของนก เนื้อไม้แข็ง ใช้ในการก่อสร้าง ทำเครื่องมือการเกษตร ใบอ่อนกินเป็นผัก แก้ไข้ ผลสุกมีรสหวานรับประทานเป็นผลไม้ ยาสมานแผล แก้ปวดมวนในท้อง ท้องร่วง บิดมูกเลือด และไข้รากสาด เปลือกลำต้นเป็นยาสมานแผล แก้บิด บิดมูกเลือด ปิดธาตุ แก้ธาตุพิการ รากใช้ภายนอกแก้โรคผิวหนัง ผื่นคัน แก้งูสวัด ใช้ภายในแก้ไข้ ไข้ที่มีพิษร้อน ไข้ปวดศีรษะ ไข้ฝีภายใน แก้ซาง ไอกรน กระษัยเส้นเอ็น ปอดพิการ วัณโรค และขับพยาธิ

มะหวด

มะหวด

๔๔. เม่าไข่ปลา

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Antidesma ghaesembilla* Gaertn.

ชื่อวงศ์ PHYLLANTHACEAE

ชื่อพื้นเมือง กูแจ ขะเม่าผา มะเม่า มะเม่าข้าวเบา มังเม่า เม่าทุ่ง

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้พุ่ม หรือไม้ยืนต้นขนาดเล็ก ลำต้นตั้งตรง สูง ๒–๖ ม. กิ่งอ่อนและยอดอ่อนมีขนเรือนยอดแผ่กว้าง เปลือกนอกสีน้ำตาล แตกเป็นร่องตามยาวลำต้น แตกเป็นสะเก็ด เปลือกในสีแดงอมชมพู ใบเดี่ยวเรียงสลับ รูปไข่ถึงรูปวงรี กว้าง ๓.๕–๔.๕ ซม. ยาว ๕–๗ ซม. หลังใบเกลี้ยงหรือมีขนประปราย ท้องใบมีขนสั้นๆ ปลายป้านหรือมีติ่งที่ปลายใบทั้งสองด้าน ใบอ่อนสีชมพูมีขน ใบแก่สีเขียวไม่มีขนหรือมีขนห่างๆ ก้านล่างและเส้นใบด้านบน เส้นใบข้างโค้ง ๖– ๗ คู่ ก้านใบมีขนสีแดงขณะยังอ่อน ดอกออกเป็นช่อที่ซอกใบและปลายกิ่ง ดอกย่อยจำนวนมากสีเขียวขนาดเล็ก ดอกเพศผู้ ๑.๕ มม. สีเขียวออกเหลือง มีกลิ่นเล็กน้อย เรียงห่างๆ บนก้านชูที่ตั้งตรงมี ๒–๘ ช่อ ช่อยาว ๓–๑๐ ซม. ดอกย่อยไม่มีก้าน ชั้นกลีบเลี้ยงมี ๔–๕ พู เกสรเพศผู้ ๔–๕ อัน รังไข่เป็นหมัน ดอกเพศเมีย ๒–๓ มม. ก้านดอก ๐.๕ มม. กลีบเลี้ยง ๐.๙ มม. ปลายเกสรตัวเมีย ๓–๔ แฉก หมอนรองดอกรูปถ้วยมีขนยาว ผลสดรูปทรงกลมเบี้ยว เมื่อสุกสีแดงคล้ำถึงดำ มีเมล็ดเดียว ขนาด ๐.๓–๐.๕ ซม. กลมหรือแบนเล็กน้อย มีขนปกคลุม ด้านบนมีติ่งเล็กๆ

ขึ้นทั่วไปในที่โล่งลุ่มต่ำและป่าพรุ มีเขตกระจายพันธุ์ทั่วทุกภาคของประเทศไทย ชอบแสงแดดจัดชอบดินร่วนซุย และความชื้นต่ำ

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน

ประโยชน์ทั่วไป

เป็นไม้ประดับแต่งสวน ใช้พื้นที่แคบๆ ๒ x ๒ ม. ใบและผลรับประทานได้ รสเปรี้ยวเล็กน้อย ชาวบ้านมักเก็บผลมากินเล่น ใบอ่อนนำมาใส่แกงเพื่อให้มีรสเปรี้ยว และใช้ต้มเป็นผักจิ้ม นอกจากนี้ ใบและผลยังสามารถนำไปต้มน้ำกิน แก้อาการโลหิตจาง ซีด การไหลเวียนโลหิตไม่ดี รากผสมรากถอบแถบ รากไมยราบ และรากพริกขี้หนูอย่างละเท่าๆ กัน ฝนกับสุรา ใช้สำลีชุบพอกบาดแผลแก้พิษงูทุกชนิด

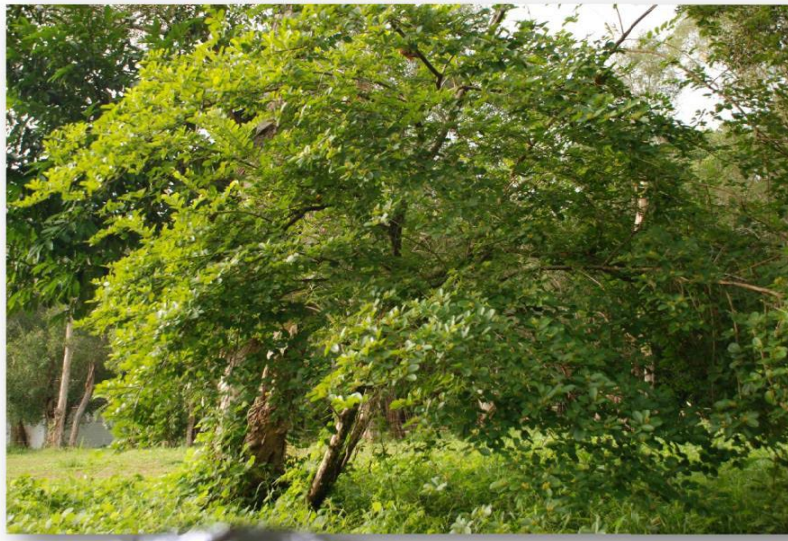

เม่าไข่ปลา

๔๕. ยางนา

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Dipterocarpus alatus* Roxb. ex G. Don

ชื่อวงศ์ DIPTEROCARPACEAE

ชื่อพื้นเมือง กาตีล ขะยาง จ้อง จะเตียล ชันนา ทองหลัก ยาง ยางกุง ยางขาว ยางควาย ยางตัง ยางเนิน ยางแม่น้ำ ยางหยวก ราลอย ลอย

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูงถึง ๕๐ ม. ผลัดใบ เรือนยอดเป็นพุ่มกลม ลำต้นเปลาตรง เปลือกสีน้ำตาลอ่อนหรือเทาอมขาว ค่อนข้างเรียบ อาจแตกเป็นร่องตื้นตามยาวและขวางลำต้น เปลือกในสีน้ำตาลอ่อนอมชมพู ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบรูปไข่หรือรูปรีแกมรูปขอบขนาน กว้าง ๖–๑๕ ซม. ยาว ๑๓–๒๕ ซม. ปลายใบทู่หรือเรียวแหลม โคนใบมนหรือเว้าเข้า แผ่นใบค่อนข้างหนา ผิวใบด้านบนเกลี้ยง ยกเว้นเส้นกลางใบ ผิวใบด้านล่างมีขนนุ่ม เส้นแขนงใบข้างละ ๑๔–๑๗ ซม. ก้านใบยาว ๔ ซม. หูใบสีเทาอมเหลือง มีขนนุ่ม ช่อดอกแบบช่อกระจะสั้น ออกที่ง่ามใบใกล้ปลายกิ่ง ดอกสีชมพู กลีบเลี้ยงมีครีบตามยาว ๕ ครีบ ปลายแยกเป็น ๕ แฉก มีขนสีน้ำตาล กลีบดอกมี ๕ กลีบ เกยซ้อนเวียนเป็นรูปกังหัน ดอกบานเต็มที่กว้าง ๒–๓ ซม. ผลแบบผลเปลือกแข็งเมล็ดเดียว ทรงกลมรี กว้าง ๑.๕–๒ ซม. ยาว ๓–๔ ซม. มีครีบตามยาว ๕ ครีบ ปีกคู่ยาว ๒ ปีก ยาวไม่เกิน ๑๖ ซม. สีแดงสด ปีกสั้น ๓ ปีก เมล็ดมีขนสั้นนุ่ม ปลายมีติ่งแหลม

ขึ้นในป่าดิบแล้ง เกือบทั่วประเทศ ยกเว้นภาคใต้ตอนล่าง ระดับความสูงจนถึงประมาณ ๕๐๐ ม. เป็นไม้ค่อนข้างโตเร็ว ต้องการแสงมาก ขึ้นได้ดีตามพื้นที่ชายน้ำที่มีดินลึกมากกว่า ๑ ม. หรือสันดอนชายแม่น้ำที่มีน้ำท่วมปกติไม่เกิน ๑ เดือน ต้นที่อายุเกิน ๑ ปี ทนต่อน้ำท่วมขังได้นานกว่า ๑ เดือน เหมาะสำหรับการฟื้นฟูป่าในพื้นที่ราบน้ำท่วมถึง และปลูกผสมผสานกับไม้ในป่าดิบแล้ง โดยเฉพาะไม้วงศ์ยางด้วยกัน อย่างไรก็ตาม ยางนาไม่ขึ้นชิดริมตลิ่งเหมือนตะเคียนทอง เนื่องจากระบบไม่แข็งแรงเท่า

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน
- สารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย โพลีคลอริเนตเตดไบฟีนิล (พีซีบี) ไดออกซินและฟูแรน
- ฝุ่นละออง

ประโยชน์ทั่วไป

เป็นไม้เศรษฐกิจใช้ในงานก่อสร้างทั่วไป แต่เนื้อไม้แข็งปานกลางไม่ทนทาน ชันและน้ำมันยางใช้ในอุตสาหกรรมผลิตสี เปลือกฟอกโลหิต แก้ปวดตามข้อ แก้ตับอักเสบ ห้ามหนองน้ำมันยางรักษาโรคเรื้อน หนองใน รักษาแผลเน่าเปื่อย ขับเสมหะ ขับปัสสาวะ อุดฟัน แก้ฟันผุ ใบใช้คุมกำเนิด แก้ปวดฟัน ฟันโยกคลอน

หมายเหตุ ไม้มงคลพระราชทานประจำจังหวัดอุบลราชธานี

ยางนา

๔๖. รัง

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Shorea siamensis* Miq.

ชื่อวงศ์ DIPTEROCARPACEAE

ชื่อพื้นเมือง เปา เปาดอกแดง เรียง เรียงพนม ลักป้าว แลบอง เหล้ท้อ เหล่บอง ฮัง

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูง ๑๐–๒๕ ม. ผลัดใบ เรือนยอดกลมหรือรูปสามเหลี่ยม ค่อนข้างโปร่ง ลำต้นปลายตรง เปลือกสีน้ำตาลปนเทา แตกเป็นร่องลึกและเป็นสะเก็ดใหญ่ เปลือกในสีแดงอมน้ำตาล มีน้ำยางสีเหลืองอ่อนหรือสีเหลืองอมน้ำตาล กิ่งอ่อนและใบอ่อนมีขนรูปดาว ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบรูปขอบขนาน กว้าง ๗–๑๒ ซม. ยาว ๑๐–๒๐ ซม. ปลายใบมน โคนใบหยักเว้าเข้าเป็นรูปหัวใจ ใบอ่อนสีน้ำตาลแดง ใบแก่เปลี่ยนเป็นสีแดงก่อนหลุดร่วง มีเส้นแขนงใบข้างละ ๑๔–๑๘ เส้น ดอกสีขาวหรือเหลืองอ่อน มีกลิ่นหอมเย็น ดอกสมบูรณ์เพศ ออกรวมเป็นช่อแบบช่อแยกแขนงตามซอกใบ กลีบดอกเรียงชิดบิดเวียนและพับงอกลับ รูปรีกว้าง ผลแห้งเปลือกแข็งเมล็ดเดียว รูปไข่ กว้าง ๑ ซม. ยาว ๑.๕ ซม. เกลี้ยง อยู่ในกระพุ้งของโคนปีก มีปีกรูปใบพาย ปีกยาว ๓ ปีก ปีกสั้น ๒ ปีก เมื่อผลแก่ถูกแรงลมจะปลิวว่อนหมุนคว้างก่อนร่อนลงบนพื้นดินคล้ายเป็นพรมลูกรัง

เป็นไม้เด่นในป่าเต็งรัง และยังพบในป่าเบญจพรรณแล้งและป่าแดงทั่วไป พบมากในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นไม้เจริญเติบโตช้า ทนแล้งและทนไฟมาก แต่ในระยะกล้าไม้ไม่ทนไฟ สามารถปลูกในดินที่ขาดความอุดมสมบูรณ์และมีหน้าดินตื้น หรือพื้นที่ที่มีหินปะปนแน่นหนา รังเจริญเติบโตได้ดีในดินทุกประเภทที่ระบายน้ำดี ชอบแดดจัดและต้องการน้ำน้อย เหมาะที่จะปลูกในพื้นที่กว้างขวางหรือตามรีสอร์ท เนื่องจากทรงพุ่มสวยงาม เปลือกลำต้นและดอกสวยงาม ทนแล้งและทนลมแรงได้ดีเป็นพิเศษ

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน

ประโยชน์ทั่วไป

เนื้อไม้แข็งและทนทาน นิยมนำมาก่อสร้างอาคารบ้านเรือน เรือ และเครื่องมือเกษตรกรรม ชันใช้ผสมน้ำมันทาไม้และเรือ ใบใช้ห่อขนมแทนใบตอง และรักษาแผลพุพองของเด็ก เปลือกแก้โรคทางเดินอาหาร แก่นเป็นยาอายุวัฒนะ

หมายเหตุ ถือเป็นไม้มงคลชนิดหนึ่ง ซึ่งเชื่อว่าหากบ้านใดปลูกเป็นไม้ประจำบ้าน จะมีแต่ความสงบร่มเย็น

รัง

๔๗. ราชพฤกษ์

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Cassia fistula* L.

ชื่อวงศ์ FABACEAE

ชื่อพื้นเมือง กุเพยะ คูน ชัยพฤกษ์ ปือยู ปูโย เปอโซ แมะหล่าหยู่ ราชพริก ลมแล้ง ลักเคยลักเกลือ

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูงถึง ๑๕ ม. ผลัดใบ เรือนยอดเป็นพุ่มกลม กิ่งอ่อนห้อยลง เปลือกเรียบแตกเป็นสะเก็ดสีเทา ใบประกอบแบบขนนก ปลายคู่เรียงสลับ ใบย่อยมี ๓–๘ คู่ เรียงตรงข้ามหรือเยื้องกันเล็กน้อย ใบย่อยรูปขอบขนานแกมรูปไข่ ปลายแหลม โคนรูปลิ่มกว้าง ขอบใบเรียบ ใบอ่อนมีขนนุ่มเล็กน้อย ใบแก่เกลี้ยง ช่อดอกแบบช่อกระจะออกตามง่ามใบ ห้อยลงยาว ๒๐–๔๐ ซม. กลีบเลี้ยง ๕ กลีบ รูปรีหรือรูปกลม กลีบดอก ๕ กลีบ สีเหลือง รูปรี ปลายกลม โคนสอบแหลมเป็นก้าน เกสรเพศผู้มี ๑๐ อัน ไม่เท่ากัน รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ รูปขอบขนาน มีก้านชูรังไข่ รังไข่และก้านเกสรเพศเมียมีขนกำมะหยี่ปกคลุม ผลเป็นฝักทรงกลมตรง รูปขอบขนาน ผิวเกลี้ยง ผลแก่สีดำ ยาว ๒๐–๖๐ ซม. เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๒ ซม. เมล็ดมีจำนวนมาก รูปรี แบน สีน้ำตาลเป็นเงา ยาวประมาณ ๑ ซม.

พบในป่าเบญจพรรณและป่าเต็งรัง ที่ความสูงจากระดับน้ำทะเลไม่เกิน ๖๐๐ ม. นิยมปลูกเป็นไม้ประดับทั่วประเทศ เป็นไม้โตช้า ในระยะกล้าไม้ต้องการแสงมาก ระบบรากแผ่กว้างลึก เหมาะสำหรับการปลูกฟื้นฟูป่าชายน้ำหรือที่ราบลุ่ม โดยเฉพาะในป่าเบญจพรรณที่แห้งแล้ง ช่วยบำรุงดิน เจริญเติบโตได้ในดินแทบทุกชนิด ชอบแสงแดดจัดหรือกลางแจ้ง ต้องการน้ำน้อย ปลูกง่ายเลี้ยงง่าย ทั้งยังทนต่อสภาพธรรมชาติและโรคพืชได้ดี ไม่ทนน้ำท่วมขัง ควรระวังในเรื่องด้วงแมลงปีกแข็งที่ชอบไชลำต้นและกิ่ง

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน

ประโยชน์ทั่วไป

เปลือกทำให้เกิดลมเบ่งในการคลอดบุตร เปลือกและไม้ใช้ฟอกหนัง และใช้บดทาผื่นตามร่างกาย แก่นขับพยาธิไส้เดือน เนื้อไม้สีแดงแกมเหลือง ทนทาน ใช้ทำเสา ล้อเกวียน ใบต้มกินเป็นยาระบาย ดอกแก้ไข้ รักษาแผลเรื้อรัง ฝักเนื้อในรสหวาน เป็นยาระบาย ช่วยบรรเทาอาการแน่นหน้าอก แก้ขัดข้อ แก้ท้องผูก ขับเสมหะ รากฝนทาแก้กลาก เป็นยาระบาย ขับพยาธิ

หมายเหตุ ราชพฤกษ์เป็นไม้มงคลนามมีความหมายถึง “ต้นไม้ของพระราชา” เป็นไม้ที่มีคุณค่าสูงและถือเป็นต้นไม้สัญลักษณ์ประจำชาติไทย เวลาดอกราชพฤกษ์บานเหลืองอร่ามเต็มต้นยังถือเป็นสัญลักษณ์แห่งศาสนาพุทธ ซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติไทยอีกด้วย จึงมีความเชื่อกันว่าหากบ้านใดปลูกต้นราชพฤกษ์ไว้ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ จะทำให้คนในบ้านมีเกียรติ มีศักดิ์ศรีสง่างาม เป็นผู้ประกอบคุณงามความดีตามหลักพระพุทธศาสนา และมีความมั่งคั่งร่ำรวย เพราะราชพฤกษ์ออกดอกเป็นพวงช่อสีเหลือง เปรียบเสมือนพวงทองคำ

ราชพฤกษ์

๔๘. ลำพูทะเล

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Sonneratia ovata* Backer

ชื่อวงศ์ LYTHRACEAE

ชื่อพื้นเมือง ลำพูหิน ลำแพน

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูง ๔–๑๒ ม. ไม่ผลัดใบ ทรงพุ่มค่อนข้างกลม แตกกิ่งต่ำกิ่งอ่อนสีขาวอมเขียว กิ่งเป็นรูปสี่เหลี่ยม เปราะ เกลี้ยงเป็นมัน เปลือกสีเทาดำอมน้ำตาล แตกเป็นร่องตื้นตามยาวลำต้น มีช่องระบายอากาศเป็นรูสีน้ำตาลอยู่ประปราย รากหายใจรูปคล้ายหมุด ยาว ๑๕–๓๐ ซม. เหนือผิวดิน ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก แผ่นใบรูปไข่กว้างถึงรูปเกือบกลม กว้าง ๒.๕–๑๐ ซม. ยาว ๔–๙ ซม. ปลายใบตัดเว้าบุ๋ม โคนใบมน ขอบใบเรียบ แผ่นใบหนา กรอบเป็นมันทั้งสองด้าน มีเส้นแขนงใบข้างละ ๑๐–๑๔ เส้น ก้านใบยาว ๐.๓–๑.๕ ซม. โคนใบกลม สีเขียวเข้ม ลำต้นที่มีอายุมากใบมักจะบิดเบี้ยวไม่สมมาตร ดอกเดี่ยวหรือเป็นช่อกระจุก ช่อละ ๓–๕ ดอก ออกที่ซอกใบและปลายกิ่ง สีขาว ก้านดอกย่อยยาว ๑–๒ ซม. บางครั้งไม่มีก้านดอกย่อย กลีบเลี้ยง โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปจาน ปลายแยกเป็นแฉกสามเหลี่ยม ๖ แฉก มีขน กลีบเลี้ยงงุ้มเข้าหากัน มีสีชมพูที่โคนกลีบด้านใน กลีบดอก ๖ กลีบ รูปสามเหลี่ยมแกมรูปไข่ ยาวกว่าหลอดเล็กน้อย ด้านบนนุ่มคล้ายกำมะหยี่ สีเหลืองอมเขียว และสีชมพูเรื่อๆ ที่โคนกลีบด้านใน กลีบดอกไม่ปรากฏ ก้านดอกยาว ๓ ซม. ดอกบานเต็มที่กว้าง ๔–๔.๕ ซม. ผลสดแบบมีเนื้อหลายเมล็ด ทรงกลมแบน กว้าง ๕–๕.๗ ซม. หนา ๓.๕–๔.๕ ซม. ด้านแนวนอนยาวกว่าแนวตั้ง กลีบเลี้ยงห่อหุ้มผลตลอดเวลา กลีบเลี้ยงสากมือเหมือนมีขนอยู่ เมล็ดรูปเกือกม้า

ขึ้นตามป่าชายเลนด้านในริมคลองริมแม่น้ำ ที่มีระดับน้ำทะเลขึ้นน้ำลง ปลูกได้ในทุกสภาพพื้นดิน ที่ความชื้นสูง แสงแดดเต็มวัน ออกผลทั้งปี

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน
- สารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย โพลีคลอริเนตเตดไบฟีนิล (พีซีบี) ไดออกซินและฟูแรน

ประโยชน์ทั่วไป

ปลูกเป็นไม้ประดับ ผลดิบและสุกกินได้ เกสรของดอกใช้เป็นผักจิ้มน้ำพริก

ลำพูทะเล

๔๙. สนทะเล

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Casuarina equisetifolia* L.

ชื่อวงศ์ CASUARINACEAE

ชื่อพื้นเมือง กู

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูง ๑๐–๒๐ ม. ไม่ผลัดใบ ลำต้นปลายตรง เปลือกสีน้ำตาลปนเทา แตกเป็นสะเก็ดเล็ก ๆ ใบเดี่ยว เรียงเป็นวงกลม มีลักษณะเป็นเกล็ด (scale leaf) รูปสามเหลี่ยมขนาดเล็ก ข้อละ ๖–๘ ใบ สีเหลืองอมเขียว ดอกแยกเพศอยู่ร่วมต้น ดอกเพศผู้สีขาว เกสรสีน้ำตาล รูปกระบองเรียว ออกตามปลายกิ่ง ยาว ๑–๓ ซม. ดอกบานเต็มที่กว้าง ๑ มม. ดอกเพศเมียสีแดง ออกตามลำต้นใกล้ปลายกิ่ง รูปทรงกระบองหรือเกือบกลม ช่อดอกออกเป็นช่อแบบช่อกระจุกแน่น กว้าง ๔–๕ มม. ดอกย่อยไม่มีก้าน ก้านช่อดอกยาวประมาณ ๑ ซม. ผลแห้งแตก เป็นผลรวม ทรงกลม ขนาด ๑–๑.๕ ซม. สีเขียวอมเหลือง เมื่อแก่จะแตกตามรอยประสาน เมล็ดกลมรี ยาว ๖–๗ มม. มีปีกที่ปลายเมล็ด

เป็นไม้พื้นเมืองของไทย พบขึ้นอยู่ตามธรรมชาติบนหาดทราย ชายทะเลทั่วไป ที่ความสูงจากระดับน้ำทะเลจนถึง ๑,๕๐๐ ม. สามารถเจริญเติบโตได้ทั้งในดินเปรี้ยวและดินเลว ทนทานต่อสภาพที่มีหินปูนและดินเค็มเล็กน้อยได้เป็นอย่างดี เนื่องจากเป็นพันธุ์ไม้ที่มีรากเป็นปม (nodule) ซึ่งทำหน้าที่ containing nitrogen–fixing actomycete microorganisms แต่ไม่สามารถเจริญเติบโตต่อไปได้ในดินที่แน่น หรือดินที่เป็นดินเหนียว ในพื้นที่ที่มีน้ำขังเป็นครั้งคราวก็พอจะทนทานอยู่ได้ สามารถขึ้นได้ดีในดินที่มีความชื้นมาก เช่น ดินบริเวณชายฝั่งทะเล ถึงแม้ว่าสภาพอากาศจะมีช่วงแล้งในปีหนึ่ง ๖–๗ เดือน ก็สามารถทนได้ แต่ถ้าความชื้นในดินน้อยเมื่อพบกับสภาพอากาศแห้งแล้งติดต่อกันยาวนาน สนทะเลก็อาจตายได้

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ฝุ่นละออง

ประโยชน์ทั่วไป

ปลูกเป็นแนวกันลม สามารถต้านทานลมได้ดี ใช้ในการก่อสร้าง ทำเชื้อเพลิง ทำกระดาษ ฟอกหนัง เลี้ยงสัตว์ ปลูกเป็นไม้ประดับ เปลือกแก้บิด แก้ท้องร่วง สมานแผล แก้โรคเหน็บชา ทำให้ประจำเดือนมาปกติ ใบขับปัสสาวะ แก้จุกเสียด แก้ปวดท้อง เมล็ดแก้ปวดศีรษะ

สนทะเล

๕๐. สัก

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Tectona grandis* L. f.

ชื่อวงศ์ LAMIACEAE

ชื่อพื้นเมือง เคาะเยียโอ ปายี้ ปีฮี ปีฮือ เป้อยี เส่บายี้

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูงได้ถึง ๓๐ ม. ผลัดใบ เรือนยอดรูปกลมหรือไข่ ลำต้นเปลาตรง โคนต้นมักเป็นพูพอนต่ำ เปลือกชั้นนอกสีน้ำตาลอ่อนหรือสีเทา เรียบหรือล่อนออกเป็นแถบตื้นตามยาว เปลือกชั้นในสีเขียวอ่อน ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม ใบรูปไข่กลับกว้างหรือรูปไข่ กว้าง ๑๒–๓๕ ซม. ยาว ๑๕–๗๕ ซม. ปลายใบแหลม โคนใบมนหรือรูปลิ่ม ผิวใบด้านบนสาก ด้านล่างมีขนอ่อนนุ่มขยี้แล้วมีสีแดงติดมือ เส้นแขนงใบข้างละ ๙–๑๔ เส้น ก้านใบยาว ๑–๕ ซม. ดอกสีขาวสมมาตรด้านข้าง ออกเป็นช่อแบบช่อแยกแขนงตามปลายกิ่ง กลีบเลี้ยง ๖ กลีบ กลีบดอกรูปกรวยปลายแยกเป็น ๖ กลีบ แผ่บานโค้งไปด้านหลังมีขน ดอกบานเต็มที่กว้างประมาณ ๓ มม. ผลแบบผลหนังชั้นในแข็ง ผลแห้งค่อนข้างกลม สีเขียวอ่อนแกมเหลือง ขนาด ๑.๕–๒ ซม. ประกอบด้วยชั้นของกลีบเลี้ยงที่พองลมคล้ายกระดาษห่อหุ้มเมล็ด เมล็ดแข็งขนาด ๑ ซม. มีขนคล้ายไหมภายในมี ๔ ช่อง แต่ละช่องมี ๑ เมล็ด

ขึ้นเป็นไม้เด่นในป่าผลัดใบผสมทางภาคเหนือ แต่สามารถปลูกและเจริญเติบโตได้ในภาคอื่นๆ เป็นไม้เบิกนำ โตเร็วในระยะแรก ต้องการแสงมาก ผลัดใบเป็นเวลานาน ระบบรากตื้นแผ่กว้าง ปกติจะเจริญเติบโตได้ดีบนดินที่สลายมาจากหินปูนหรือหินดินดาน โดยเฉพาะดินที่ลึกมากกว่า ๕๐ ซม. ในธรรมชาติมักขึ้นร่วมกับไผ่ซาง *(Dendrocalamus membranaceus* Munro*)* ซึ่งไผ่ซางสามารถพบได้ทั่วประเทศ และเป็นไม้ดัชนีบ่งบอกความเหมาะสมพื้นที่ปลูกสักได้ เหมาะสำหรับปลูกผสมผสานกับไม้โตเร็วและโตช้าได้หลายชนิดของป่าผลัดใบผสม ซึ่งผลัดใบไม่นาน มีระบบรากลึก และควรมีสัดส่วนของสักเพียงประมาณร้อยละ ๒๐ การป้องกันไฟในระยะแรกเป็นสิ่งสำคัญในการปลูกสัก

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน
- สารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย โพลีคลอริเนตเตดไบฟีนิล (พีซีบี) ไดออกซินและฟูแรน
- ฝุ่นละออง

ประโยชน์ทั่วไป

เป็นไม้ที่มีขนาดใหญ่และโตเร็ว เหมาะสำหรับปลูกริมถนนหลวง เกาะกลางถนนร่องกลางระหว่างถนนหรือปลูกเป็นสวนป่าในพื้นที่ทั่วไป ไม้สักเป็นไม้ที่มีคุณค่ามาก เนื้อไม้มีสีเหลืองทองมีลวดลายสวยงาม เนื้อไม้อ่อนหรือแข็งปานกลาง เลื่อยไสกบตกแต่งง่าย นิยมทำเครื่องเรือนแกะสลักและทำเป็นเฟอร์นิเจอร์ในบ้าน ก่อสร้างบ้านเรือน ทำเสา ทำพื้น กรอบหน้าต่างและอื่นๆ ตลอดจนในอุตสาหกรรมแผ่นไม้อัด มีสารที่มีฤทธิ์ในการไล่ปลวก และมีฤทธิ์ในการต่อต้านมอดหรือเชื้อราต่างๆ ที่มาทำลาย ใช้เป็นยาพื้นบ้าน เปลือกลำต้นเป็นยาคุมธาตุ ฝาดสมานแผลและแก้มะเร็ง เนื้อไม้ภายนอกใช้เป็นยาแก้โรคผิวหนัง แก่นใช้ขับปัสสาวะ แก้บวมน้ำ แก้ไข้ แก่นและใบขับลมในลำไส้ รักษาเบาหวาน ดอกเป็นยาขับปัสสาวะ กิ่งไม้ใช้เป็นฟืนได้อย่างดี

หมายเหตุ ไม้มงคลพระราชทานประจำจังหวัดอุตรดิตถ์

สัก

๕๑. สำรอง

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Scaphium affine* (Mast.) Pierre

ชื่อวงศ์ MALVACEAE

ชื่อพื้นเมือง แก่นเพา จอง หมากจอง พุงทะลาย สำรองดอกขาว

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูงได้ถึง ๔๐ ม. เรือนยอดเป็นรูปกรวย เจดีย์ถึงกลม ลำต้นเปลาตรง โคนต้นเป็นพูพอน สูงถึง ๒ ม. เปลือกนอกสีน้ำตาลเทาอ่อน แตกเป็นร่องตื้นๆ ตามยาว เปลือกในสีน้ำตาลอมส้ม ยอดอ่อน สีน้ำตาลอมแดง มีขนสีสนิมปกคลุม มีหูใบ รูปลิ่มแคบ มีขนสีสนิมปกคลุม ใบเดี่ยว เรียงเวียน รูปไข่ถึงรูปขอบขนานแกมไข่ กว้าง ๗–๑๐ ซม. ยาว ๑๓–๒๒ ซม. โคนใบเว้าเล็กน้อยหรือรูปลิ่มถึงตัด ปลายใบแหลมหรือเรียวแหลม ใบเกลี้ยง คล้ายแผ่นหนัง เส้นแขนงใบ ๔–๘ คู่ ใบของไม้หนุ่ม (อายุ ๒–๑๐ ปี) มี ๓–๕ แฉก ก้านใบยาว ๕–๒๑ ซม. ดอกสีขาวอมเขียว ช่อดอกแบบช่อแยกแขนง ยาว ๑๔–๒๐ ซม. (ช่อดอกที่ติดใกล้ปลายยอด อาจยาวเพียง ๓ ซม.) ออกตามง่ามใบหรือปลายยอด ตั้งตรง ดอกอัดแน่น วงกลีบรวม รูประฆัง เส้นผ่านศูนย์กลาง ๕–๗ มม. มีกลีบรวม (tepal) ๕ กลีบ กว้าง ๑.๕–๒ มม. ยาว ๓–๔ มม. มีขนสั้นนุ่ม ก้านชูเกสรร่วมตั้งตรง ผลแห้งแตกด้านเดียว คล้ายรูปเรือ กว้าง ๕–๖ ซม. ยาว ๑๘–๒๐ ซม. เมล็ดรูปรี กว้าง ๑.๔–๒ ซม. ยาว ๓–๓.๕ ซม. เมล็ด (เมื่อล้างวุ้นออกแล้ว) ทรงรี กว้าง ๑.๒–๑.๕ ซม. ยาว ๑.๘–๒.๕ ซม.

พบในป่าดิบทางภาคตะวันออก (บริเวณอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย จังหวัดอุบลราชธานี) ภาคตะวันออกเฉียงใต้ (บริเวณจังหวัดฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด) และภาคใต้ (บริเวณจังหวัดยะลา) ที่ความสูงจากระดับน้ำทะเล ๘๐–๗๐๐ ม.

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน
- ฝุ่นละออง

ประโยชน์ทั่วไป

ใช้เป็นเครื่องดื่ม เป็นยารักษาโรค ใช้ก่อสร้างเครื่องเรือนและเครื่องใช้ต่างๆ เนื้อไม้จัดเป็นกึ่งไม้เนื้ออ่อนและไม้เนื้อแข็ง ค่อนข้างหยาบ ในมาเลเซียใช้ทำไม้บาง ไม้อัด แต่ต้องใช้ภายใน เป็นพืชอาหารสัตว์ ปลูกเพื่ออนุรักษ์ต้นน้ำลำธารและสิ่งแวดล้อม ปลูกเป็นไม้ประดับ ผลแช่น้ำให้พองตัว แก้ไอ ขับเสมหะ สมานลำไส้ แก้ร้อนใน กระหายน้ำ วางบนตารักษาอาการตาอักเสบ

สำรอง

๕๒. สำรองกะโหลก

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Scaphium scaphigerum* (Wall. ex G. Don) G. Planch.

ชื่อวงศ์ MALVACEAE

ชื่อพื้นเมือง ท้ายเภา พุงทะลาย เปรียง โปรง สำเภา สำรอง สำรองดอกแดง สำรองหนู

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูงได้ถึง ๔๕ ม. ไม่ผลัดใบ เรือนยอดเป็นรูปทรงกลมหรือแผ่กว้าง โคนต้นเป็นพูพอน สูงถึง ๗ ม. ลำต้นเปลาตรง เปลือกเรียบ เปลือกนอกสีน้ำตาลอมเทา เปลือกในสีขาวยอดอ่อนสีน้ำตาลอมแดงถึงน้ำตาลอมเขียว มีขนเล็กน้อย มีหูใบ รูปลิ่มแคบ เกือบเกลี้ยง ร่วงหลุดง่าย ใบเดี่ยว เรียงเวียน รูปรีถึงรูปไข่ กว้าง ๔–๙ ซม. ยาว ๑๐–๑๙ ซม. โคนใบรูปลิ่มหรือมนถึงตัด ปลายใบเรียวแหลม ใบเกลี้ยง คล้ายแผ่นหนัง เส้นแขนงใบ ๕ – ๗ คู่ ใบของไม้หนุ่ม (อายุ ๒–๑๐ ปี) ไม่เป็นแฉก ก้านใบยาว ๓–๑๐ ซม. ช่อดอกแบบช่อแยกแขนง ยาว ๖.๕–๒๐ ซม. ออกตามง่ามใบหรือปลายยอด ตั้งตรง ดอกโปร่ง วงกลีบรวม รูประฆัง เส้นผ่านศูนย์กลางของดอก ๑๘–๒๓ มม. มีกลีบรวม (tepal) ๕ กลีบ กว้าง ๓–๕ มม. สีแดง มีสีเหลืองที่ปลายกลีบ ก้านชูเกสรร่วมโค้ง ผลแห้งแตกด้านเดียว เป็นปีกขนาดใหญ่ รูปเรือ กว้าง ๕–๗.๒ ซม. ยาว ๒๒–๒๘ ซม. เมล็ดทรงเกือบกลมถึงกลม กว้าง ๑.๗–๒ ซม. เมล็ด (เมื่อล้างวุ้นออกแล้ว) ทรงกลมเส้นผ่านศูนย์กลาง ๑.๕–๑.๘ ซม.

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน
- ฝุ่นละออง

ประโยชน์ทั่วไป

ใช้เป็นเครื่องดื่ม เป็นยารักษาโรค ใช้ก่อสร้างเครื่องเรือนและเครื่องใช้ต่างๆ เนื้อไม้จัดเป็นกึ่งไม้เนื้ออ่อนและไม้เนื้อแข็ง ค่อนข้างหยาบ ในมาเลเซียใช้ทำไม้บาง ไม้อัด แต่ต้องใช้ภายใน เป็นพืชอาหารสัตว์ ปลูกเพื่ออนุรักษ์ต้นน้ำลำธารและสิ่งแวดล้อม ปลูกเป็นไม้ประดับ ผลแช่น้ำให้พองตัว แก้ไอ ขับเสมหะ สมานลำไส้ แก้ร้อนใน กระหายน้ำ วางบนตารักษาอาการตาอักเสบ (ประโยชน์เช่นเดียวกับ ต้นสำรอง *Scaphium affine* (Mast.) Pierre)

สำรองกะโหลก

๕๓. เสม็ด

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Melaleuca cajuputi* Powell

ชื่อวงศ์ MYRTACEAE

ชื่อพื้นเมือง กือแล เสม็ดขาว เหม็ด

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูง ๑๐–๑๕ ม. ไม่ผลัดใบ เรือนยอดเป็นพุ่มกลม ลำต้นและกิ่งมักคดงอ เปลือกสีขาว สีเทาอ่อนหรือเทาอมน้ำตาล แตกล่อนเป็นแผ่นบางขนาดใหญ่คล้ายเยื่อกระดาษ ซ้อนกันเป็นปีก หนา นุ่ม ยอดอ่อนและใบอ่อนมีขนสีขาวเป็นมันวาวคล้ายไหมปกคลุม ใบเดี่ยว เรียงเวียนสลับ แผ่นใบรูปรีแกมรูปใบหอก กว้าง ๐.๕–๑ ซม. ยาว ๔.๘ ซม. โคนใบแหลมถึงทู่แคบๆ ขอบใบเรียบ ปลายใบแหลม เส้นใบแบบร่างแหนิ้วมือ มีเส้นโคนใบ ๕–๗ เส้น ปลายเส้นจรดกันที่ปลายใบ เส้นใบย่อยสานกันเป็นร่างแหหยาบๆ ใบอ่อนมีขนยาว ใบแก่ผิวเกลี้ยง ด้านบนสีเทาแกมเขียว ด้านล่างสีซีดกว่า แผ่นใบหนาคล้ายแผ่นหนัง ก้านใบยาว ๐.๕–๑ ซม. มีขนปกคลุม ดอกแบบช่อเชิงลดไร้ก้าน ออกตามปลายกิ่ง ช่อดอกคล้ายแปรงล้างขวด ยาว ๕–๑๕ ซม. กว้าง ๒–๒.๕ ซม. ดอกย่อยขนาดเล็กสีขาว ไม่มีก้านดอก ออกเป็นกระจุก ๑–๓ ดอก ติดรอบแกนช่อ ใบประดับรูปใบหอก หลุดร่วงเร็ว แผ่นใบมีขนคล้ายไหมปกคลุม กลีบดอก ๕ กลีบ รูปช้อนแกมรูปไข่กลับ ยาวประมาณ ๐.๓ ซม. แยกกันเป็นอิสระ หลุดร่วงง่าย เกสรเพศผู้จำนวนมาก โผล่พ้นกลีบดอก เป็นพู่ ก้านเกสรเรียว ยาว ๐.๗–๑ ซม. โคนก้านเชื่อมติดกันเป็นกลุ่ม ๕ กลุ่ม แต่ละกลุ่มประกอบด้วยเกสรเพศผู้ ๗–๙ อัน เรียงอยู่ด้านหน้ากลีบดอก รังไข่อยู่ใต้วงกลีบ มี ๑ ช่อง ยอดเกสรเพศเมียเรียวรูปแถบ ยาวประมาณ ๒ เท่าของเกสรเพศผู้ ผลแบบผลแห้ง รูปทรงถ้วยปลายปิด กว้างและยาวประมาณ ๐.๔ ซม. ผนังผลหนา แข็ง ผลแก่เต็มที่จะแตกที่ปลายผลเป็น ๓ แฉก เมล็ดมีขนาดเล็กและมีจำนวนมาก รูปโค้งหรือเกือบตรง

พบขึ้นในป่าชายหาดหรือป่าพรุใกล้ชายฝั่งทะเลทางภาคตะวันออกและภาคใต้ เป็นไม้ที่แข็งแรงทนน้ำขัง ควรนำมาปลูกริมถนนได้ทั่วไป เพราะไม่ผลัดใบ

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- สารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย โพลีคลอริเนตเตดไบฟีนิล (พีซีบี) ไดออกซินและฟูแรน
- ฝุ่นละออง

ประโยชน์ทั่วไป

เปลือกชุบน้ำมันยางมัดทำเป็นไต้ใช้ติดไฟ ใบสกัดได้น้ำมัน ใช้ทาแก้เคล็ดปวดเมื่อยปวดบวม ใบกินแก้จุกเสียด ท้องขึ้น ขับเหงื่อ แก้ฟกช้ำ ท้องอืดท้องเฟ้อในเด็ก ขับเสมหะ ขับพยาธิ แก้ปวดฟัน ปวดศีรษะ หลอดลมอักเสบ รักษาโรคเกาต์ รักษาไขข้ออักเสบ และฆ่าแมลง ใบและเปลือกใช้พอกแผลเพื่อดูดหนองให้แห้ง

เสม็ด

๕๔. เสม็ดชุน

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Syzygium antisepticum* (Blume) Merr. & L. M. Perry

ชื่อวงศ์ MYRTACEAE

ชื่อพื้นเมือง ไคร้เม็ด เม็ก เม็ดชุน ยีมือแล เสม็ด เสม็ดเขา เสม็ดแดง

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูงถึง ๗ ม. ผลัดใบ เรือนยอดเป็นพุ่มกลม ใบอ่อนสีแดง โคนต้นเป็นพูพอน เปลือกสีน้ำตาลแดง แตกล่อนเป็นแผ่น ใบเดี่ยว เรียงตรงกันข้าม ใบรูปใบหอกแกมรูปไข่ กว้าง ๓–๕ ซม. ยาว ๗–๑๒.๕ ซม. ปลายใบแหลมถึงเรียวแหลม โคนใบสอบหรือมน มีจุดโปร่งแสงบนแผ่นใบด้านบนที่มีนวล แผ่นใบหนาและเหนียว ขอบใบเรียบ มีเส้นแขนงใบข้างละ ๑๖–๑๘ เส้น ดอกสีขาว ออกเป็นช่อแบบช่อกระจุกแยกแขนงตามซอกใบและปลายกิ่ง ช่อดอกยาว ๕–๑๐ ซม. กลีบเลี้ยงรูปกรวยปลายแยก ๔ แฉก กลีบดอก ๔ กลีบ เกสรเพศผู้สีขาวจำนวนมาก ดอกบานเต็มที่กว้าง ๑.๕–๒ ซม. ผลแบบผลมีเนื้อเมล็ดเดียว รูปกลมหรือรูปไข่ สีขาว มีแฉกกลีบเลี้ยงติดอยู่ เมล็ดรูปไข่ สีน้ำตาล ผิวมัน

พบในป่าเบญจพรรณและป่าเต็งรังทั่วไป ปลูกในสวนสมุนไพรหรือให้ร่มเงาในบ้าน แข็งแรงและดูแลรักษาง่าย

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน
- สารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย โพลีคลอริเนตเตดไบฟีนิล (พีซีบี) ไดออกซินและฟูแรน

ประโยชน์ทั่วไป

ยอดอ่อนและใบอ่อนลวกหรือกินเป็นผักกับน้ำพริก มีรสเปรี้ยวอมฝาด ใบตำพอกแก้เคล็ดขัดยอก แก้ฟกบวม แก้ปวดท้อง แก้ท้องอืด รมไฟนวดท้องเด็ก

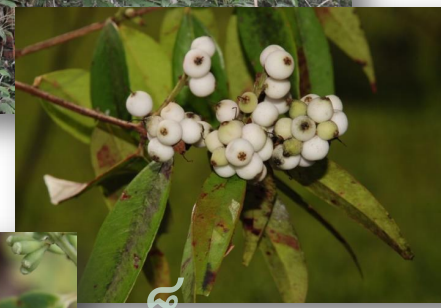

เสม็ดชุน

เสม็ดชุน

๕๕. โสกน้ำ

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Saraca indica* L.

ชื่อวงศ์ FABACEAE

ชื่อพื้นเมือง กาแปะห์ไอย์ ชุมแสงน้ำ ตะโดลีเต๊าะ ส้มสุก โสก

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูงได้ถึง ๒๐ ม. ไม่ผลัดใบ เรือนยอดทรงกลมพุ่มทึบ ปลายกิ่งห้อยย้อยลู่ลง เปลือกเรียบ สีน้ำตาลเข้มหรือแตกเป็นร่องตื้นตามยาวและขวางลำต้น ใบประกอบแบบขนนกปลายคู่ เรียงสลับ ยาว ๑๐–๑๕ ซม. ใบย่อย ๑–๗ คู่เรียงสลับ ใบรูปรีแกมรูปไข่หรือรูปใบหอก กว้าง ๒–๑๐ ซม. ยาว ๕–๓๐ ซม. ปลายใบแหลม โคนใบมน รูปลิ่มหรือรูปหัวใจ แผ่นใบหนาและอ่อนนิ่มสีเขียว ห้อยย้อยลง เส้นแขนงใบ ๘–๑๐ เส้น ก้านใบย่อยยาว ๒–๓ มม. ดอกออกเป็นช่อแบบช่อเชิงหลั่นที่ปลายกิ่ง สีส้มหรือแดง มีกลิ่นหอม ไม่มีกลีบดอก กลีบเลี้ยงเป็นหลอดเรียวยาวประมาณ ๑–๒ ซม. บริเวณปลายแยกเป็น ๔ แฉก รูปไข่กลับแกมรูปขอบขนาน ปลายมน สีส้มหรือแดง เกสรเพศผู้ ๖–๘ อัน อับเรณูสีม่วง ดอกบานเต็มที่กว้าง ๑.๒–๑.๕ ซม. ผลเป็นฝักแห้งแตกทรงแบน กว้าง ๒–๖ ซม. ยาว ๖–๓๐ ซม. ฝักแก่จะแตก ๒ ด้าน เมล็ดรูปไข่แบน มี ๑–๓ เมล็ด

ขึ้นตามริมลำธารในป่าดิบแล้งและป่าดิบชื้น ที่ความสูงจากระดับน้ำทะเล ๙๐๐ ม. พบทุกภาค ขึ้นได้ดีในดินเกือบทุกชนิด เป็นพันธุ์ไม้ที่ต้องการความชื้นสูง ควรปลูกกลางแจ้ง และสามารถปลูกริมน้ำหรือพื้นที่ที่มีน้ำท่วมขังได้ดี

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน
- สารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย โพลีคลอริเนตเตดไบฟีนิล (พีซีบี) ไดออกซินและฟูแรน

ประโยชน์ทั่วไป

เป็นไม้ดอกหอม ไม้ประดับ ไม้กันลม ไม้ที่ให้ร่มเงา ใบอ่อนและดอกใช้รับประทาน ดอกอ่อนมีรสเปรี้ยว นำมาเป็นผักแกงส้มหรือทำเป็นผักจิ้มน้ำพริก ใบอ่อนนำมาใช้เป็นผักจิ้มน้ำพริก ดอกบำรุงธาตุ แก้ไอและขับเสมหะ

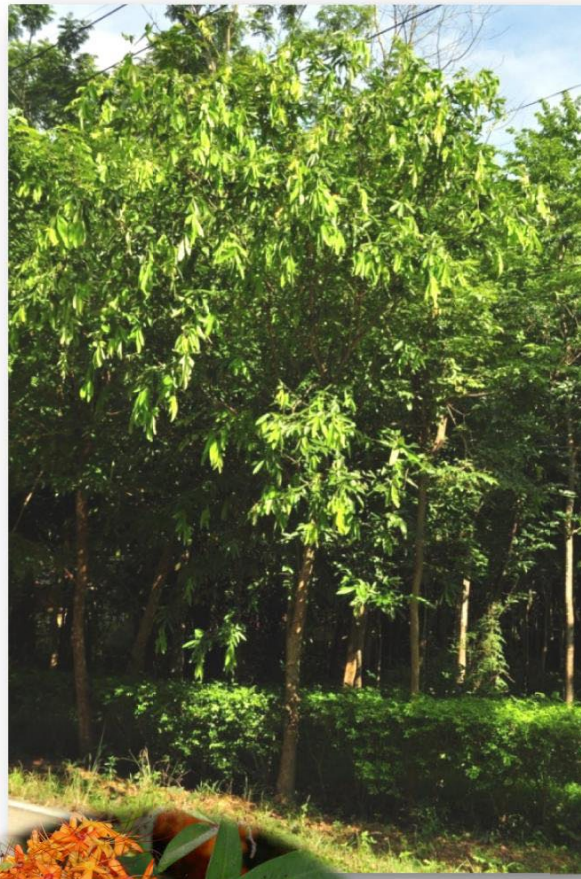

โสกน้ำ

๕๖. หมากสง

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Areca catechu* L.

ชื่อวงศ์ ARECACEAE

ชื่อพื้นเมือง เค็ด เซียด แซ ปีแน พลา มะ สะลา สีซะ หมาก หมากมู้ หมากเมีย

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

พืชยืนต้นกระกูลเดียวกับปาล์มและมะพร้าว เป็นพืชที่มีอายุยืน ถ้ามีการเจริญเติบโตดีอาจสูงถึง ๒๐ ม. ลำต้นทรงกระบอก มีลำต้นเดี่ยวๆ ไม่มีแก่นและไม่แตกกอ ไม่มีรากแก้ว แต่จะมีรากฝอยแทน มีตาสำหรับการเจริญเติบโตเพียงตาเดียว อยู่ที่ปลายยอดสุดของลำต้น เรียกว่าตายอด ถ้าตายอดตายหรือถูกทำลาย หมากก็จะตาย ตายอดเป็นที่เกิดของใบ เมื่อใบร่วงหล่นจะทิ้งรอยแผลไว้ที่ส่วนของลำต้นเรียกว่าข้อ ระหว่างข้อแต่ละข้อเรียกว่า ปล้อง ใช้คำนวณอายุของหมาก (หมากมีจำนวนข้อเพิ่มขึ้นประมาณ ๕ ข้อต่อ ๑ ปี) ใบเกิดจากตายอดโดยแตกเป็นกระจุกที่ปลายของลำต้น ประกอบด้วยโคนก้านใบหรือกาบหมาก ทางก้านใบ และใบย่อย กาบหมากมีลักษณะเป็นแผ่นใหญ่หุ้มติดอยู่กับลำต้น ดอกเกิดที่ซอกโคนก้านใบหรือกาบหมาก ออกรวมกันเป็นช่อใหญ่เรียกว่า จั่นหมาก ผลกลมหรือผลกลมรี อยู่รวมกันเป็นทะลาย มีผลประมาณ ๑๐๐–๑๕๐ ผล ผลอ่อนสีเขียว เรียกหมากดิบหรือหมากสด ผลแก่เขียวอมเหลืองหรือเหลืองอมส้ม เรียกว่าหมากสุกหรือหมากสง สีของผลหมากที่แก่จัดชาวบ้านเรียก สีหมากสุก ผลแบ่งออกเป็น ๓ ชั้น คือเปลือกชั้นนอก เส้นใยละเอียด ผิวเปลือกมีความมัน เปลือกชั้นกลาง มีเส้นใยลักษณะหนาหยาบมองเห็นชัดเจน และเปลือกชั้นใน มีเยื่อบางละเอียด ลักษณะใส ติดอยู่กับเนื้อหมาก เมล็ดของหมากก็คือส่วนที่เราเรียกว่าเนื้อหมาก เมล็ดของหมากดิบจะมีเนื้อหมากนิ่ม มองเห็นเป็นลายเส้นสีเหลืองจนถึงสีน้ำตาลแดง ลักษณะของเนื้อของหมากแก่ แห้งและแข็ง มองเห็นเส้นใยที่อยู่ในเนื้อหมากเป็นสีน้ำตาลแดงจนถึงสีแดงเข้ม

เหมาะสมกับดินฟ้าอากาศในประเทศไทย สามารถปลูกได้ทั่วไปทุกภาค แต่ดินที่เหมาะคือ ดินร่วนซุย หรือดินร่วนเหนียวที่มีอินทรียวัตถุสูงและระบายน้ำได้ดี มีแสงแดดส่องได้อย่างทั่วถึง ไม่เหมาะกับพื้นที่ที่มีสภาพภายใต้ผิวดินมีจำพวกลูกรัง ดินดาน หินดาน หรือมีระดับน้ำใต้ดินสูง โดยทั่วไปจะเจริญเติบโตและให้ผลดีในพื้นที่มีลมพัดอ่อนๆ เนื่องจากการพัดของลม มีผลต่อการคายน้ำของหมาก นอกจากนี้ยังเป็นไม้ที่มีระบบรากฝอย จึงไม่ค่อยทนทานต่อความแห้งแล้ง

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน
- สารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย โพลีคลอริเนตเตดไบฟีนิล (พีซีบี) ไดออกซินและฟูแรน
- ฝุ่นละออง

ประโยชน์ทั่วไป

ใช้ในพิธีทางศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณี ใช้เป็นของบริโภคขบเคี้ยว รักษาเหงือกและฟัน ผล (เมล็ด) เป็นยากำจัดหนอน ยาสมานแผล ยาถ่ายพยาธิในสัตว์ รักษาอาการท้องเสีย ท้องเดิน รากต้มกินแก้ปากเปื่อย ขับปัสสาวะและโลหิต และโรคบิด ใบต้มกินเป็นยาขับพิษและทาแก้คัน ในทางอุตสาหกรรม เมล็ดหมากสกัดได้สารอัลคาลอยด์ มีแทนนิน (tannin) สูงมาก ใช้ทำสีต่างๆ ใช้ย้อมแหและอวน ใช้ทำยารักษาโรค เช่น ยาสมานแผล ใช้สกัดเป็นน้ำยาฟอกหนัง กาบใบทำปลอกมีด พัด ลำต้นใช้ทำเสา สะพาน และเฟอร์นิเจอร์ต่างๆ จั่นหรือดอกหมากเมื่อยังอ่อนอยู่ ใช้เป็นอาหารรับประทานกับน้ำพริก

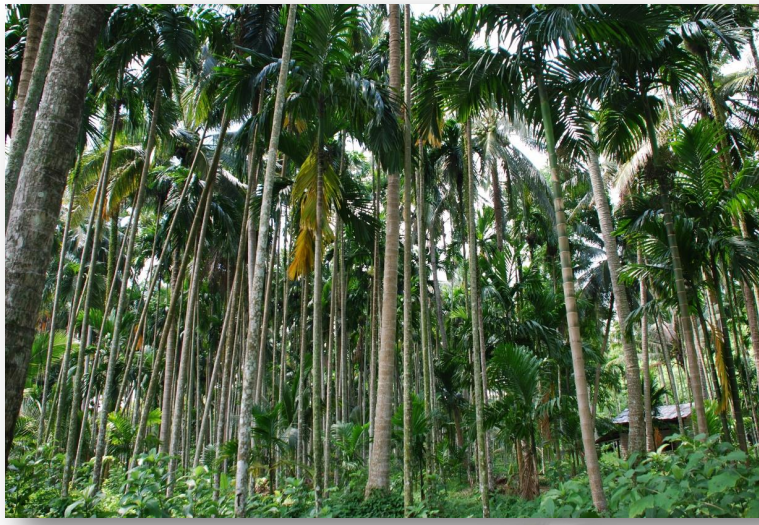

หมากสง

หมากสง

๕๗. หลุมพอทะเล

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Intsia bijuga* (Colebr.) Kuntze

ชื่อวงศ์ FABACEAE

ชื่อพื้นเมือง งือบาลาโอ๊ะ ประดู่ทะเล

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูง ๒๐–๓๐ ม. ผลัดใบ เรือนยอดแผ่กว้าง ลำต้นเปลาตรงเปลือกเรียบ สีน้ำตาลดำหรือสีชมพูแกมเทา พูพอนแผ่เป็นครีบขนาดเล็ก ใบประกอบแบบขนนก ปลายคู่ เรียงสลับ แผ่นใบรูปไข่กว้างถึงรูปรี กว้าง ๒.๕–๔.๕ ซม. ยาว ๘–๘.๕ ซม. ปลายใบกลม เว้าตื้นค่อนข้างแหลม ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน ด้านบนสีเขียว ด้านล่างสีซีดกว่า มีขนที่เส้นกลางใบด้านหลัง เนื้อใบบางถึงหนาคล้ายแผ่นหนัง มีเส้นแขนงใบข้างละ ๕–๗ เส้น ดอกสีชมพูถึงแดง ออกรวมเป็นช่อแบบช่อแยกแขนงตามซอกใบใกล้ปลายกิ่ง ช่อดอกยาว ๔–๕ ซม. กลีบเลี้ยงสีเขียว ๔ กลีบ มีขนาดใหญ่มองเห็นชัด กลีบดอก ๑ กลีบ รูปกลมแป้น ขอบกลีบเป็นคลื่น โคนกลีบดอกคอดเข้าหากันเป็นก้านกลีบ มีขนสั้นนุ่มปกคลุม เกสรเพศผู้สีแดงมีขน ดอกบานเต็มที่กว้าง ๒.๕–๒.๗ ซม. ผลเป็นฝักแห้งรูปขอบขนานมีหลายเมล็ด รูปทรงแตกต่างกัน กว้าง ๔–๕ ซม. ยาว ๘.๕– ๒๕ ซม. เมล็ดกลมแบน สีน้ำตาล ไม่เกิน ๘ เมล็ดต่อผล

เจริญเติบโตได้ดีในบริเวณริมแม่น้ำลำคลองที่น้ำทะเลท่วมถึง รวมไปถึงแนวหลังป่าชายเลนที่ติดกับป่าชายหาดหรือป่าพรุ เหมาะปลูกริมทางเดินใกล้สวนหรือชายน้ำกร่อย

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน
- สารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย โพลีคลอริเนตเตดไบฟีนิล (พีซีบี) ไดออกซินและฟูแรน

ประโยชน์ทั่วไป

เนื้อไม้ใช้ในการก่อสร้างที่ต้องการความแข็งแรง

หลุมพอทะเล

๕๘. หว้า

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Syzygium cumini* (L.) Skeels

ชื่อวงศ์ MYRTACEAE

ชื่อพื้นเมือง ห้าขี้แพะ

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูงถึง ๓๕ ม. ไม่ผลัดใบ เรือนพุ่มโปร่ง เปลือกเรียบสีเทา เปลือกในสีน้ำตาลแดง แตกกิ่งก้านมาก ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปรีแกมขอบขนานหรือรูปไข่กลับ กว้าง ๔–๗ ซม. ยาว ๙–๑๔ ซม. ปลายเรียวแหลมเป็นติ่งสั้น โคนรูปลิ่มหรือมนขอบใบเรียบ แผ่นใบหนาคล้ายหนัง ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน ด้านบนสีเขียวเข้มเป็นมัน ด้านล่างสีอ่อนกว่า เส้นแขนงใบจำนวนมาก ข้างละ ๑๙–๓๐ เส้น และมีเส้นขอบใบ ๑ เส้น ช่อดอกแบบช่อแยกแขนง ออกตามกิ่งบริเวณที่ใบหลุดร่วงไปแล้วหรือที่ง่ามใบ ช่อดอกย่อยเป็นกระจุก ดอกย่อย ๓–๘ ดอก ใบประดับและใบประดับย่อยรูปสามเหลี่ยม ฐานดอกรูปกรวย กลีบเลี้ยงติดอยู่ตรงปลายเป็นแฉกสั้น ๔ แฉก กลีบดอกสีขาว ๔ กลีบ รูปกลม ผิวมีต่อมเป็นจุด เมื่อดอกบานมักหลุดเป็นหมวก เกสรเพศผู้จำนวนมาก ติดเรียงเป็นวงที่ปลายฐานดอก รังไข่อยู่ใต้วงกลีบ ยอดเกสรกลม ผลมีเนื้อเมล็ดเดียว รูปรีแกมรูปไข่ เมื่อสุกมีสีม่วงดำ เมล็ด ๑ เมล็ด

ขึ้นกระจายทั่วไปในป่าเบญจพรรณ ป่าดิบแล้ง ป่าดิบชื้น และป่าเต็งรัง ทั่วทุกภาค จนถึงที่ความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ ๑,๑๐๐ ม. เจริญเติบโตเร็วในช่วงแรก ชอบแสงแดดจัด ทนทานต่อความแห้งแล้ง ไฟป่า และน้ำท่วมได้นานมากกว่า ๒ เดือน รวมถึงสามารถขึ้นได้ดีในพื้นที่ดินเสื่อมโทรม เหมาะสำหรับปลูกฟื้นฟูสภาพป่าผสมกับไม้โตเร็วชนิดอื่นๆ เพราะผลหว้าจะช่วยดึงดูดสัตว์ป่าให้เข้ามาใช้ประโยชน์ในพื้นที่ได้ดี

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน
- สารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย โพลีคลอริเนตเตดไบฟีนิล (พีซีบี) ไดออกซินและฟูแรน

ประโยชน์ทั่วไป

เนื้อไม้สีน้ำตาลแดงและเทา มีความทนทานปานกลางเมื่ออยู่ที่แจ้ง และทนมากเมื่ออยู่ใต้น้ำ มีคุณภาพใกล้เคียงไม้สัก ใช้สร้างบ้าน เรือ เครื่องมือเกษตร ต้นปลูกประดับให้ร่มเงา เปลือกต้นใช้ทำสีย้อม ช่วยสมานแผล เป็นยากลั้วคอ แก้บิด แก้ท้องเสีย รักษาแผลอักเสบในปาก แก้ปากเปื่อย แก้คอเปื่อย และชะล้างบาดแผล ใบแก้บิด ชะล้างบาดแผล รักษาแผลในปาก ผลสุกรับประทานได้ ทำไวน์ผลไม้คุณภาพดี มีรสหอมหวาน แก้ท้องร่วง แก้บิด ขับปัสสาวะ รักษาโรคเบาหวาน เมล็ดบดรักษาโรคเบาหวาน ท้องร่วง

หมายเหตุ ไม้มงคลพระราชทานประจำจังหวัดเพชรบุรี

หว้า

๕๙. หาด

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Artocarpus lacucha* Roxb. ex Buch. –Ham.

ชื่อวงศ์ MORACEAE

ชื่อพื้นเมือง กาแย ตาแป ตาแปง ทังคัน ม่วงกวาง มะหาด มะหาดใบใหญ่ หาดขน หาดรุม หาดลูกใหญ่

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูงได้ถึง ๑๕–๒๕ ม. ไม่ผลัดใบ เรือนยอดเป็นพุ่มกลมทึบ กิ่งอ่อนมีขนนุ่ม ลำต้นเปลาตรง โคนต้นเป็นพูพอนต่ำ เปลือกสีน้ำตาล น้ำตาลเข้มหรือน้ำตาลปนดำ แตกล่อนเป็นแผ่นเล็กๆ ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบรูปขอบขนาน รูปรีหรือรูปไข่ กว้าง ๕–๒๐ ซม. ยาว ๑๐–๓๐ ซม. ปลายใบสอบแหลม โคนใบมนหรือหยักเว้าเล็กน้อย ผิวใบด้านบนและล่างมีขนสาก แผ่นใบค่อนข้างหนา ขอบใบเรียบหรือเป็นคลื่นเล็กน้อย เส้นแขนงใบข้างละ ๙–๑๗ เส้น ก้านใบยาว ๑–๓ ซม. ดอกสีเขียวหรือขาวอมเหลืองอ่อน ออกเป็นช่อแบบช่อกระจุกฝังตัวแน่นอยู่ฐานรองดอกตามซอกใบใกล้ปลายกิ่ง ดอกขนาดเล็กจำนวนมาก ดอกแยกเพศร่วมต้น กลีบเลี้ยง ๔ กลีบ ช่อดอกรวมบานเต็มที่กว้าง ๑–๑.๕ ซม. ผลรวมรูปกลมค่อนข้างบิดเบี้ยว ขนาด ๕–๑๐ ซม. ประกอบด้วยผลย่อยรูปรีเชื่อมติดกันแน่น ผิวผลมีลักษณะเป็นปุ่มหนาม ผลแก่จัดสีเหลือง เมล็ดรูปรี มี ๑ เมล็ดต่อผลย่อย ๑ ผล

ขึ้นกระจายในป่าเต็งรัง ป่าดิบแล้ง และป่าดิบชื้นทั่วทุกภาค จนถึงที่ความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ ๑,๓๐๐ ม. พุ่มใหญ่ใบมันสวยงาม ปลูกให้ร่มเงาได้ดีในที่สาธารณะ

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- สารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย โพลีคลอริเนตเตดไบฟีนิล (พีซีบี) ไดออกซินและฟูแรน
- ฝุ่นละออง

ประโยชน์ทั่วไป

ใยจากเปลือกใช้ทำเชือก ลำต้นเป็นไม้เนื้อแข็งนิยมนำมาต่อเรือ ใช้ทำเฟอร์นิเจอร์และเครื่องประดับในบ้าน รากให้สีเหลืองใช้ย้อมผ้าเช่นเดียวกับการใช้เปลือกหรือรากขนุน และใช้เป็นยาบำรุงบรรเทาการอุดตันของเส้นเลือด เนื้อไม้เป็นยาแก้จุกแน่น ขับลม ยาระบายและถ่ายพยาธิ เนื้อไม้ใช้ทำเสาเรือน สะพาน ไม้พื้น ต่อเรือ เสากระโดงเรือ เครื่องแต่งบ้านและเครื่องดนตรี เนื้อไม้นำมาต้มเคี่ยวจนข้น กรองเอากากออก ตากให้แห้ง แล้วย่างไฟให้เหลือง ได้สารที่เรียกว่าบวกหาด ใช้เป็นยาถ่ายพยาธิ หรือละลายน้ำทาแก้ผื่นคันตามผิวหนัง เปลือกต้นเป็นยาฝาดสมานแผลและใช้ขับพยาธิไส้เดือน พยาธิเส้นด้ายและตัวตืด แก่นไม้แก้ผื่นคัน และเป็นยาระบายท้อง แก้ลมอาเจียน กระษัย เส้นเอ็นเจ็บปวดหรือพิการ ตลอดจนการคุมกำเนิด ใบใช้เป็นอาหารของสัตว์เคี้ยวเอื้อง ใช้แก้โรคบวมน้ำ เมล็ดเป็นยาถ่าย

หมายเหตุ ไม้มงคลพระราชทานประจำจังหวัดกาฬสินธุ์

หาด

๖๐. หูกวาง

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Terminalia catappa* L.

ชื่อวงศ์ COMBRETACEAE

ชื่อพื้นเมือง โขน โคน ดัดมือ ตัดมือ ตาปัง ตาแปห์ หลุมปัง

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูงได้ถึง ๒๐ ม. ผลัดใบ เรือนยอดแผ่กว้าง กิ่งแตกแขนงรอบลำต้นเป็นชั้นๆ เปลือกสีเทาปนน้ำตาล แตกเป็นร่องตื้นตามยาวและขวางลำต้นและล่อนออกเป็นแผ่นเล็กๆ มีพูพอนเตี้ยๆ ใบเดี่ยว เรียงเวียนเป็นกลุ่มตอนปลายกิ่ง ใบรูปไข่กลับ กว้าง ๘–๑๘ ซม. ยาว ๑๕–๓๑ ซม. ปลายใบกว้างแล้วหยักคอดเป็นติ่งสั้นๆ โคนใบรูปลิ่ม มีต่อม ๒ ต่อมที่ผิวใบด้านล่างใกล้เส้นกลางใบ มีเส้นแขนงใบ ข้างละ ๗–๘ เส้น ดอกสีเหลืองอ่อนๆ มีกลิ่นฉุน ออกรวมเป็นช่อแบบช่อเชิงลดตามปลายกิ่ง ไม่มีขน ช่อดอกยาว ๑๐–๑๒ ซม. กลีบเลี้ยงติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็น ๕ แฉก ไม่มีกลีบดอก ดอกบานเต็มที่กว้าง ๕–๖ มม. ผลแบบผลผนังชั้นในแข็ง รูปรี ด้านข้างเป็นสันบางรอบผล ผลแก่สีเหลือง กว้าง ๒–๕ ซม. ยาว ๓–๗ ซม. เมล็ดเดียว รูปไข่หรือรูปขอบขนาน

พบบริเวณป่าชายหาดริมทะเล เป็นไม้ที่เจริญเติบโตเร็วและแข็งแรง ควรปลูกในรีสอร์ท หรือเพื่อสร้างพื้นที่สีเขียว ไม่ควรปลูกในลานจอดรถเพราะผลและใบร่วงมาก

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน

ประโยชน์ทั่วไป

ปลูกเป็นไม้ประดับ เนื้อไม้ใช้ในการก่อสร้าง ทำเรือ แก่นไม้ใช้ทำสีย้อมผ้า เปลือกขับลม ใบเป็นยาขับเหงื่อ แก้ต่อมทอนซิลอักเสบ ผลเป็นยาถ่าย ฝาดสมาน แก้ไข้ แก้ท้องเสีย และแก้บิด เมล็ดรับประทานได้ เป็นสมุนไพรเกือบทุกส่วนของต้น แก้ไข้ ยาระบาย ขับลมยาสมาน ขับพยาธิ ขับเหงื่อ รากทำให้ประจำเดือนมาปกติ

หมายเหตุ ไม้มงคลพระราชทานประจำจังหวัดตราด

หูกวาง

๖๑. เหียง

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Dipterocarpus obtusifolius* Teijsm. ex Miq.

ชื่อวงศ์ DIPTEROCARPACEAE

ชื่อพื้นเมือง กุง เกาะสะเตียง คราด ซาด ตะแบง ตะลาอ่ออาหมื่อ ตาด ยางเหียง ล่าทะยอง สะแบง สาละอองโว เห่ง เหียงพลวง เหียงโยน

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูงได้ถึง ๓๐ ม. ผลัดใบ ลำต้นเปลาตรง เปลือกสีน้ำตาลอมเทา แตกเป็นสะเก็ดหนาและเป็นร่องลึก กิ่งอ่อนมีขนหนาแน่น ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบรูปไข่หรือรูปรี กว้าง ๙–๒๐ ซม. ยาว ๑๕–๓๐ ซม. ปลายใบมน โคนใบสอบมนกว้าง ขอบใบเป็นคลื่น ผิวใบด้านบนมีขนประปราย ด้านล่างมีขนหนาแน่น แผ่นใบหนาจึบเป็นร่อง มีหูใบสีแดงหุ้ม เส้นแขนงใบข้างละ ๑๐–๑๕ เส้น ก้านใบยาว ๓–๕ ซม. มีขนหนาแน่น ใบอ่อนพับจีบชัดเจนตามแนวเส้นแขนงใบ หูใบหุ้มใบอ่อนรูปแถบกว้าง ปลายมน ผิวด้านนอกมีขนสั้นหนานุ่ม ช่อดอกแบบช่อกระจะ ออกที่ซอกใบใกล้ปลายกิ่ง ก้านช่อดอกยาว ๒–๕ ซม. ก้านดอกย่อยมีตั้งแต่สั้นมากจนยาวได้ถึง ๑ ซม. ใบประดับที่ก้านดอกย่อยรูปใบหอกหรือรูปแถบ กลีบเลี้ยงโคนเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย ยาว ๑–๑.๕ ซม. ปลายแยกเป็น ๕ แฉก ยาว ๒ แฉก สั้น ๓ แฉก สีเขียวอ่อน มีขน กลีบดอกมี ๕ กลีบ รูปกรวยสีชมพู ฐานเชื่อมติดกัน ปลายกลีบบิดเวียนแบบกังหัน มีขนรูปดาว เกสรเพศผู้มี ๓๐ อัน อัดแน่นอยู่รอบรังไข่ รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ ดอกบานเต็มที่กว้าง ๓.๕–๔.๕ ซม. ผลแห้งแบบมีปีก ทรงกลม ขนาด ๒.๕–๔.๕ ซม. โคนผลมีปีกติดอยู่ ๕ ปีก สั้น ๓ ปีก ยาว ๒ ปีก เมล็ดสีน้ำตาล รูปทรงกลมหรือรูปไข่ มี ๑ เมล็ดต่อผล

พบทั่วไปในป่าเบญจพรรณแล้ง ป่าแดง ป่าเต็งรัง ป่าสนเขา ป่าชายหาด ทั่วประเทศ ที่ความสูงจากระดับน้ำทะเลถึง ๑,๓๐๐ ม. ขึ้นได้กับสภาพดินทุกชนิดที่มีการระบายน้ำดี ความชื้นมากถึงน้อย แสงมาก

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน
- สารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย โพลีคลอริเนตเตดไบฟีนิล (พีซีบี) ไดออกซินและฟูแรน
- ฝุ่นละออง

ประโยชน์ทั่วไป

เนื้อไม้มีความแข็งแรง ไสกบแต่งง่าย ใช้ในการก่อสร้าง ทำเครื่องมือเกษตร ใช้ทำโครงสร้างของบ้าน ได้แก่ รอด ตง คาน พื้น และฝาบ้าน และเครื่องมือใช้สอย ได้แก่ กังหันน้ำ หีบ ไม้พายเรือ หูกทอผ้า ชันจากเปลือกต้นใช้ยาเรือ ทำไต้จุดไฟ ใบเย็บเป็นตับใช้มุงหลังคาและทำฝาบ้าน เปลือกแก้ท้องเสีย ใบแก้ปวดฟัน ฟันโยกคลอน น้ำมันยาง สมานแผล รักษาแผลมีหนอง ขับเสมหะ ขับปัสสาวะ รักษาแผลในทางเดินปัสสาวะ และแก้ตกขาว ชาวเขาโดยทั่วไปโดยเฉพาะกะเหรี่ยงและไทยใหญ่ใช้ใบห่ออาหารแทนใบตอง และม้วนใบยาสูบแทนใบยา กิ่งใช้เป็นฟืนสำหรับหุงต้ม ต้นใช้สร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย กะเหรี่ยงใช้ดอกสดกินเป็นผักจิ้มหรือปรุงใส่แกงกินเป็นอาหารประเภทผัก

ปีเหยี่ยง

๖๒. อโศกเซนคาเบรียล

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Monoon longifolium* (Sonn.) B. Xue & R. M. K. Saunders

ชื่อวงศ์ ANNONACEAE

ชื่อพื้นเมือง –

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูงถึง ๒๐ ม. ไม่ผลัดใบ ลำต้นเปลาตรง เรือนยอดทรงกระบอกเป็นแท่งเรียวสูง ปลายกิ่งห้อยย้อย ใบเดี่ยวเรียงสลับ รูปใบหอก กว้าง ๓.๕–๕ ซม. ยาว ๑๘–๒๖ ซม. ปลายเรียวแหลม เป็นติ่ง โคนแหลมหรือกลมมน ขอบใบเป็นคลื่น แผ่นใบคล้ายหนัง เป็นมัน ใบแก่ผิวใบเกลี้ยง เส้นแขนงใบมี ๑๕–๒๐ คู่ เห็นไม่ชัดเจนทั้งสองด้าน ก้านใบยาว ๐.๗–๑ ซม. ช่อดอกแบบช่อกระจะ ออกที่กิ่งหรือง่ามใบ สีเขียวแกมเหลือง ก้านช่อดอกสั้น ก้านดอกย่อยยาว กลีบเลี้ยง ๓ กลีบ รูปสามเหลี่ยมแกมรูปไข่ โคนเชื่อมติดกัน ผิวด้านนอกมีขน กลีบดอกเรียงสลับกัน ๒ ชั้นๆ ละ ๓ กลีบ รูปใบหอกปลายเรียวแหลม กว้าง ๑.๕–๒ ซม. ยาว ๒–๒.๕ ซม. กลีบชั้นในมีขนาดใหญ่กว่ากลีบชั้นนอกเล็กน้อย เกสรเพศเมียหลายอัน มีขนตรงปลาย ไม่มีก้านยอดเกสรเพศเมีย เกสรเพศผู้และเกสรเพศเมีย อัดแน่นเป็นก้อนกลม ผลกลุ่มมีผลย่อย ๔–๘ ผล รูปกลมแกมรูปไข่ ผิวเกลี้ยง เมื่อสุกสีม่วง ผลแก่สีเหลืองอมเขียว มีเมล็ดเดียว

เป็นไม้ต่างประเทศ มีถิ่นกำเนิดในประเทศอินเดีย ศรีลังกา ในประเทศไทยปลูกขึ้นได้ทั่วทุกภาค ปลูกแปลงกลางแจ้ง ชอบแสงแดดตลอดวัน ต้องการน้ำปานกลาง

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน
- สารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย โพลีคลอริเนตเตดไบฟีนิล (พีซีบี) ไดออกซิน และฟูแรน

ประโยชน์ทั่วไป

ปลูกเป็นไม้ประดับตามแนวรั้ว

อโศกเซนคาเบรียล

๖๓. อะราง

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Peltophorum dasyrrhachis* (Miq.) Kurz

ชื่อวงศ์ FABACEAE

ชื่อพื้นเมือง กว่าแซก คางรุ้ง คางฮุ่ง จ๊าขาม ช้าขม ตาเซก นนทรี ราง ร้าง อะล้าง อินทรี

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูงถึง ๓๐ ม. ผลัดใบช่วงสั้นๆ เรือนยอดกลมหรือแผ่กว้างเล็กน้อย เปลือกเรียบ สีเทาปนน้ำตาล ยอดอ่อนมีขนสีน้ำตาลแดงคลุมหนาแน่น ใบประกอบแบบขนนกสองชั้น เรียงสลับ ยาว ๑๕–๔๐ ซม. หูใบมีหลายเส้นคล้ายเขากวาง ช่อใบแขนงเรียงตรงข้าม ๕–๙ ช่อ มีใบย่อย ๖–๑๘ คู่ ในแต่ละช่อใบ ใบย่อยรูปขอบขนาน กว้าง ๕–๑๐ มม. ยาว ๑๐–๒๕ มม. ปลายใบมนเว้าตื้นตรงกลาง โคนใบเบี้ยว ผิวใบด้านบนเกลี้ยง ด้านล่างนวลหรือมีขนสีน้ำตาลแดง ไร้ก้าน มีเส้นแขนงใบข้างละ ๖–๘ เส้น ก้านใบย่อยยาว ๒ มม. ก้านใบหลักยาวประมาณ ๕ ซม. ดอกสีเหลือง ออกเป็นช่อแบบช่อกระจะตามซอกใบใกล้ปลายกิ่ง ช่อดอกห้อยลง ยาว ๑๕–๓๐ ซม. ดอกตูมรูปไข่ กลีบเลี้ยงและกลีบดอก มีอย่างละ ๕ กลีบ เกสรตัวผู้ ๑๐ อัน ดอกบานเต็มที่กว้าง ๑.๘–๒ ซม. ผลเป็นฝักแห้ง แก่ไม่แตก ฝักแบน ขอบบางคล้ายปีก กว้าง ๒–๔ ซม. ยาว ๑๐–๑๕ ซม. เปลือกสีน้ำตาลแดง เมล็ดแบน รูปรี เรียงตามขวาง มี ๔–๘ เมล็ดต่อฝัก

พบชายป่าดิบแล้งภาคตะวันออกภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ เป็นไม้เบิกนำ โตเร็ว ชอบแสงแดดจัด ระบบรากลึก ใบหนาแน่น ทนแล้ง ทนไฟ แตกหน่อได้ดี เหมาะสำหรับปลูกฟื้นฟูป่าเสื่อมโทรมในป่าดิบแล้งและป่าผลัดใบผสม ป้องกันการชะล้างของหน้าดิน แต่ไม่เหมาะสำหรับพื้นที่ราบลุ่มที่มีน้ำท่วมบ่อยและพื้นที่ต้นน้ำในระดับสูง ปลูกผสมผสานไม้โตเร็วและโตช้าได้ดีหลายชนิด โดยเฉพาะไม้ในวงศ์ยาง

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน

ประโยชน์ทั่วไป

ปลูกเป็นไม้ประดับสองข้างถนน ปลูกให้ร่มเงาหรือสร้างพื้นที่สีเขียว ซึ่งเติบโตได้เร็วและแข็งแรงกว่านนทรี ดอกสีเหลืองเป็นช่อห้อยสวยงามคล้ายคูน เนื้อไม้ไม่ทนทานมากนัก นิยมทำเป็นไม้ฟืน เปลือกในรับประทานได้ ใช้ปรุงอาหาร เปลือกนอกใช้เป็นสีย้อมธรรมชาติ แก้ท้องร่วง ขับลม โรคเกี่ยวกับเสมหะและโลหิต ใบอ่อนและดอกอ่อนใช้เป็นอาหาร เช่นเดียวกับขี้เหล็ก ใบร่วงช่วยปรับปรุงดิน

หมายเหตุ ไม้มงคลพระราชทานประจำจังหวัดฉะเชิงเทรา

อะราง

อะราง

๖๔. อินทนิลน้ำ

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Lagerstroemia speciosa* (L.) Pers.

ชื่อวงศ์ LYTHRACEAE

ชื่อพื้นเมือง ฉ่วงมู ฉ่องพนา ตะแบกดำ บางอบะซา บาเย บาเอ อินทนิล

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูงถึง ๒๕ ม. ผลัดใบช่วงสั้นๆ เรือนยอดแผ่กว้างเป็นพุ่มกลม เปลือกค่อนข้างเรียบสีน้ำตาลอ่อนหรือสีเทา ลำต้นมักคดงอ เปลือกในมีเส้นใย ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม เรียงสลับหรือเยื้องกันเล็กน้อย รูปขอบขนานหรือรูปรีแกมรูปขอบขนาน ยาว ๕–๓๐ ซม. ปลายแหลมหรือมนโคนกลม แผ่นใบหนาคล้ายหนัง ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน ช่อแยกแขนงตั้งขึ้น ดอกตูมค่อนข้างกลม ส่วนบนสุดมีตุ่มกลมเล็กๆ อยู่ตรงกลาง กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันรูประฆัง ปลายแยกเป็น ๖ แฉก ผิวด้านนอกมีสันนูนตามยาว มี ๑๒–๑๔ สัน และมีขนสั้นประปราย กลีบดอก ๖ กลีบ สีม่วงหรือสีม่วงอมชมพู หรือชมพูล้วน รูปเกือบกลม โคนกลีบเรียวยาวเป็นก้านกลีบดอก เกสรเพศผู้จำนวนมาก มีขนาดยาวไล่เลี่ยกัน รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ รูปกลมผิวเกลี้ยง ผลกลม กลีบเลี้ยงติดทน ผิวเกลี้ยง เมื่อแก่จะแตกเป็น๖ ซีก ยาวประมาณ ๒.๒ ซม. เมล็ดจำนวนมาก รูปสามเหลี่ยมแบนๆ มีปีก

พบขึ้นตามที่ราบลุ่มทั่ว ๆ ไป และบริเวณริมฝั่งแม่น้ำในป่าเบญจพรรณชื้นและป่าดงดิบทางภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกและพบมากในป่าดงดิบทางภาคใต้ เป็นไม้เบิกนำ โตเร็ว ชอบแสงแดดจัด เหมาะสำหรับปลูกฟื้นฟูสภาพป่าผลัดใบผสมป่าดิบแล้ง ป่าบึงน้ำจืด และที่ราบลุ่มทั่วไป ป้องกันการพังทลายของตลิ่ง ทนทานต่อน้ำท่วมทนแล้งและไฟป่าได้ดีคล้ายตะแบกนา แต่อินทนิลน้ำมักจะขึ้นในพื้นที่ป่าที่ชื้นกว่า สามารถปลูกร่วมกับไม้ในป่าชายน้ำได้ดี เช่น จิกนา ตะเคียนทอง ยางนา และสนุ่น

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษะณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน
- สารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย โพลีคลอริเนตเตดไบฟีนิล (พีซีบี) ไดออกซินและฟูแรน

ประโยชน์ทั่วไป

ปลูกเป็นไม้ประดับ เนื้อไม้ ใช้ทำเสา เครื่องมือการเกษตร เปลือกแก้ปวดท้อง ท้องเสีย แก้ไข้ ใบตากแห้งต้มน้ำดื่ม ลดน้ำตาลในเลือด รักษาโรคเบาหวาน แก้ปัสสาวะพิการ ละลายนิ่ว รากรักษาแผลในปาก ผลแก้ปวดฟัน เมล็ดรักษาโรคเบาหวาน และทำให้นอนหลับ

หมายเหตุ ไม้มงคลพระราชทานประจำจังหวัดสกลนคร

อินทนิลน้ำ

๖๕. อินทรชิต

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Lagerstroemia loudonii* Teijsm. & Binn.

ชื่อวงศ์ LYTHRACEAE

ชื่อพื้นเมือง เกรียบ ตะเกรียบ ตะแบกขน เสลา เสลาใบใหญ่

ลักษณะทั่วไปและลักษณะเด่น

ไม้ต้น สูงถึง ๒๐ ม. ผลัดใบ เรือนยอดเป็นพุ่มกลมแน่นทึบ ปลายกิ่งห้อยย้อย เปลือกสีเทาดำ แตกเป็นร่องยาว ส่วนต่างๆ มีขนสีเหลืองปกคลุม ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม เรียงสลับหรือเยื้องกันเล็กน้อย รูปขอบขนาน กว้าง ๖–๑๐ ซม. ยาว ๑๖–๒๔ ซม. ปลายแหลมเป็นติ่งโคนแหลมมนหรือเว้า ผิวใบด้านล่างมีสีซีดกว่าด้านบน ใบอ่อนมีขนรูปดาวสีเหลืองปกคลุมทั้งสองด้าน เมื่อแก่ด้านบนจะเกลี้ยงหรือมีขนตามเส้นกลางใบ ช่อดอกแบบช่อแยกแขนงออกที่ปลายกิ่งหรือตามง่ามใบ ดอกตูมค่อนข้างกลม โคนเรียวแหลม ก้านช่อดอก ก้านดอกย่อยและกลีบเลี้ยง มีขนนุ่มปกคลุมทั่วไป กลีบเลี้ยงรูปถ้วย มีสันนูน ตามทางยาวขึ้นมาเพียงเล็กน้อยไม่ชัดเจน ปลายแยกเป็น ๖–๘ แฉก รูปสามเหลี่ยม ปลายกลีบด้านในมีขน กลีบดอก ๖–๘ กลีบสีม่วง รูปไข่กลับ โคนกลีบเรียวเล็กคล้ายก้านกลีบดอก กลีบย่น ปลายกลีบเป็นริ้ว เกสรเพศผู้จำนวนมาก มี ๒ ขนาด ๕–๘ อัน ยาวและหนา รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ รูปกลม มีขนยาว ผลรูปรีหรือเกือบกลม ยาวประมาณ ๒ ซม. กลีบเลี้ยงติดทน ผิวเกลี้ยงหรือเกือบเกลี้ยง เมื่อแก่จะแตก ๔–๖ ซีก เมล็ดจำนวนมาก มีปีกบาง

พบขึ้นทั่วไปตามป่าเบญจพรรณ ป่าดงดิบ และป่าชายหาด ที่ความสูงจากระดับน้ำทะเล ๓๐–๔๐๐ ม. พบในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก และภาคกลาง ชอบแสงแดดตลอดวัน ดินร่วนซุย ไม่ชอบน้ำท่วมขัง

ศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศตามลักษณะใบ

- ออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และโอโซน
- ฝุ่นละออง

ประโยชน์ทั่วไป

ปลูกเป็นไม้ประดับ เนื้อไม้ใช้ทำเครื่องแกะสลัก ด้ามเครื่องมือ ทำพื้น รอด ตง คาน ใบบดกับกำยานก้อนเล็กๆ ทาแก้ผดผื่นคัน

หมายเหตุ ไม้มงคลพระราชทานประจำจังหวัดนครสวรรค์

อินทรชิต

บรรณานุกรม

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. **ต้นไม้มงคลพระราชทานประจำจังหวัด ๗๒ พรรษา พฤกษามหาราชินี.** พิมพ์ครั้งที่ ๒ (ฉบับปรับปรุงแก้ไขใหม่). กรุงเทพฯ: บริษัท สุรพิมพ์ จำกัด; ๒๕๔๗.

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย. **พันธุ์ไม้ในสวนสาธารณะ** [ออนไลน์] ม.ป.ป. [อ้างเมื่อ ๒๗ เมษายน ๒๕๕๘]. จาก http://www.dla.go.th/work/e_book/eb1/stan18/p9.pdf

โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. **ข้อมูลพรรณไม้. พืชถิ่นเดียวและพืชหายากของประเทศไทย** [ออนไลน์] ๒๕๔๔ [อ้างเมื่อ ๘ กรกฎาคม ๒๕๕๘]. จาก http://www.rspg.or.th/plants_data/rare_plants/scien_name_d19.htm.

ทองพูล วรรณโพธิ์. **ไม้ป่าเศรษฐกิจ คู่มือส่งเสริมการปลูกป่าเศรษฐกิจ** หนังสือเฉพาะกิจในเครือนิตยสาร ไม่ลองไม่รู้. กรุงเทพฯ: บริษัท นาคา อินเตอร์มีเดีย จำกัด; ๒๕๔๕.

ธงชัย เปาอินทร์. **ต้นไม้ยาน่ารู้.** พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น; ๒๕๕๑.

ธีรวัฒน์ ประหยัดทรัพย์. **หมากเพื่อการค้า.** กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตร; ม.ป.ป.

บุษบา ล้อประเสริฐ. **การปลูกไม้ป่า**. โครงการหนังสือเกษตรชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เกษตรสาส์น; ๒๕๔๘.

ปิยะ เฉลิมกลิ่น, พัชรินทร์ เก่งกาจ, อนันต์ พิริยะภัทรกิจ. **ปาล์มต่างประเทศในเมืองไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ: บริษัท เซเว่น พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด; ๒๕๔๘.

ปิยชาติ ไตรสารศรี. **พรรณไม้สวนรุกขชาติมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยการอนุรักษ์ป่าไม้และพันธุ์พืช กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช; ๒๕๕๑

พงษ์ศักดิ์ พลเสนา. **พืชสมุนไพรในสวนป่าเขาหินซ้อน** ฉบับสมบูรณ์. พิมพ์ครั้งที่ ๑. ปราจีนบุรี: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เจตนารมณ์ภัณฑ์; ๒๕๕๐.

พิสมัย พึ่งวิกรัย, พิมพ์ใจ พัฒนศิริพงศ์, เรียบเรียง. **การปลูกหมากเพื่อการค้า**. กรุงเทพฯ: กลุ่มไม้ยืนต้นอุตสาหกรรม กองส่งเสริมพืชสวน กรมส่งเสริมการเกษตร; ม.ป.ป.]

เมธินี ตาฟุมาศสวัสดิ์, สุคนธ์ทิพย์ ศิริมงคล, นันทวรรณ สุปันตี, นัยนา เทศนา, โสมนัสสา แสงฤทธิ์, บรรณาธิการ. **พันธุ์ไม้มงคลพระราชทาน**. สำนักวิจัยการอนุรักษ์ป่าไม้และพันธุ์พืช กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด; ๒๕๕๒.

ยงธนิศร์ พิมลเสถียร. **ผังชุมชน : ทำไมต้องรู้เรื่องผังชุมชน. [เอกสารอัดสำเนา]** เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการภายใต้โครงการชุมชนอยู่คู่อุตสาหกรรม; ๑๔ สิงหาคม ๒๕๕๓; ห้องประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแลง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง. กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม; ๒๕๕๓.

ราชบัณฑิตยสถาน. **อนุกรมวิธานพืช อักษร ก.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน; ๒๕๔๗.

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. **พืชกินได้ในป่าสะแกราช เล่ม ๒.** พิมพ์ครั้งที่ 1. นนทบุรี: บริษัท สหมิตรพริ้นติ้งแอนด์พับลิสซิ่งจำกัด; ๒๕๕๒.

สรายุทธ บุณยะเวชชีวิน, รุ่งสุริยา บัวสาลี. **ป่าชายเลน: นิเวศวิทยาและพรรณไม้.** กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ: บริษัท อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน); ๒๕๕๔.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. **คู่มือการจัดการพื้นที่สีเขียวชุมชนเมืองอย่างยั่งยืน.** เอกสารภายใต้โครงการสนับสนุนและเสริมสร้างสมรรถนะการดำเนินงานด้านพื้นที่สีเขียวชุมชน. กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม; ๒๕๕๓.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. **พรรณไม้ที่มีศักยภาพลดมลพิษ ในพื้นที่จังหวัดระยองและพื้นที่ใกล้เคียง ฉบับประชาชน.** เอกสารภายใต้โครงการชุมชนอยู่คู่อุตสาหกรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด บี.วี.ออฟเซ็ต; ๒๕๕๖.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. **พรรณไม้ที่เหมาะสมสำหรับการดำเนินงานโครงการชุมชนอยู่คู่อุตสาหกรรม ในพื้นที่จังหวัดระยองและพื้นที่ใกล้เคียง ฉบับวิชาการ.** เอกสารภายใต้โครงการชุมชนอยู่คู่อุตสาหกรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด บี.วี.ออฟเซ็ต; ๒๕๕๕.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. **มาตรฐานพื้นที่สีเขียวในเมืองและชนิดพรรณไม้ที่เหมาะสมกับพื้นที่สีเขียว.** ภายใต้โครงการพัฒนาเมืองและชุมชน เพื่อมุ่งสู่สังคมคาร์บอนต่ำ. นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี; ๒๕๕๗.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. **รายงานโครงการชุมชนอยู่คู่อุตสาหกรรม และ "กรอบแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน ในเมืองอุตสาหกรรมสีเขียว". [เอกสารอัดสำเนา]** เอกสารประกอบการประชุมโครงการชุมชนอยู่คู่อุตสาหกรรม; ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๖; กรุงเทพฯ. กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม; ๒๕๕๖.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. **รายงานฉบับสมบูรณ์ ภายใต้โครงการพัฒนาเมืองและชุมชน เพื่อมุ่งสู่สังคมคาร์บอนต่ำ ปีงบประมาณ ๒๕๕๗.** นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี; ๒๕๕๗.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. **รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการสนับสนุนและเสริมสร้างสมรรถนะการดำเนินงานด้านพื้นที่สีเขียวชุมชน.** กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม; ๒๕๕๓.

สำนักงานหอพรรณไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. **คู่มือเลือกชนิดพรรณไม้เพื่อปลูกป่าป้องกันอุทกภัย.** พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา; ๒๕๕๕.

สำนักงานหอพรรณไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. **คู่มือเลือกชนิดพรรณไม้เพื่อปลูกป่าป้องกันอุทกภัย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.** พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ; ๒๕๕๖.

สำนักงานหอพรรณไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. **สารานุกรมพืชในประเทศไทย** [ออนไลน์] ๒๕๕๗ [อ้างเมื่อ ๘ กรกฎาคม ๒๕๕๘]. จาก http://dnp.go.th/botany/detail.aspx? wordsnamesci=Dolichandrone0columnaris0Santisuk

สำนักฟื้นฟูและพัฒนาพื้นที่อนุรักษ์ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. **พรรณไม้ขนาดใหญ่ในเขตพระราชฐาน.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ; ๒๕๕๖.

สำนักวิจัยการอนุรักษ์ป่าไม้และพันธุ์พืช กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. **ชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย เต็ม สมิตินันทน์ ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๕๗.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ; ๒๕๕๗

สำนักวิจัยการอนุรักษ์ป่าไม้และพันธุ์พืช กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. **พืชสมุนไพรในสวนพฤกษศาสตร์ และสวนรุกขชาติในประเทศไทย.** พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ: บริษัทเอสพี เพลท จำกัด; ๒๕๕๖.

สำนักวิจัยการอนุรักษ์ป่าไม้และพันธุ์พืช กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. **พืชสมุนไพรในสวนพฤกษศาสตร์ และสวนรุกขชาติในประเทศไทย เล่ม ๒.** พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ: บริษัทเอสพี เพลท จำกัด; ๒๕๕๘.

สุธรรม อารีกุล, จำรัส อินทร, สุวรรณ ทาเขียว, อ่อนเต็ง นันทแก้ว. **องค์ความรู้เรื่องพืชป่าที่ใช้ประโยชน์ทางภาคเหนือของไทย เล่ม ๑.** มูลนิธิโครงการหลวง. กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน); ๒๕๕๑.

สุธรรม อารีกุล, จำรัส อินทร, สุวรรณ ทาเขียว, อ่อนเต็ง นันทแก้ว. **องค์ความรู้เรื่องพืชป่าที่ใช้ประโยชน์ทางภาคเหนือของไทย เล่ม ๒.** มูลนิธิโครงการหลวง. กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน); ๒๕๕๒.

สุธรรม อารีกุล, จำรัส อินทร, สุวรรณ ทาเขียว, อ่อนเต็ง นันทแก้ว. **องค์ความรู้เรื่องพืชป่าที่ใช้ประโยชน์ทางภาคเหนือของไทย เล่ม ๓.** มูลนิธิโครงการหลวง. กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน); ๒๕๕๒.

ศูนย์ปฏิบัติการพืชเศรษฐกิจ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. [ออนไลน์] ม.ป.ป. [อ้างเมื่อ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๕๘] จาก http://www.dnp.go.th/EPAC/plant_economic/01krathinnarong.htm

อรนุช ทาบทอง, บรรณาธิการ. **๘๔ พรรณไม้ ถวายในหลวง.** กรุงเทพฯ: บริษัท กสท. โทรคมนาคม จำกัด (มหาชน); ม.ป.ป.

อุไร จิรมงคลการ. **คู่มือคนรักต้นไม้ ปาล์ม เล่ม ๑.** พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บ้านและสวน; ๒๕๔๓.

เอื้อมพร วีสมหมาย. แนะนำพันธุ์ไม้ในสวนสาธารณะ. ใน: **สวนและต้นไม้ ๒๕๔๘.** กรุงเทพฯ: สำนักงานสวนสาธารณะ สำนักสิ่งแวดล้อม; ๒๕๔๘. หน้า ๙๖ – ๑๒๕.

เอื้อมพร วีสมหมาย, ปณิธาน แก้วดวงเทียน. **ไม้ป่ายืนต้นของไทย ๑.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ เอช เอ็น กรุ๊ป จำกัด; ๒๕๕๒.

ดัชนีภาพพรรณไม้ เรียงตามลำดับตัวอักษร ก–ฮ

กรวยป่า ๑๑
Casearia grewiifolia Vent.
var. *grewiifolia*

กระโดน ๑๕
Careya arborea Roxb.

กระถินเทพา ๑๙
Acacia mangium Willd.

ก่อขี้ริ้ว ๒๓
Lithocarpus falconeri
(Kurz) Rehder

ก้านเหลือง ๒๗
Nauclea orientalis (L.) L.

ขันทองพยาบาท ๓๑
Suregada multiflora
(A. Juss.) Baill.

แคแสด ๓๕
Spathodea campanulata
P. Beauv.

กระดังงาไทย ๑๓
Cananga odorata (Lam.)
Hook. f. & Thomson
var. *odorata*

กระถินณรงค์ ๑๗
Acacia auriculiformis
A. Cunn. ex Benth.

กระทิง ๒๑
Calophyllum inophyllum L.

กันเกรา ๒๕
Fagraea fragrans Roxb.

เกด ๒๙
Manilkara hexandra
(Roxb.) Dubard

แคทุ่ง ๓๓
Dolichandrone columnaris
Santisuk

ดัชนีภาพพรรณไม้ เรียงตามลำดับตัวอักษร ก–ฮ (ต่อ)

จามจุรี ๓๗
Albizia saman (Jacq.) Merr.

จิกเล ๔๑
Barringtonia asiatica
(L.) Kurz

ตะขบฝรั่ง ๔๕
Muntingia calabura L.

ตะเคียนทอง ๔๙
Hopea odorata Roxb.

เตยทะเล ๕๓
Pandanus odorifer
(Forssk.) Kuntze

นนทรี ๕๗
Peltophorum pterocarpum
(DC.) Backer ex K. Heyne

ประดู่ ๖๑
Pterocarpus macrocarpus
Kurz

จิกน้ำ ๓๙
Barringtonia acutangula
(L.) Gaertn.

เฉียงพร้านางแอ ๔๓
Carallia brachiata
(Lour.) Merr.

ตะคร้อ ๔๗
Schleichera oleosa
(Lour.) Merr.

ตะแบก ๕๑
Lagerstroemia floribunda
Jack

ไทรย้อย ๕๕
Ficus benjamina L.

บุนนาค ๕๙
Mesua ferrea L.

ประดู่บ้าน ๖๓
Pterocarpus indicus
Willd.

ดัชนีภาพพรรณไม้ เรียงตามลำดับตัวอักษร ก–ฮ (ต่อ)

ปอทะเล ๖๕
Hibiscus tiliaceus L.

โปรงแดง ๖๙
Ceriops tagal (Perr.)
C. B. Rob.

พิกุล ๓๓
Mimusops elengi L.

โพศรีมหาโพ ๓๗
Ficus religiosa L.

มะขาม ๘๑
Tamarindus indica L.

มะค่าโมง ๘๕
Afzelia xylocarpa
(Kurz) Craib

มะเดื่ออุทุมพร ๘๙
Ficus racemosa L.

ปาล์มขวด ๖๓
Roystonea regia (Kunth)
O. F. Cook

พะยอม ๓๑
Shorea roxburghii
G. Don

โพทะเล ๓๕
Thespesia populnea
(L.) Sol. ex Corrêa

มะกอกน้ำ ๓๙
Elaeocarpus hygrophilus
Kurz

มะขามป้อม ๘๓
Phyllanthus emblica L.

มะดัน ๘๗
Garcinia schomburgkiana
Pierre

มะพอก ๙๑
Parinari anamensis
Hance

ดัชนีภาพพรรณไม้ เรียงตามลำดับตัวอักษร ก–ฮ (ต่อ)

มะม่วงป่า ๙๓
Mangifera caloneura
Kurz

เม่าไข่ปลา ๙๗
Antidesma ghaesembilla
Gaertn.

รัง ๑๐๑
Shorea siamensis Miq.

ลำพูทะเล ๑๐๕
Sonneratia ovata Backer

สัก ๑๐๙
Tectona grandis L. f.

สำรองกะโหลก ๑๑๓
Scaphium scaphigerum
(Wall. ex G. Don)
G. Planch.

เสม็ดชุน ๑๑๗
Syzygium antisepticum
(Blume) Merr. & L. M.
Perry

มะหวด ๙๕
Lepisanthes rubiginosa
(Roxb.) Leenh.

ยางนา ๙๙
Dipterocarpus alatus
Roxb. ex G. Don

ราชพฤกษ์ ๑๐๓
Cassia fistula L.

สนทะเล ๑๐๗
Casuarina equisetifolia L.

สำรอง ๑๑๑
Scaphium affine (Mast.)
Pierre

เสม็ด ๑๑๕
Melaleuca cajuputi
Powell

โสกน้ำ ๑๑๙
Saraca indica L.

ดัชนีภาพพรรณไม้ เรียงตามลำดับตัวอักษร ก–ฮ (ต่อ)

หมากสง ๑๒๑
Areca catechu L.

หลุมพอทะเล ๑๒๓
Intsia bijuga (Colebr.) Kuntze

หว้า ๑๒๕
Syzygium cumini (L.) Skeels

หาด ๑๒๗
Artocarpus lacucha Roxb. ex Buch. –Ham.

หูกวาง ๑๒๙
Terminalia catappa L.

เหียง ๑๓๑
Dipterocarpus obtusifolius Teijsm. ex Miq.

อโศกเซนคาเบรียล ๑๓๓
Monoon longifolium (Sonn.) B. Xue & R. M. K. Saunders

อะราง ๑๓๕
Peltophorum dasyrrhachis (Miq.) Kurz

อินทนิลน้ำ ๑๓๗
Lagerstroemia speciosa (L.) Pers.

อินทรชิต ๑๓๙
Lagerstroemia loudonii Teijsm. & Binn.

แหล่งกล้าไม้

๑. **สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ ๙ (ชลบุรี)** (สังกัด กรมป่าไม้)
เลขที่ ๒๐๑ หมู่ ๑ ถนนสุขุมวิท ตำบลหนองไม้แดง อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ๒๐๐๐๐
โทร. ๐๓๘-๐๔๗-๕๒๘-๓๐ โทรสาร ๐๓๘-๐๔๗-๕๓๑

๒. **สถานีเพาะชำกล้าไม้จังหวัดระยอง** (สังกัด สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ ๙ (ชลบุรี))
บ้านหนองสนม ตำบลเนินพระ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ๒๐๑๑๐
โทร. ๐๘๙-๑๒๕-๐๒๐๕, ๐๘๑-๖๘๗-๗๕๘๑

๓. **สถานีเพาะชำกล้าไม้จังหวัดชลบุรี** (สังกัด สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ ๙ (ชลบุรี))
หมู่ ๔ ตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ๒๐๑๖๐
โทร. ๐๘๑-๖๙๙-๘๒๙๒

๔. **สถานีเพาะชำกล้าไม้จังหวัดจันทบุรี** (สังกัด สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ ๙ (ชลบุรี))
เลขที่ ๑๖/๙ หมู่ ๖ บ้านอ่าง ตำบลอ่างคีรี อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ๒๒๑๕๐
โทร. ๐๘๕-๒๓๖-๕๓๐๙, ๐๙๑-๗๑๖-๖๙๓๓

๕. **ศูนย์ส่งเสริมวนศาสตร์ชุมชนที่ ๖ (ระยอง)** (สังกัด สำนักจัดการป่าชุมชน กรมป่าไม้)
เลขที่ ๕๕ หมู่ที่ ๗ ตำบลซากพง อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ๒๑๑๙๐
โทร. ๐๘๑-๙๔๐-๔๒๔๑

๖. **สวนพฤกษศาสตร์บ้านเพ (สวนสน)**
(สังกัด สำนักงานหอพรรณไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช)
เลขที่ ๔๐/๒ หมู่ที่ ๑ ตำบลแกลง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ๒๑๑๖๐
โทร. ๐๓๘-๖๕๓-๐๒๒

๗. **สวนพฤกษศาสตร์ระยอง**
(สังกัด องค์การสวนพฤกษศาสตร์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม)
หมู่ ๒ ตำบลซากพง อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ๒๑๑๙๐
โทร. ๐๓๘-๖๓๘-๘๘๐-๑ โทรสาร ๐๓๘-๖๓๘-๙๘๓

ที่ปรึกษาด้านวิชาการ

นายสมราน สุดดี	นักวิทยาศาสตร์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานหอพรรณไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช

ที่ปรึกษาด้านการจัดทำเอกสาร

นายสมศักดิ์ บุญดาว	ผู้อำนวยการสำนักสิ่งแวดล้อมชุมชนและพื้นที่เฉพาะ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม
นายวัชนะ บุญชัย	หัวหน้าสวนพฤกษศาสตร์ระยอง องค์การสวนพฤกษศาสตร์

คณะทำงานจัดทำเอกสาร

นายปิยชาติ ไตรสารศรี	นักวิทยาศาสตร์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานหอพรรณไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช
นางสาวมัธยา รักษาสัตย์	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการพิเศษ สำนักสิ่งแวดล้อมชุมชนและพื้นที่เฉพาะ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม
นายศักรภพ แก้วพาที	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมปฏิบัติการ สำนักสิ่งแวดล้อมชุมชนและพื้นที่เฉพาะ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม
นางสาวพันธ์พีรา อักษรพรหม	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน สำนักสิ่งแวดล้อมชุมชนและพื้นที่เฉพาะ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

สำนักสิ่งแวดล้อมชุมชนและพื้นที่เฉพาะ
สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
๖๐/๑ ซอยพิบูลวัฒนา ๗ ถนนพระรามที่ ๖ เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร ๑๐๔๐๐
โทร./โทรสาร : ๐๒-๒๖๕-๖๕๗๐
http://www.onep.go.th